ÚJ ÉLET

19
1985

RIPORTJAINK: Fatelepi dolgozókról (Elekes Ferenc) ● Hargita megyei gyepgazdálkodásról (Ferencz Imre) ● Számítógépekről és középiskolásokról (Erdélyi Lajos) ÁLLANDÓ ROVATAINK: Véletlen tragédiák? ● Színház (Nagyváradi és marosvásárhelyi előadások) ● Érdekes olvasmány (ColumboIII.) ● Ez+az ● Csípi Csóka (Szolgálatos nagyapó: Sütő András) ● Keresztrejtvény ● Sport

A SZOCIALISTA DEMOKRÁCIA ÉS EGYSÉG FRONTJA ORSZÁGOS TANÁCSÁNAK KÉPESLAPJA

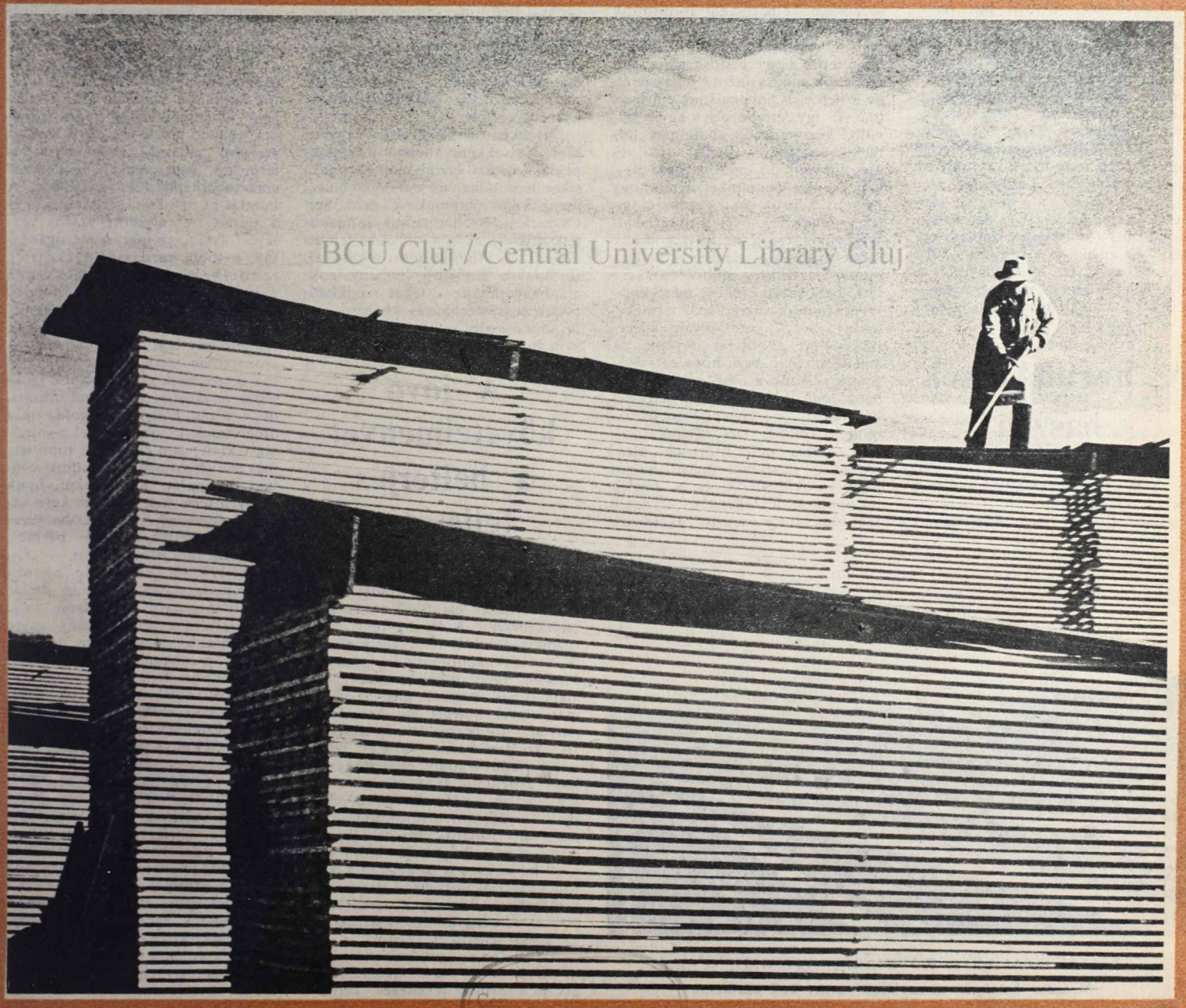

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FEJLŐDÉSÜNK ÚJABB TETTEKET: CÉLSZERŰ, HATÉKONY MUNKÁT KÍVÁN

A jelenlegi ötéves terv idején legkevesebb 50 000 lej lesz az évente egy lakosra számított ipari termelés értéke, s az egy lakosra számított évi mezőgazdasági termelés is eléri a 10 000 lejt. A társadalom aktív tagjai annyit dolgoznak, olyan hatékony munkát végeznek, hogy jelenleg havi 5000 lej értékű termelés jut hazánkban a csecsemőre és a nyugdíjasra is. Ennyit ér — lakosonként számítva — a társadalom rendelkezésére álló s a termelésben realizálódó termelőerő. 1990-ben az egy főre számított évi gazdasági tevékenység értéke 80 000 lej lesz, vagyis 25 százalékkal több, mint jelenleg, s havi felosztásban 6660 lejre rúg ez az érték. Öt évvel ezelőtt pedig mintegy 25 százalékkal volt kevesebb a mainál. Íme, fejlődésünk ütemessége a lakosság egyetlen tagjára számított teljesítmény tükrében! Mindez kétséget kizáróan bizonyítja, hogy legfőbb javunk, gyarapodásunk legbiztosabb alapja a munka, a termelés szakadatlan bővítése. Csak a termelőmunka fokozásával létrejött széles anyagi alap tette lehetővé, hogy az utóbbi húsz évben 2 millió 800 ezer lakást, 4 800 iskolát, 144 ezer tantermet, ezer kórházat és járóbeteggondozót, a művelődés számára pedig 700 új hajlékot építsünk. Többek között ezt eredményezte a munkalehetőségek megsokszorozódása s a munka társadalmi értékének növekedése.

A beruházások haszna

Nemrég egy egyiptomi publicista kérdezte meg Nicolae Ceauşescu elvtárstól: „1984-ben Romániának sikerült törlesztenie 3 milliárd dollárt összadósságából, ugyanakkor növekedtek a külföldi beruházásai, főként Afrikában és Ázsiában. Hogyan sikerült Romániának megoldania ezt a nehéz feladatot: törleszteni a hiteleket és bővíteni a beruházásait?" Nicolae Ceauşescu elvtárs válaszából kitűnik: pártunk következetesen életbe léptetett gazdasági-társadalmi fejlesztési politikájának köszönhető ez, a minket sem kímélő gazdasági világválság körülményei között elért, rendkívül figyelemre méltó eredmény. Annak, hogy a nemzeti jövedelem jelentős részét mindenkor a fejlesztési alapra, felhalmozásra fordítottuk. „Az utóbbi húsz évben — mutatott rá pártunk főtitkára — a nemzeti jövedelem kétharmadát fordítottuk a fogyasztási alapra, egyharmadát pedig a fejlesztési alapra. Ez lehetővé tette, hogy biztosítsuk a termelőerők magas ütemű fejlesztését, de a nép életszínvonalának emelését is". Az így létrehozott s egyre bővülő, korszerűsödő, hatalmas termelőkapacitás — fejlett ipar és gyorsan fejlődő mezőgazdaság — képessé tett bennünket arra, hogy magunk állítsuk elő a gazdasági fejlesztés által megkövetelt új termelőeszközöket, hogy ne folyamodjunk többé külföldi hitelekhez, s hogy a csupán legszükségesebbre csökkentett behozatalt teljes mértékben kompenzáljuk saját exporttermékeinkkel, sőt évente olyan külkereskedelmi többletet érjünk el, amely lehetővé teszi, hogy ez év végéig törlesszük a több mint 10 milliárd dollár küladósságunk felét s a következő 2—3 esztendőben felszámoljuk külföldi tartozásainkat.

A tőkés pénzintézetek által számított rendkívül magas kamat miatt a kölcsönök és a hitelek megszűntek a fejlesztési kérdések megoldását elősegítő eszközök lenni; e meggondolásból voltunk kénytelenek lemondani róluk s kialakítani a fent vázolt gazdaságpolitikát. Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között nem csökkenteni kellett a beruházásokat, hanem ésszerűsíteni, hatékonyabbá tenni azokat. Olyanokká, hogy általuk növekedjék a romániai áruk versenyképessége a nemzetközi piacokon, hogy javuljon termékeink minősége, emelkedjék műszaki színvonaluk, s ezáltal váljanak keresettebbekké. Ami pedig a külföldi beruházásainkat s a fejlődő országoknak nyújtott hiteleket illeti, azok kölcsönösen előnyösek: mind a magunk, mind az illető országok fejlesztési céljainak megvalósítását szolgálják — lehetővé teszik számukra, hogy megvásárolják tőlünk az új gazdasági-társadalmi létesítményeikhez szükséges felszereléseket és berendezéseket, mi pedig beszerezhetjük a gyáraink, üzemeink számára nélkülözhetetlen nyersanyagokat.

Egyébként a gazdasági világválságból elsőkként kilábalt országok példája is azt bizonyítja: azoknak sikerült minimálisra csökkenteniük, majd kiküszöbölniük a gazdasági visszaesést, és elindítaniuk az újabb fellendülést, akik a műszaki felújításban, a tudományos-technikai forradalom legújabb vívmányainak alkalmazásában — tehát rendkívül ésszerűsített beruházásokban —, az új, minőségileg jobb termékek piacra hozatalában keresték a kiutat.

A jövő követelménye: a belterjes fejlesztés

Mi is ezúton kívánjuk elérni a következő ötéves terv idején az ipari termelés évi 6—7 százalékos növekedését. „A legnagyobb határozottsággal kell részt vennünk az új műszaki-tudományos forradalomban, hogy tökéletesítsük és új alapokon szervezzük meg az egész ipari tevékenységet — mondotta pártunk főtitkára a néptanácsok III. kongresszusán. — Egy pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy a belterjes fejlesztés, a minőség emelése, az új műszaki-tudományos forradalom megvalósítása útján való szilárd előrehaladásunk döntő a párt Programja valóra váltása, hazánknak a haladás és a civilizáció új csúcsaira való emelése tekintetében. Bármilyen lemaradás hosszú időszakra erőteljesen kihat az egész fejlettségi szintre."

A belterjesség mindenekelőtt minőség kérdése — a munka minőségéé és a termék minőségéé. Termékeink műszaki mutatói jobbak kell hogy legyenek annál, mint amilyenek eddig voltak. Áruink használhatóbbak, tartósabbak, könnyebbek, tetszetősebbek kell hogy legyenek — kisebb anyag- és összehasonlíthatatlanul nagyobb szellemi ráfordítást kell hogy magukba foglaljanak. Az anyagok jó részét ugyanis külföldről szerezzük be nehéz pénzért, a mi hozzájárulásunk az új termék előállításához a szakmai tudás, a műszaki tapasztalat, az új tudományos eredmények beépítéséből áll — a ráfordításoknak ezt a részét növelhetjük viszonylag korlátlanul tehetségünk, tudásunk, szorgalmunk szerint. Az állam — doktor Elena Ceauşescu mérnök akadémikus elvtársnő hathatós tudományos és szervező munkásságának köszönhetően — jelentős anyagi alapokat fordít a termelést szolgáló kutatás fejlesztésére, az oktatás és a gyakorlat közötti szoros kapcsolat kialakítására, a meglévő szakembergárda tudásszintjének állandó emelésére, új, a legkorszerűbb műszaki-tudományos és termelési ismeretekkel rendelkező szakembernemzedék nevelésére. A kutatás és az oktatás felvirágzása és a termeléssel alkotott szoros egysége folytán, az ipar, a mezőgazdaság, a többi gazdasági tevékenység rendelkezésére álló korszerű műszaki ellátmány révén minden szükséges megvan ahhoz, hogy jelentős mértékben növeljük a munka termelékenységét, hogy a világviszonylatban elért átlagra csökkentsük a termékek előállításához szükséges anyag- és energiaráfordítást, hogy olyan műszaki megoldásokat dolgozzunk ki, amelyekkel a minőség tekintetében elérjük és több termék esetében meg is haladjuk a világszínvonalat. Kétségtelen, hogy az ilyen termékek nagyobb keresletnek örvendenek, s gyártásba vételükkel elérhetjük azt a — pártunk főtitkára által élénk tűzött — célt, hogy 1990-től az ország minden megyéje legalább 10 millió dollár értékű exportot valósítson meg, hozzájárulva ezáltal hazánk egyre fokozottabb részvételéhez a nemzetközi munkamegosztásban.

A belterjes fejlesztés, a rendelkezésünkre álló erőforrások jobb hasznosítása elősegíti a jövedelmezőség növelését, a termelés gazdasági hatékonyságának fokozását. Következetesen életbe kell léptetnünk az új gazdasági-pénzügyi mechanizmust a gazdasági tevékenység valamennyi területén. Határozottan kell alkalmaznunk az anyagi érdekeltség elvét, mert az nagyobb teljesítményre ösztönöz minden munkaközösséget, növeli mind az egyes dolgozók, mind a szakemberek és a vezető káderek kezdeményezőkészségét, meggyorsítja az új, a termelékenyebb és jövedelmezőbb eljárások térhódítását a termelésben.

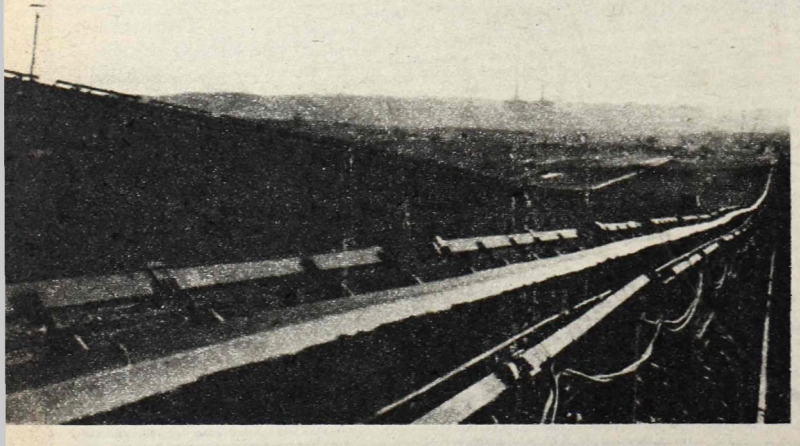

SZÁLLÍTÓSZALAG A ROVINARI-I SZÉNMEDENCÉBEN

Naponta hatalmas mennyiségű szenet kell szállítani

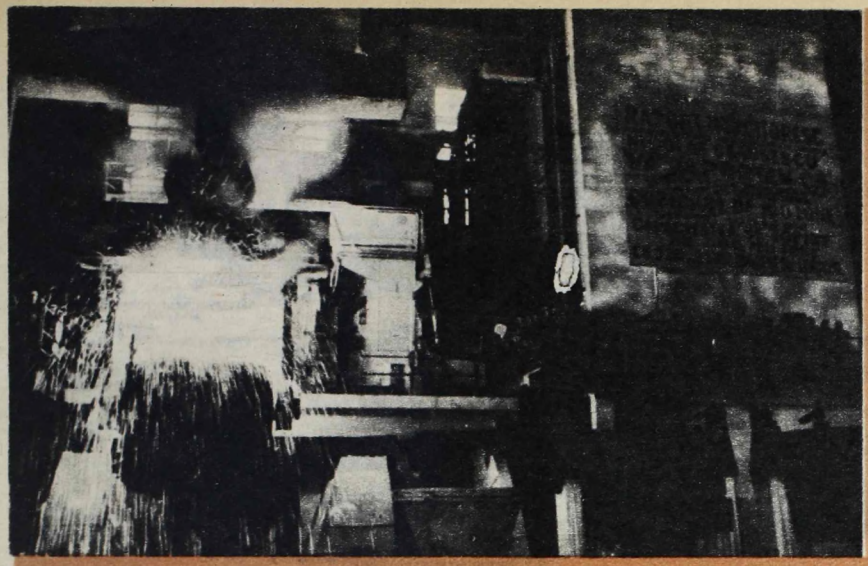

Felemelő pillanat a iași-i Nehézgépgyártó Kombinátban: Nicolae Ceaușescu elvtárs elindítja az acélcsapolást az új elektromos kemencéből

Önigazgatás, önellátás, önálló gazdálkodás, önálló pénzügyvitel

Gyakran találkozunk manapság ezekkel a kifejezésekkel. Mindenik előtagjában ott szerepel az ön szócska, mintegy jelezvén azt, hogy a köz érdeke mind jobban megköveteli az e szócska által felidézhető kategóriák: az egyén, a kisközösség, a helyi szervek, az ország részét alkotó területi-adminisztratív egységek szerepének és felelősségének felértékelését, a nagy egész alkotóelemeinek saját, személyes, felismerhető hozzájárulását az általános fejlődéshez. Jellemző, hogy akkor kapnak nagyobb súlyt, amikor politikailag és gazdaságilag egyaránt magasabbrendű fejlődési szakaszba lép az ország a kommunista társadalom megteremtése felé vezető úton.

Az önigazgatás mindenekelőtt azt jelenti, hogy társadalmunk részegységei maguk oldják meg a problémáikat, vállalják minden vonatkozásban a cselekvés felelősségét. Ilyesmit csak az vállalhat, akinek valós lehetőségei vannak arra, hogy tevékenységét adminisztrálja. Az önigazgatás jóval magasabbrendű annál a gyakorlatnál, amelyben a felmerülő kérdésekhez való viszonyulás jórészt a puszta kritikában és önkritikában merült ki, s a problémák megoldását rendszerint a hierarchia magasabb láncszemére bízták, a felettes szervektől várták, rájuk hárítva a felelősséget is. Miként Nicolae Ceaușescu elvtárs a néptanácsok III. kongresszusán mondott programértékű beszédében rámutatott: a bírálat és az önbírálat ma már nem elegendő, minden vállalat és minden területi-közigazgatási egység rá kell hogy térjen a munka jobb megszervezésére, a gazdasági-társadalmi fejlesztési tevékenységet ténylegesen előmozdító tettekre, konkrét akciókra. Akkor nem fordulhat elő többé, hogy egyes helységekben, miközben a jó termésre várnak, a mezőn két méteresre nő a gyom, hanem kézbe veszik a kapát, s idejében elvégzik a növényápolást... Általában, senkinek sem lesz többé külön jóváhagyásra és engedélyre szüksége ahhoz, hogy elvégezze a teendőit, azt, ami szolgálati kötelessége.

Az *önálló gazdálkodás* többek között azt jelenti, hogy hatékony munkát végzünk. Nem akármilyent, hanem olyant, amely valós szükségletet elégít ki és jövedelmező; hasznonnal jár mind az egyén, mind a szűkebb munkaközösség, mind pedig az egész társadalom számára, s e haszonból magunk tudunk gondoskodni helyi és országos viszonylatban egyaránt a fejlesztésről, a bővített újratermelésről, munka- és életkörülményeink javításáról.

Az *önellátás* fontossága olyan magától értetődő, hogy szinte fölösleges magyarázni. Életbe léptetésével minden területi-közigazgatási egység megtermeli azt, amire szüksége van. Előállítja a lakosság számára szükséges alapvető élelmiszereket s létrehozza azokat az anyagi eszközöket, amelyekért cserében részesülhet a társadalmi munkamegosztás révén előállított javakból. Ezt az elvet csak a gazdasági-társadalmi fejlődés jelenlegi fokán hirdethettük meg és léptethetjük életbe, hiába próbálkoztunk volna vele akár húsz évvel ezelőtt is. Egypár megye, az ország néhány gazdaságilag fejlettebb vidéke lehet, hogy képes lett volna ellátni önmagát, de a többi csak az országos erőfeszítéstől várhatta saját szükségletei kielégítését. Az ország valamennyi megyéjének kiegyensúlyozott és gyors ütemű fejlesztése tette lehetővé az önellátás bevezetését, ami a helyi gazdasági tevékenység eredményesebbé válásával rövidesen oda vezet, hogy a lakosság szükségleteinek kielégítése egyre differenciáltabbá válik, jobban igazodik a helyi szokásokhoz és igényekhez.

Az *önálló pénzügyvitel* pedig arra ösztönöz, hogy ne a más terhére gazdálkodjunk, hanem a magunk jövedelmét osszuk be, máskülönben előnytelen helyzetbe kerülhetünk. A pénzügyi önállóság ugyanakkor meg is véd attól, hogy illetéktelenek használják azt a jövedelmet, ami minket illet meg.

Az önállóságot serkentő négy elv gyakorlatba ültetése révén létrejön a közéletben meghonosodó, egyre szélesebb körű demokráciának a gazdasági megfelelője. Így válik teljesebbé az egyenjogúság, az állampolgári szabadság, mert bővülnek a gyakorlásához szükséges gazdasági keretek is. Mindez arra ösztönzi a dolgozókat, hogy közvetlenebbül vegyenek részt a termelés fokozásában s a közügyek méltányos megoldásában.

Most kell gondoskodnunk

a téli energiaellátás zavartalanságáról. A villamos energia termelésének közel felét a széntüzelésű erőművek kell hogy biztosítsák: a 8700—9300 megawatt összteljesítményből 4100—4500 megawattot. Szeptember végén csak 3100—3600 megawatt között ingadozott a széntüzelésű erőművek összteljesítménye. A kiesést a vízerőművek pótolták, a lehetőségeknek megfelelően. Míg a dévai, a nagyváradi és az onești-i hőerőművek hiánytalanul szállították a tőlük várt villamos energiát, a rovinari-i és a turceni-i energetikai óriások állandóan tervezett kapacitásuk alatt termeltek. A kiesések több okra vezethetők vissza. Hiányosságok mutatkoznak mind a hőerőművek személyzetének szakmai felkészültségében, mind a karbantartási munkálatok kivitelezésében. Akadozik a szénellátás is. Egyes bányáknál nagy mennyiségű kitermelt szén vár elszállításra vagonok hiányában, miközben egyes hőerőművek szénraktárainál megrakva állnak a vagonok. A bányákból érkező szén minősége is kívánnivalókat hagy maga után: sok közötte a meddő, nincs jól összezúzva, túl magas a nedvességtartalma, a tervezettnél több kezelést igényel, mielőtt elégethetnék.

Mindebből láthatjuk, hogy sok még a megoldásra váró feladat a villamosenergia-termelésben. E gondok enyhíthetők, de nem szüntethetők meg egyik napról a másikra — végleges megoldásukra csak a pártunk kezdeményezésére kidolgozott energetikai program maradéktalan valóra váltása révén kerül sor. De mindannyian hozzájárulhatunk ahhoz, hogy jobb körülmények között folyjék a télen az energiaellátás. Hazafias kötelességünk, hogy otthon s a munkahelyünkön egyaránt kiküszöböljük a pazarlást, hogy maradéktalanul felkészüljünk a takarékosabb áramfogyasztásra. Meg kell javíttatni a villamos berendezéseket, az áramfogyasztó készülékeket. Azokat, amelyeknek a fogyasztása túlzott mértékű, újabbakkal, korszerűbbekkel, takarékosabbakkal kell kicserélni. Javítani kell a helyiségek hőszigetelését, s meg kell oldani az energia visszanyerését és újrahasznosítását mindenütt, ahol lehetőség kínálkozik rá.

Az anyag- és energiatakarékosság is része a belterjes fejlesztésnek, egyik alapfeltétele a termelés jövedelmezőbbé tételének, a gazdasági hatékonyság fokozásának — azoknak a célkitűzéseknek, amelyeknek a megvalósítására mozgósít pártunk politikája. A belterjes fejlesztés az az út, amelyen a leggyorsabban és a legbiztonságosabban haladhatunk a magasabbrendű szocialista civilizáció és a kommunizmus megteremtése felé.

ÚJ ÉLET

IPAR A FENYVESEK TÖVÉBEN

Fent voltam

a minap a Madarasi-Hargitán. Szavakkal nem érdemes lefesteni, milyen a kilátás onnan, 1623 méter magasságból, fontos az, hogy Csoma Pista jól van, s az arrajárókat eligazítja. Egyébről szeretnék most szólni. Eligazított engem a meredek, kanyargós úton egy fenyőfarönköt szállító teherautó vezetője, miután eltévedtem valami útelágazásnál, s hogy ne csak a magam bajával törődjek, megkérdeztem tőle, hová viszi azokat a behemót rönköket...

— Hát ide le, a telepre, ahol földolgozzák deszkának — mondta a sofőr, s azzal egymástól elköszöntünk.

— Szóval deszkának — mondtam magamban, s amint mentem tovább, el is határoztam, ezt a telepet fölkeresem. Nemrég írtam ugyanis a marosvásárhelyi bútorgyárról, ahol elmondták, milyen fontos a jó nyersanyag, s mekkora ára van a bútornak való fenyődeszkának... Márpedig ezt a fenyődeszkát az ilyen fatelepeken készítik elő, mint amilyen itt van, a fenyvesek tövében, Zetevárallján.

A nagy fűrész-zajban a telep vezetője felől érdeklődöm, azt kiabálja valaki a fülembe, hogy Udvarhelyen van, de beszéljek a helyettesével, Lőrincz György anyagtér-mesterrel, ő is illetékes.

Gyönyörű deszkát választunk ülőhelynek, ahol elbeszélgethetünk, körülvesz bennünket a fenyőillat. Azt kérdem a mestertől, tulajdonképpen mi a lényege ennek a telepi munkának...

— Ez a fatelep körülbelül öthektárnyi területet foglal el, a felső felében van a rönktér. A vágterekről ide hozzák a fenyőt. Az itteni munka azzal kezdődik, hogy megadott méretek szerint föl kell darabolni a rönköket, és osztályozni kell minden darabot, mielőtt a gatterekhez vinnék. Következik a fűrészelés, kijön a deszka. A legfontosabb az, hogy ez a deszka három—huszonnégy órán belül föltétlen kásztába kerüljön, mert különben befülled, nem tud kiszáradni.

— Mi az a kászta?

— Ez ni, amit az előbb lefényképezett. Máglyának is mondják.

— Máglyának?

— Annak is, de szerintem helytelenül, mert ugye, a máglyákat azért rakják, hogy égjenek, ezeket pedíglen azért, hogy a deszkának baja ne essék, szépen kiszáradjon.

— Ahogy elnézem, ehhez a kásztarakáshoz szakértelem kell.

— Hát persze, hogy kell a szakértelem. Két ember rakja, több nem is férne oda, de az a két ember érti a dolgát. Nézze, az a helyzet, hogy ennek a máglyába rakott deszkának nem szabad megáznia, de a napsütés is árt neki. Ezért a máglyát úgy rakják, hogy az eső s a napsütés csak a sarkait érje. Ezen a telepen nincs egyetlen mérnök-ember, csak egy technikus van, Gagyi László, de ez nem jelenti azt, hogy az itteni munkát szakképzetlen emberekkel is el lehet végezni. Százketten dolgozunk a telepen, mindenki valamiben szakképesítette magát. Szakértelemre már a rönkök osztályozásánál is szükség van. Szigorú szabályok írják elő a méretet, a minőséget, nem szabad fuserálni. A gatterekkel úgye tudni kell dolgozni, be kell tartani a munkavédelmi szabályokat, s úgy kell vágni a deszkát, hogy gazdaságos legyen. Ezen a telepen havonta 2 500 köbméter rönköt dolgozunk fel, ebből másfél ezer köbméter deszka lesz. Hogy mi történik a hulladékkal? Na, ez egy fontos kérdés! Minden kis hulladékot fölhasználunk. Az úgynevezett cándrát, vagyis a deszkavégeket, cellulóznak használják fel a papírgyárak. Mi eltávolítjuk belőlük a fekete bogokat, a korhadt részeket. A fűrészpor sem megy veszendőbe, mert azzal működik a nagy tüzesgépünk, amely tulajdonképpen áramot fejleszt, és ezzel az árammal hajtjuk a gatterek. Érdemes megnézni ezt a nagy tüzesgépet, mert rengeteg villanyáramot tudunk vele megtakarítani. Az a helyzet, hogy ennek a gépnek a segítségével a fát a fűrészporral munkálhatjuk meg, nem szükséges benzin vagy nyersolaj. Na, de van itt egy érdekes dolog, az olajról jut eszembe... Az, hogy a tüzesgépet, ugye, meg kell olajozni. Ez az olaj a hűtővízzel összekeveredik. Mi egy ügyes kis ülepítő-berendezést szereltünk fel, ebben különválik az olaj a víztől, és így az értékes olajat visszanyerjük, és elküldjük a tisztítóba.

Néhány perc és kész a deszka

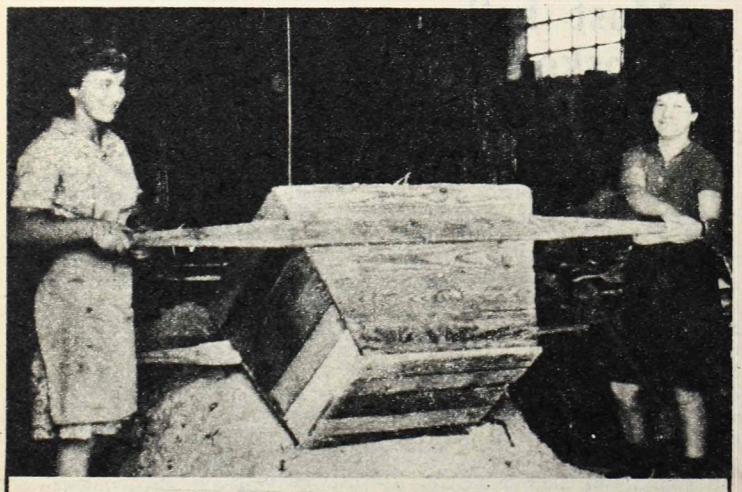

Fűrészporral „táplálják" a nagy tüzesgépet

Amíg beszélgetünk,

megérkezik a telep vezetője, Gagyi László. Elmondom nagyjából neki, miket mesélt a telepről Lőrincz György, s megkérem, egészítse ki, ha valami fontosat kifelejtett volna.

— Hát a csereklyerészlegről esett-e szó?

— Még nem, de mi az a csereklye?

— Az nem más, mint a fenyőgally, vagyis a sok tülevelű vékony ág, amit eleddig ott hagytunk az erdőben. Most épül itt egy új részleg, ahol ezt a csereklyét is felhasználjuk majd.

— Mit készítenek belőle?

— Abból nagyon sok mindent. Például a kozmetikai ipar számára nyersanyagot, szükség van rá a gyógyszergyártásban s a húsító italok készítésénél is. Ez a részleg úgy működik, hogy préseléssel olajat sajtolunk ki a tülevelekből, a megmaradt anyagot megszárítjuk, megőrlik a malmok, és liszt lesz belőle, takarmány az állatok számára. Persze, ez így túlságosan egyszerűen hangzik, valójában bonyolult gyártási folyamatról van szó, mert ugye préselés előtt gőzzel pároljuk a zöld anyagot, mégpe-

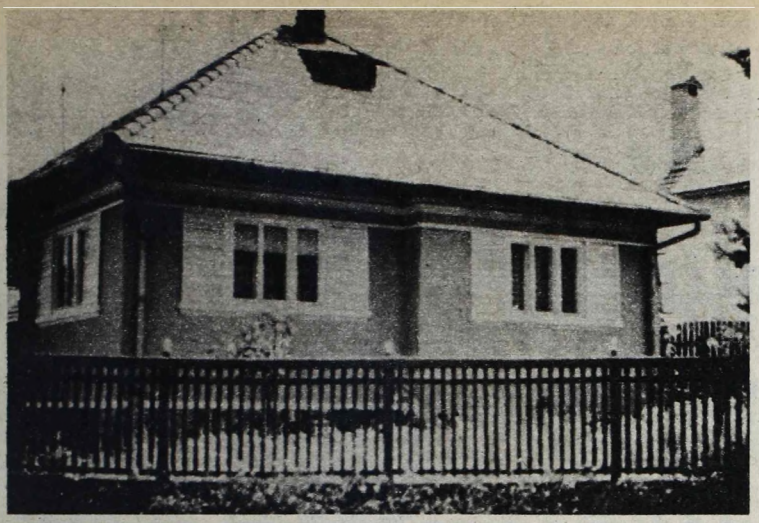

Zeteváraljai ház

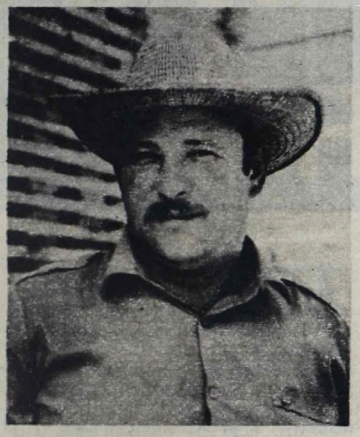

Gagyi László, a telep vezetője

Lőrincz György mester

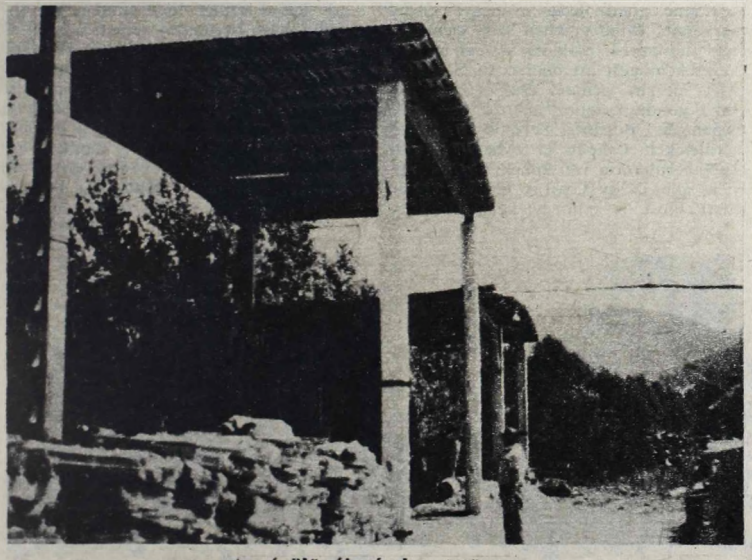

Az épülő új részleg tetőzete

dig az előírásnak megfelelő hőfokon, szóval ez már műszaki kérdés. Lényeg az, hogy a részleg tetőzete már elkészült, s gondolom, hamarosan föl is tudjuk szerelni a szükséges gépeket. Erre most különösen nagy szükség van, mert ugye országos probléma a gazdaságos termelésre való fokozottabb áttérés. Ha csak arra gondolunk, hogy ez a sok zöld anyag eddig ott rohadt el az erdőben, a vágtereken, most pedig gyógyszert, takarmányt, értékes nyersanyagokat állítunk elő belőle, mindjárt látszik: jobban gazdálkodunk a zöld aranynak nevezett kincsünkkel, az erdővel.

Miután a szép fenyődeszkán ülve ilyenformán jól kibeszéltük magunkat, lefényképeztem mindent, amit ezen a fatelepen érdekesnek találtam. Egyszer azt mondja Gagyi László: — Amikor legközelebb erre jár, az új részlegnek nemcsak a tetejét fényképezheti le, hanem azt is, ami alatta történik.

Várom azt a napot.

ELEKES FERENC

Előtérben

A szocialista tudat fejlesztése II.

Nem is kell külön bizonyítani, milyen aktív kölcsönhatás létezik a termelőerők, a társadalmi viszonyok, az életmód, a politikai rendszer, a társadalomvezetés fejlődésének hangsúlyozódó forradalmi jellege és a tudatosság szocialista tartalmú forradalmasodása között. Persze ez nem jelenti azt — miként erre Nicolae Ceaușescu elvtárs a KB 1982. júniusi plenáris ülésén elhangzott *Expozéjában* nyomatékosan figyelmeztetett —, hogy az elméleti, ideológiai, politikai-nevelő tevékenységben, s egyben a tudat fejlődésében figyelmen kívül hagyhatnánk olyan tüneteket, amelyek bizonyos lemaradásra utalnak. Éppen ezért olyan jelentősek a tudatöntudat állapotáról és az e téren előttünk álló feladatokról szóló megállapítások, amelyek a XIII. pártkongresszuson előterjesztett *Jelentésben* hangzottak el: „Fokozni kell a sokoldalú tevékenységet az összes dolgozók forradalmi, szocialista öntudatának fejlesztéséért, a munkával és az élettel kapcsolatos különböző obszkurantista, maradi megnyilatkozások és mentalitások határozott leküzdéséért. Egy pillanatra se feledkezzünk meg arról, hogy még mindig jelentkeznek különböző idegen koncepciók, a régi, polgári-földesúri társadalom mentalitása, hogy nem minden honpolgár szakított végérvényesen a múltbeli mentalitással és praktikákkal, hogy ezek, sajnos, befolyásolnak még egyes fiatalokat is. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról, hogy kívülről továbbra is mindenféle, forradalmi világ- és életszemléletünktől idegen befolyás hatol be."

Kézenfekvő tehát, hogy a szocialista tudatosság formálása, fejlesztése eszmei éberséget és következetes harcot igényel mindenféle káros, ellenséges nézet — a miszticizmus, a nacionalizmus, a sovinizmus, valamint az antiszemitizmus — bármilyen, az ember megalázását jelentő, szocialista forradalmi szemléletünktől idegen megnyilvánulás ellen. Ezek a múlthoz, a tőkés-imperialista korszakhoz, az antagonista osztályokra osztott társadalomhoz tartoznak. Különösen veszélyesek a reakciós erőknek azok a kísérletei, amelyek a régi módszerek felhasználásával igyekeznek megosztani és egymás ellen uszítani a különböző nemzetiségű dolgozókat. „Társadalmunkból mindörökre számüzni kell az ilyen megnyilvánulásokat!" — szögezi le a kongresszus alapdokumentuma, majd így folytatja: „Tegyünk meg mindent, nemzetiségi különbség nélkül, az összes honpolgárok barátságának és testvériségének erősítéséért! A nacionalizmus és sovinizmus leküzdése szervesen hozzátartozik a fejlett öntudattal rendelkező, a szocializmust és kommunizmust építő új ember formálásához!"

A szocialista tudatosság, a forradalmi elkötelezettség meggyökeresedése és térhódítása egyben az új ember kialakulását is jelenti. Ez kezdetben szűkebb körben, majd a népesség egyre számottevőbb hányadánál válik realitássá, és mindenekelőtt abban ölt testet, hogy a dolgozók mind nagyobb része gondolkodik „politikailag" és cselekszik ennek megfelelően. Ez a „politikailag" való gondolkodás és az ennek megfelelő gyakorlat pedig azt jelenti, hogy a tudatban folyton jelentősebb, majd kifejezetten meghatározó szerephez jut a szocialista valóságot adekvát módon tükröző és a tökéletesítést, az előrejutást szolgáló forradalmi jellegű ideológiai-politikai eszmeiség, meggyőződés; ami természetesen nem marad meg egyszerűen a tudat szintjén, hanem mint hajtómotor, szükségszerűen hat a társadalmi tevékenységben — vagyis a politikai aktivitásban, a termelő-alkotó munkában, az életmód és az emberek közötti új típusú kapcsolatok rendszerének kialakításában.

A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének közismert, a társadalmi gyakorlat által igazolt sajátossága, hogy a forradalmi jellegű tudatos elem jelentőségének szüntelen növekedése következtében az egyre bonyolultabb feladatok érdemi megoldása csakis alaposan kimunkált, a társadalmi élet különböző szegmentumaiban objektiválódó ideológiai-politikai eszmék segítségével lehetséges. Az ideológiai-politikai eszmék azonban nem korlátozódhatnak pusztán a filozófiai és politikai elméleti problémákra, hanem ki kell terjedniük a közgazdasági, erkölcsi, művészeti kérdésekre s a szellemi élet más területeire is, beépülve a forradalmi tudatba-öntudatba. Ilyenformán alakul ki mind az individuum, mind a társadalom egészének tudatában az a szocialista tudatosság, elkötelezettség, amely a valóság talaján álló ideálra támaszkodik, s amely magában hordja a társadalmi realitás igenlését, de egyben pozitív értelmű kritikai megközelítését is, mégpedig éppen a szakadatlan megújulás és önmeghaladás érdekében.

Ebben az összefüggésben a forradalmi tudatosság, elkötelezettség a társadalom tagjai mind nagyobb részének tudományosan alátámasztott meggyőződéséből fakadó szenvedélyévé válik. Nem valami dogmatikus fanatizmus értelmében, hanem az ismeretek, a társadalmi fejlődés törvényeinek megértése és felhasználása eredményeként kialakított tudományos élet- és világszemlélet, a munkásosztály forradalmi ideológiája elsajátításaként és útmutatásának alkotó követéseként. A tudományosan megalapozott forradalmi tudatosság, a társadalmi fejlődés tendenciáival és követelményeivel való belső azonosulás, az értük folytatott munka egységes egészet alkot. Ehhez viszont elengedhetetlen annak a valóra váltása, amit a kongresszusi *Jelentés* így fogalmaz meg: „Mindig meg kell őriznünk a párt, az elméleti és ideológiai tevékenység elevenen, újító, forradalmi szellemét, állandóan tökéletesítenünk és erősítenünk kell a párt vezető szerepét az újabb szakaszok, a gazdasági-társadalmi fejlődés, a tudomány és a kultúra követelményeinek arányában. Tegyünk meg mindent, hogy pártunk mindig forradalmi párt maradjon, dinamizálja az egész fejlődést, őrizze meg népünk forradalmi, hazafias, harcos szellemét."

GÁLL JÁNOS

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Meddig ér, mennyit ér a gyeptakaró?

Gyep. Egyszerű, közismert szó, amely mindenkinek mond valamit. Sokatmondó egytagú szó. Az egyszerű gazdálkodó embernek a természet adományát jelenti, azt a területet, ahol kaszálni, legeltetni lehet viszonylag kevés ráfordítással, amelyet tavasszal megtisztít, amelyet megtrágyáz, hogy dúsabb fű teremjen rajta. A kiránduló városi embernek a ráheveredésre alkalmas zöld szőnyeget jelenti, ahol kellemes elnyújtózni, napozni; a futballistának a pályát, a gyermeknek a játszóteret. Egy bizonyos: senkinek sem mond annyit, senkinek sem jelent annyit a gyep szó, mint annak, aki a takarmánytermesztés és állattenyésztés függvényében beszél róla. Aki gazdálkodni akar a gyeppel, aki gazdálkodni akar a gyepen. Mert a gyep nemcsak az évezredekkel ezelőtti állattenyésztés alapja volt, hanem a mostani és eljövendő korszerű mezőgazdaság esetében is a legfontosabb eszköz, földalap. Csakhogy másként. Mert nem beszélhetünk az örök gyepről, amely változatlan marad, miközben váltogatják magukat rajta az idők pásztorai és csordái. A gyepgazdálkodás sem állt meg egy helyben, e téren is gazdag tapasztalat, tudás halmozódott fel: a tudomány és a technika vívmányai ugyancsak „gyepre léptek". A gyep ma a korszerű állattenyésztés szemszögéből megközelítve az a földterület, ahol az adományozó, de ugyanakkor pusztító természettel küzd az ember; a tudás, a gépek, a vegyszerek birtokában lévő szakember. Hogy kialakítsa a korszerű legelők és kaszálók geometriáját, hogy tápértékben gazdag füvet fakasszon rajta, hogy megfelelő eljárásokkal gyümölcsöztesse.

És mit jelent a mostani modernebb, a Hargita megyei gyepterületekkel történő gazdálkodás? Ki lenne jobb kalauz a megye gyepterületeinek a bejárásában, megismerésében, mint a Megyei Rét- és Legelőgazdálkodási Vállalat illetékesei? Mert a korszerű gyepgazdálkodás csakis ennek a vállalatnak a létrejötte után született meg és lendült fel a megyében. Úgy tizenöt évvel ezelőtt, pontosabban 1970. július elsején. Pillantsunk hát vissza erre az időre — javasolom dr. György Antal igazgatónak —, hogyan kezdődött?

— Csakis a hagyományokból, az önkéntességi elvekből indulhattunk ki akkor, hisz még nem rendelkeztünk azokkal a feltételekkel, amelyekkel ma rendelkezünk. A leltározással kezdtük, a területek és a feladatok számbavételével. Ami az örökséget illeti, az nem volt más és több, mint a lakosság évtizedek során végzett legelő- és kaszálótakarítási munkálatai, és ami az anyagi fedezetet illeti, kimerült a legeltetési díjakból összegyűlt pénzösszegekben. Két-három évig az akkori kezdetleges gépekkel rángattuk ki a gyomfák gyökereit a földből. Viszont rövidesen már nagy teljesítményű nehéz gépekkel indultunk neki megváltoztatni a Hargita megyei gyepterület arculatát, amely mintegy háromnegyed része a mezőgazdasági összterületnek. 1974-ben az első, a vállalatok között megtartott országos tapasztalatcserét nálunk rendezték meg, amelyen az élenjárót megillető elismerést kaptuk, és azóta is országos viszonylatban az elsők között tartanak számon.

Felidézem a megye tájegységeinek képét, és a balladákból, a népmesékből annyira ismert „átváltozások" motívuma jut eszembe. Fantáziámat serkenti a kilences szám is, miután megtudom, hogy kilenc gondnokság keretében folyik megyeszerte a munka. Igen, a Cantata profana öregapójának kilenc fiából gondnok lett, nem változtak ők ugyan szarvasokká, de a tájegységek, azok átváltoztak, mások lettek. S az út a haladás útja. S lám, micsoda véletlen! A Hargita megyei Rét- és Legelőgazdálkodási Vállalat székhelye a csíkszeredai Haladás utcában van, tucatnyi, a megye mezőgazdaságában és állattenyésztésében kulcsszerepet játszó szakvállalattal, intézménnyel együtt.

Kilenc gondnokság a megye kilenc sarkában. Mindegyikben szép csengésű, régi dűlőnevek, csak hát a régi megnevezések mögött ott már az új, a másik. Mert nézzük például csak a csíkkarcfalvi gondnoksághoz tartozó Naskalat, Apahavas, Bogáros, Szedlok, és Perko területeket. Csupán ez évben tízmillió lejes beruházása van ennek az alegységnek, ahol Nagy György gondnok keze alatt most is mintegy kétszáz ember dolgozik a különböző munkapontokon, a hét munkatelepen. És Jakab Gyula, a homoródi gondnok keze alatt mi történik? Hétmillió lejes beruházás történik Merkétől Körtövésig. És sorolhatnók, feltérképezhetnők Toplicától Székelykeresztúrig a gondnokságok gondjait, munkájának megvalósításait. Annyi bizonyos, hogy 51 munkatelepen korszerűsödik a táj arculata, mintegy ezer ember munkája nyomán válik termékeny gyepterületté a terméketlen, iszapos, köves terület. Idén mintegy hetvenmillió lejes beruházás jelenti a tétet, s az elkövetkező évben ugyancsak nagy tételekkel számolhatnak.

Dr. György Antal, aki doktori értekezését a hargitai gyepgazdálkodásban szerzett tapasztalataiból írta, a beruházások, az általuk elvégzett munkák vázolásán túl, igen lényegesnek tartja: mi történik a gyeppel, miután az használatba került? Itt a tapasztalat rácáfol a

Dr. György Antal, a Hargita megyei Rét- és Legelőgazdálkodási Vállalat igazgatója

Napsütötte legelő lesz a kusza bozótosból

Gyül az elsőrendű havasi széna

riporter által emlegetett „átváltozási” motívumra. Mert bizony, ha elmarad a karbantartás, a természet Lúdas Matyiként adja vissza a gyomfákat, a bokrokat, a bozótot.

— Mi tulajdonképpen most csak szolgáltatást végzünk, átadjuk a kész munkát. De a területtel való gazdálkodás igazából csak azután kezdődik. Ha nincs kellő törődés azok részéről, akik tulajdonképpen a haszonélvezők, ha a belterjes állattenyésztéshez megteremtett feltételeket külterjes módszerekkel használják, a mi munkánk sem hozhatja meg a várt eredményt, mi több, veszteséget jelent sokszor. Felesleges volt a kiadás. Itt kell még sokat tenni a megyében, a beruházásaink hasznosítása terén. Sajnos, állattenyésztőink nem fordítanak kellő gondot a gyepterületek kihasználására, ez az oldala a dolgoknak nem tart lépést velünk. Ez az, ami nagyon fáj a szakembernek.

A vállalat munkáját általában a nagy arányok jellemzik. Csupán a gépi erőnél maradva: erős, hatalmas gépekkel dolgoznak. De van valami lényeges a vállalat munkájában, ami egészen-egészen apró, s amelytől mégis nagyban függ a kaszálók, legelők termésének a mennyisége és minősége. A gondnoksági területének háromnegyede termőföld-egyenrangú legyen a többi termőterületekkel. A köztudatban is, a gyakorlatban is.

gok háza táján levő fűmagtelepekre gondolunk. Nos, a fűmagvak azok az apróságok, amelyek a vállalat munkájában mégsem olyan apróságok. Rövidesen megkezdődik a több mint ötszáz hektárnyi fűmagtelepek termésének a betakarítása is. Idénre kétszázezer kilogramm fűmag szerepel a tervükben, tavaly százhatvannégy-ezer kilogrammot csépeltek ki. A legnagyobb fűmagtermesztő gondnokság a farkaslaki, az összmennyiségnek több mint fele itt terem. Ezek az apró magvak a megye kaszálóin és legelőin felveszik a harcot az értéktelen fűfélékkel, megváltoztatják az összetételt, mennyiségi és minőségi változásokat eredményeznek. Ezek az apró magvak növelik a szénakazlakat, nagyban függ tőlük a tej- és a hústermelés alakulása.

Gyep. Egyszerű, közismert szó, amely mindenkinek mond valamit. Hargita megyében eredményes gazdálkodást jelent, de ugyanakkor további lehetőségeket is. Mert tovább kell küzdeni, dolgozni azért, hogy a megye mezőgazdasági területének háromnegyede termőföld-egyenrangú legyen a többi termőterületekkel. A köztudatban is, a gyakorlatban is.

FERENCZ IMRE

Korszerű istállók legelőközelben

A buziási Timiş-szálló

Bemutatjuk

Temes megye két gyógyfürdőjét

A Temes megyében működő két gyógyfürdő, Buziás és Kalácsa, egyre nagyobb népszerűségnek örvend mind a hazai, mind a külföldi vendégek körében. Amint Varga Tibortól, a Temes megyei Turisztikai Hivatal munkatársától megtudtuk, ez a népszerűség a két fürdőhely kiváló gyógyhatásának, valamint az itt kínált jó minőségű és változatos szolgáltatásoknak köszönhető.

Megkértük Varga elvtársat, hogy mutassa be olvasóinknak e népszerű fürdőket.

Buziásfürdő

1811 óta működik. Temesvártól 35 kilométerre, hatalmas erdőségek között található. Akik már üdültek itt, elismeréssel beszélnek az itteni jó levegőről, valamint az ásványi sókban gazdag vizek gyógyhatásáról. A mai már közel 2 000 férőhelyet biztosító Buziásfürdő legnagyobb és legelegánsabb szállodái, a Parc és a Timiş, 264, illetve 280 férőhellyel rendelkeznek. Mindkét szállodának saját balneológiai felszerelése van, és a sajátos helyi gyógykúrák mellett Pell-Amar és Boicil forte kezeléseket is végeznek. A fürdőhelyet mindenekelőtt szívbántalmakban szenvedőknek ajánlják, de az itteni gyógyforrások jó hatással vannak a reumatikus fájdalmakra panaszkodók, az érrendszeri betegségekben, valamint a magas vérnyomásban szenvedők egészségére is. A kezelésen levők szabadidejükben felkereshetik a fürdőváros klubját, megtekinthetik a gazdag folklórgyűjteményt, sétálhatnak a park évszázados fái között, valamint 1—2 napos rövid hazai és külföldi kirándulásokon vehetnek részt.

Kalácsafürdő

27 kilométerre fekszik Temesvártól. Az itt található fürdővizek vegyi összetétel szempontjából Félixfürdő vizeivel rokoníthatók. Hévize a forrásánál 42 fokos, a medencében pedig mintegy 36—37 °C. A gyógyfürdő termálvizes fürdőberendezésekkel, valamint fizioterápiás felszereléssel rendelkezik. A hagyományos kádfürdők mellett két fedett medence is várja a vendégeket. Az itteni gyógykezelés mindenekelőtt a mozgásszervi sérülések (reuma, ízületi bántalmak), a perifériás idegrendszer különböző megbetegedései esetén, női bántalmak, emésztőszervi, húgyúti működési zavarok esetében eredményes. Az ideérkezőket II. és III. osztályú villákban tudják fogadni, 2—3 ágyas szobákban. Az üdülőtelepre személygépkocsival, autóbusszal, illetve vonattal lehet eljutni. A vonattal érkezőket az üdülőtelep járműve várja. A szórakoztatást a klubhelyiségben a televízió, a römi, az ostábla, a sakk biztosítja. Emellett lehetőség nyílik különböző sportok gyakorlására, napozásra, valamint a kertmoziban vetítendő filmek megtekintésére. A fürdőtelepet rövidesen tovább korszerűsítik. Így mindenekelőtt bevezetik a központi fűtést, ami révén kényelmesebbé válik a téli hónapokban a gyógykezelés. Később pedig újabb, nagyobb kényelmű férőhelyek építésével szeretnék bővíteni a telep befogadóképességét.

*

E rövid bemutató nyomán nem tehetünk mást, mint hogy melegen ajánljuk mindkét fürdőhelyet, elsősorban azoknak, akik a fentebb említett bántalmakban szenvednek. Az érdeklődők fürdőjegyeiket a megyei turisztikai hivataloknál szerezhetik be, de elfogadnak közvetlen megrendeléseket is a következő címen: Oficiul Judeţean de Turism Timiş, Bulevardul Republicii Nr. 6 — Timişoara.

Írta és fényképezte:

KOVÁCS ZOLTÁN

Kalácsafürdő

KÖZEL VAN A XXI. SZÁZAD

— Nagyon szívesen állok rendelkezésére, csak azt nem tudom, miről beszélhetnénk? Karbantartó mérnök vagyok, a gyár mindenese, kifutója, beszerzője, Jolly Jokere... A karbantartók nevéhez nem fűződnek világra szóló találmányok.

— Amikor egy kollégám a nevét említette, azt mondotta: a legszínesebb egyéniségek közé tartozik. Tokiótól Stockholmig beutazta Európát, minden érdekli, ami újdonságot jelent az elektronikai iparban. És újdonság, úgy tudom, akad bőven ezen a területen. Azért szeretnék önnel beszélgetni, mert olvasótáborunkban a középiskolás diák, vagy a gyermeke pályaválasztási problémáiban tanácstalan szülő egyaránt örömmel olvas olyan emberekről, akik jövős szakmát választottak maguknak...

— Rendben van. Tehát: a félvezetőket, szilíciummorzsákat, integrált áramköröket előállító elektronikai gyárban vagyok mérnök, a karbantartó osztály vezetője. Tényleg sokat utaztam: feladatunk, hogy megismerkedjünk azzal a technológiával, amit meg akarunk honosítani a mi gyárunkban is. Kiállításokra, nemzetközi értekezletekre is kiküldenek: folyamatosan tanulmányozzuk mindazt, ami új az iparágban. Itt, a bănеasai erdő közelében, építették fel a román elektronikai ipar fellegvárát: két nagyobb üzem, kutatóintézet. Ezen kívül még Măgurelén, a Fizikai Intézetben, és Curtea de Argeşen foglalkoznak szilíciummorzsával és félvezetőkkel. Csúcsiparág vagyunk: azt nem mondhatnám, hogy már a világ élvonalában állunk, van néhány évi szükségszerű késésünk, ezt kell a következő években ledolgoznunk. Le is fogjuk. Szellemi erőfeszítés, beruházás kérdése. Valamiben biztos vagyok: szakembereink képességei révén bármikor, bárkivel állhatjuk a versenyt. A japán szakember például csak egy rendkívül keskeny pászmán dolgozik, kutat. Azt — ha van ilyesmi a tudományban, technikában manapság — tökéletesen ismeri. Mi nem engedhetjük meg magunknak az ilyenfokú szakosítást: kénytelenek vagyunk szembenézni minden felmerülő — és igen változatos — problémával. Ez bizonyos tekintetben előnyös is lehet: néhány összejövetelen külföldi kollégák figyeltek fel arra, mennyire sokoldalúan tájékozottak a romániai küldöttek.

A HÁZI KOMPUTER ELŐTT

A betűvetést és a számítógép kezelését úgyszólván egyidejűleg tanulja meg a modern kor gyermeke

Interjút készítek

Beszélgetőpartnerem felszabadultan mesél szakmájáról. Szakkifejezések hangzanak el: mikroprocesszor, szíliciumlapocska, morzsa, bit. Nem tartja fontosnak megmagyarázni, mi rejtőzik e fogalmak mögött. Modern emberek vagyunk, nincs miért rákérdezni, hogy követi-e a riporter az interjúalanyt.

Lustán forognak a magnótekercsek, gondolataim elkalandoznak. Semmi baj, majd lehallgatom a szöveget a szalagról, kerítek valakit, aki lefordítja nekem (negyven évvel korábbi középiskolás ismereteim szintjére) az itt elhangzottakat. „Tolmácsra" lesz szükségem, ez kétségtelen. Természettudományos ismereteim nem haladják meg az elektrotechnika, a biológia fél évszázaddal ezelőtti, középiskolai tananyagának színvonalát. Mind gyakrabban vagyok kénytelen lemondani érdekesnek ígérkező interjúkról. Gépészek, informatikusok, rendszerelmélettel foglalkozó szakemberek ajándékoznának hosszú órákat értékes idejükből — de mivégre, ha képtelen vagyok követni gondolatmenetüket... Farkas Géza Zsoltot, a fővárosban dolgozó elektronikus szakembert azonban mégsem szalasztom el: legfönnebb majd elhanyagolom beszélgetésünk ama részét, amelynek lényege a hazai elektronikai forradalom menetrendje. Viszont kikérdezem a dolgoknak ama részéről, amit valamennyien érzékelünk, megértünk: nevezetesen arról, hogy a mai fiatalok hogyan sajátíthatják el ezt az informatikai nyelvezetet — ha nem is az anyatejjel, de még a középiskola, sőt az általános iskola padjaiban. Félig tanulva, félig játszva.

— A mi gyermekeink hogyan jutnak közelebb ehhez a nyelvezethez?

— Bonyolult kérdés. Ha az ország iparát vesszük szemügyre, nyilvánvaló, hogy az igen közeli jövőben mind szélesebb rétegek foglalkoznak majd elektronikával, informatikával. Részt vesznek az elektronikát felhasználó gépek, közszükségleti cikkek gyártásában, használni fogják azokat. Az utóbbi húsz esztendőben megszületett az az elektronikai alkatrészeket, eszközöket előállító iparág, amely mind nagyobb mértékben látja el az ország szükségleteit. A bănеasai erdő közelében létesített kutatóközpont, az ipari üzemek — ez a mi „szíliciumvölgyünk". Itt állítjuk elő a tranzisztorokat, diódákat, nyomtatott áramköröket, a mikroprocesszorizációhoz szükséges elemeket. Nincs értelme rangsorolni a foglalkozásokat. Azonban akik a szíliciumlapocskákkal dolgoznak, joggal tekinthetik magukat a jövő századot előkészítő osztagnak. Büszkék is erre.

— Hol tanulnak e szakma fiataljai? Mert feltételezem, hogy fiataloké ez az iparág...

— Üzemünkben általában 20—25 év körüli munkásokkal dolgozunk. Egy részük az elektronikai szakliceumból kerül hozzánk. Bonyolult tesztelésnek vetjük alá a jelentkezőket. A fizikai, manuális adottságok mellett megvizsgáljuk a pszichikai jellemzőiket — például hogy mennyiben bírják az egyhangúságot, milyen a munkaerkölcsi alapállásuk —, mindez nagyon fontos az olyan csúcsiparágban, mint az elektronika. És ha a kétnapos tesztelésen sikerrel túljutottak, akkor szakképesítő tanfolyamra osztjuk be őket. Hat hónap alatt megtanulnak valamit, amit úgyszólván kizárólag csak a mi üzemeinkben hasznosíthatnak. Nem lehet vele máshová menni — csak itt, a bănеasai „szíliciumvölgyben" s talán még a Curtea de Argeşen lévő üzemben, egy-két kutatóintézetben dolgozhatnak. Azt akarom mondani: első közelítésre talán kevéssé vonzó ez a pálya. És mégis: bőven akad jelentkező, s nem is akármilyen. Mert végül is csábító az új technika élvonalában dolgozni. Meg azután a „szerelés": fehér köpeny, papucs, fokötő, klimatizált, portalanított munkahely. Nyomban hozzáteszem: ennek ellenére a kimondottan nehéz munkák közé tartozik. Tessék csak elgondolni, hónapokat, éveket kell mikroszkóp előtt tölteni, mikroszkópba nézve dolgozni. Egy idő után elfárad a szem. Akkor más beosztásba helyezzük át a szakmunkásokat.

— Klimatizált, portalanított munkahely, fehér köpeny...

— A technológia követeli meg a feltételeket. Nálunk egy porszem tönkreteheti a végterméket. Hiszen az a porszem valahol beékelődhetik a szíliciummorzsába, és akkor az az alkatrész már csökkent értékű. Legfönnebb elektronikus játékokba építhető be, vagy didaktikai célokra használható. A félvezetők, a nyomtatott áramkörök előállításánál mind nagyobb szerepet játszik az az úgynevezett „fehér szoba", amelyben a munkás egy űrhajós öltözetére emlékeztető ruhában dolgozik. Eléggé kényelmetlen viselet. Ebben az iparágban közkeletű igazság, hogy a minőséget leginkább az ember közreműködése veszélyezteti. Ő viszi, „csempészi" be a munkahelyre a porszemcséket, s ha másként nem, egyszerűen azáltal, hogy izzad, már szennyezi a levegőt. Mind nagyobb hangsúlyt helyezünk az automatizálásra, robotizálásra. De az ember azért megmarad a döntő tényezőnek. Az iparág különben soha nem fog különösen nagy létszámú munkaerőt lekötni. Keveseket foglalkoztat a szíliciummorzsák gyártása — annál többeket az elektronikát felhasználó gépi berendezések, háztartási eszközök gyártása, karbantartása. Létkérdés tehát, hogy a felnövő nemzedék idejekorán barátkozzék meg az elektronikával. Úgy, ahogy az velünk történt, a hatvanas években, a marosvásárhelyi Bolyai Farkas líceumban...

— Ott vezették rá az elektronika szeretetére?

— Tizedikesek voltunk, amikor egy fiatal tanár vette át a fizikai szertárat. Klementisz... Addig a fizikum szertára jobbára a diákok ijesztgetését szolgálta. Holott kitűnően fel volt szerelve. Volt ott százesztendős távírógép is — igazi muzeális darab. Némi fantáziával azt is mondhattuk: néhány szemléltetőeszközünk Bolyai Farkas ujjlenyomatát őrizte. Szóval Klementisz keze alá kerültünk, ő pedig megszállottan propagálta az elektronikát. Nem tartom szentségtörésnek, ha elmondom: nem tartozott az úgynevezett „jó tanárok" közé. Jó eredményeket csak az egzakt tudományok iránt különösen fogékony fiataloknál tudott felmutatni — de azokból nagy teljesítményeket hozott ki. Nem divatos a fogalom, de ő volt az, aki a csúcsértelmiségieket készítette elő.

— A mai középiskolákban már nagyobb szerepet kapott az elektronika?

— Feltétlenül — de még mindig nem a kívánt mértékben. Sőt azt kell mondanom, a politechnikai oktatás keretében meglehetősen elhanyagolt terület. Nem kívánom kétségbe vonni az asztalos- meg a lakatosműhelyek szerepét a munkára való nevelésben. Egy elektronikai labor sokba kerül, de sokszorosan térítené meg a befektetett pénzt. Persze, nem úgy, mint egy lakatosműhely, ahol ma reszel, csiszol, kalapál a növendék — és holnap a megrendelő kifizeti a leszerződött munka ellenértékét... Az oktatási beruházásokat korszerűbb szemlélettel kell értékelni. Húsz év alatt egy jól felszerelt elektronikai szakkörből olyan csúcsértelmiségiek nőhetnek ki, akik fel tudják vállalni a román ipar, a gazdaság átállításából következő feladatokat, akik felnőnek az informatikai század kívánalmaihoz. A politechnikai oktatást hozzá kell igazítani a pártprogramban meghatározott feladatokhoz. Ez persze lehetetlen bizonyos anyagi és szellemi áldozatok, ráfordítások nélkül.

ERDÉLYI LAJOS

FARKAS GÉZA ZSOLT ELEKTROMÉRNÖK

Az elektronika nyelvezetét játék közben kellene megtanulni...

Házi patika

A kukoricabajusz és a tárkony gyógyhatása

Tekintettel a gyógynövények iránti érdeklődés fokozódására, felkeresték a gyógynövény-értékesítő fővállalat, a Plafar bukaresti munkatársát, Mircea Alexan biológust, aki két, gyógyhatásáról kevésbé ismert növényre nívta fel a figyelmet. Az egyik a kukorica (latin nevén Zea mays), pontosabban annak kukoricabajuszként ismert része — a kukoricavirág bibeszálai —, a másik pedig közismert fűszernövényünk, a tárkony, amelyről a népi gyógyászat eddig is tudott már egyet-mást.

— A kukorica különleges élelmiszeripari és takarmányozási jelentőségén túl — mondotta Mircea Alexan biológus — gyógynövényként is fontos. A kukoricabajuszként ismert hosszú bibeszálairól van szó, amelyek gyűjthetők mind a zsenge (tehát a főzni való), mind az érett kukoricacsőről. Árnyékban, vékony rétegbe szétteregetve kell megszárítani, majd pedig papírban, pamutzsákocskában vagy fadobozban tároljuk. A kukoricabajusz sok értékes anyagot tartalmaz, így: káli- és kálciumsókat, C-, E- és K-vitamint, fotoszterolokat, alantoint, szaponint.

— Milyen betegségek esetében ajánlott ez a könnyen hozzáférhető gyógyszer?

— A kukoricabajusz elsősorban vesebántalmak — vesekő, vesegörcs, húgyhólyaggyulladás esetén használatos, de a fehérjevizelésben, urémiában, köszvényben vagy izületi bántalmakban szenvedők is eredménnyel használhatják, mert vízhajtó hatása révén elősegíti a húgysavak sóinak eltávolítását. A fokozott diurézis folytán a kukoricabajusz sikerrel alkalmazható a szív- vagy veseelégtelenség miatt keletkező ödémák ellen, segít az elhízottakon is, mivel hozzájárul a szövetekben felgyülő vízfelesleg eltávolításához. Kiegészítő gyógyszerként ajánlható májbetegeknek, epehólyaggyulladás esetén vagy az epeutak megbetegedésekor, mivel növeli az epe szekrécióját és csökkenti az epeváladékban levő sók lerakódását. K-vitamin tartalmánál fogva ajánlatos a menopauzás zavarok esetén is. Felhívnám a figyelmet arra, hogy a kukoricabajusz szerepel egyes Plafar-készítményekben is: vízelhajtó és májerősítő teákban.

— Hogyan használják?

— Főleg tea formájában. Egy csészéhez általában 1—2 kiskanál kukoricabajuszt adagolnak, s naponta két-három csészével fogyasztanak belőle. Hígítva akár víz helyett is iható. Nagy előnye, hogy nem irritál semmilyen szervet, s ezért hosszú ideig tartó kezelés esetén is jól alkalmazható.

— A másik természetes gyógyszerről, a tárkonyról azt írja De natura stirpium című művében Ruellius, a híres középkori orvos, hogy ha salátába teszik, akkor nincs szükség se ecetre, se sóra, mert mind a kettőt pótolja. De melyek a tárkony mint gyógynövény erényei?

— A szív- és a vesebetegségek sótlan diétájakor használható az étel ízesítésére, az étvágy fokozására és a jó emésztés elősegítésére. Ilyen értelemben az egészséges embernek is javallott, annál is inkább, mert a tárkony sem ingerlő hatású. 1—4 ezrelék illóolajat tartalmaz, ez adja jellegzetes aromáját, azonkívül B_1- és C-vitamin, értékes ásványi sók, flavonok, kumarin és csersav található benne többek között. Használható vastagbélgyulladás esetén, görcsoldó, tárkonylevél-rágással megszüntethető az erős csuklás. Jó köpető szer, s vizelethajtó hatása folytán alkalmazható az epevezetékek bántalmai, vízkór és reuma ellen is.

— Általában salátákhoz, egyes ételek készítéséhez használják. Miként lesz a tárkonyból gyógyszer?

— Főleg a só használatát tiltó diéták esetén használjuk a tárkonyecetet. Előállításához 50 gramm tárkonyra s ugyanennyi kaporra, majoránnára, köménymagra, bazsalikomra, csomborra van szükség, aminek a keverékéhez hozzáadunk két összezúzott hagymát, s mindezt 1 liter ecetben 2—3 hétig érleljük. Nyers salátákhoz használjuk. Étvágygerjesztőként és görcsoldóként, a májműködést serkentő szerként főzet formájában használható. Egy csésze vízhez egy kiskanál tárkonyt tesznek s a főbb étkezések után egy-egy csészényit fogyasztanak. A tárkonyecet egyszerűbb változata — 50 gramm tárkonyt negyedliter ecetben erjesztenek 8—10 napig — reumatikus fájdalmak és fejfájás elleni bedörzsölésre használható.

Végül tisztáznunk kell néhány, a természetes gyógyszerek alkalmazásával kapcsolatos szabályt. A természetes gyógyszereket is orvosi rendelésre kell alkalmazni. A természetes gyógymódok nem zárják ki a többi gyógymódot és a gyógyszeres kezelést. A gyógynövények nem csodatevők, csak hosszas, a szakemberek által megfelelőképpen irányított kezelés révén érhető el velük a kívánt hatás; általában a krónikus betegségek esetén alkalmaznak gyógynövény-kúrát.

VASILE GROZA

A funduleai mezőgazdasági kutatóintézet gyógynövény farmján

A szerk. megj.: Rácz Gábor, Rácz-Kotilla Erzsébet és Aristide Laza Gyógynövényismeret című könyvében (Ceres Könyvkiadó, 1984.) a következő recept olvasható a kukoricabajuszlea elkészítésére: „10 g drogból (szárított kukoricabajuszból) 1 liter vízzel 5 percig tartó főzéssel, majd negyedóra utáni szűréssel enyhe vizelethajtó tea készíthető. Ez egy napi mennyiség, melyet akár vízlökésként, éhgyomorra, reggel fogyasztanak el, akár ismételt adagokban, a nap folyamán. Társítható egyéb vízelhajtó drogokkal...” A tárkonyról pedig a következőket tudhatjuk meg az említett könyvből: „évelő fűszernövény. Jó vízgazdálkodású, nyirkosabb, de szellőzött, mélyrétegű, középkötött talajt igényel. Tősarjakkal, toosztással szaporítják. Hozama az első évben 3500—5000 kg/ha, a következő években ennek háromszorosát is elérheti.” Tehát nagyüzemi termesztése is kifizetődő. S még egy figyelemre méltó megállapítás: „A népi gyógyászatban magas vérnyomásos betegeknek adják, de hosszan tartó alkalmazása nem teljesen ártalmatlan.” Ami ismételten arra figyelmeztet, hogy orvosi rendelésre forduljunk a gyógynövényekhez.

Felszínre kerül a Titanic?

Nemrég arról számoltak be a hírügynökségek, hogy egy francia—amerikai expedíció megtalálta a Titanic roncsát 4000 méter mélységben, az Atlanti-óceán fenekén, mintegy 900 kilométerre a Terra Nova-i St. Jeantól. Az expedíciót az amerikai haditengerészet és a washingtoni földrajzi intézet finanszírozta. Júliusban kezdték el a Titanic felkutatását. A szakemberek rendelkezésére állt az expedíció céljának megfelelően felszerelt Knoor óceánkutató hajó, egy mini tengeralattjáró, valamint víz alatt működő automata berendezések, a nagy nyomásnak ellenálló videokamerák segítették a nagy mélységben lévő roncs megközelítését. Első ízben történt meg, hogy valakinek sikerült pontosan meghatározni azt a helyet, ahol az 1912. április 15-én drámai körülmények között elsüllyedt utasszállító található. 2201 ember tartózkodott a jéghegggyel összeütközött hajó fedélzetén, s közülük mintegy ezerötszázan vesztették életüket azon a borzalmas áprilisi éjszakán.

Idáig három expedíció kereste a hajó roncsát, s mindhárom sikertelenül — legalábbis ezt állították. A Titanic-kutatók nyilatkozatai alapos okot adnak a gyanakvásra, főleg azért, amit elhallgattak. Az elsüllyedt hajó széfjeiben olyan kincsek vannak, amelyek magától értetődővé teszik a titkolózást. Körülbelül 300 millió dollárra becsült ékszer található ott. 184 millió dollárt ér a De Beer gyémántkollekció, Omar Khaiam költeményeinek színarany kötésű luxuskiadása pedig, borítóján gyémánt berakással s egyéb ékítményekkel, felbecsülhetetlen értékű, s a Titanic széfjei ezenkívül még 172 kiló rúdaranyat rejtenek — az Angol Bank tulajdonát képezte —, valamint közel egymillió dollár értékű arany- és ezüstpénzt, az amerikai valuta századeleji árfolyamán számítva, és még sok egyéb értéket. Ez a mesés kincs nem a fantázia szülemménye, hanem „kézzelfogható” tény; a széfek tartalmát jól ismerik azok a biztosító társaságok, amelyeknél bejegyeztették azt. E hatalmas vagyonnal felérő kincs, amelynek összértéke megközelíti az 1 milliárd dollárt, szüntelenül ébren tartja a megszerzésére irányuló vágyat, s mihelyt felcsillan a leghalványabb lehetőség, azonnal jelentkeznek a vállalkozók, hogy megkaparintsák a Titanic széfjeinek tartalmát.

Elméletileg a Föld minden lakója egyenlő jogokkal versenghet a tenger alatti kincsekért, s ha egyszer rátalált, senkinek sem áll érdekében, hogy elárulja a kincseket tartalmazó hajóroncs hollétét. A francia—amerikai expedíció sem hozta nyilvánosságra az óceán mélyén meglelt Titanic koordinátáit. Azért nem könnyű megtalálni a szerencsétlenül járt utasszállítót, mert bebizonyosodott, hogy a Brit Admiralitás által hivatalosan feltüntetett helyzete — 41°40' északi szélesség és 50°03' nyugati hosszúság — nem felel meg a valóságnak. A Titanic valahol ott nyugszik, de nem a megjelölt helyen. Egyébként a Carpathia, amely megmentett 705-öt a Titanic hajótöröttei közül, s a közelben lévő többi hajó is más koordinátákat jelölt meg a katasztrófa színhelyeként.

Több üzleti csoportosulás verseng a Titanic kiemeléséért. Közülük az egyik a Seawise and Titanic Salvage brit vállalat, melyet Philip Slade és Clive Ramsay londoni üzletemberek vezetnek, s amely 1 millió fontot ruházott be a Ti-

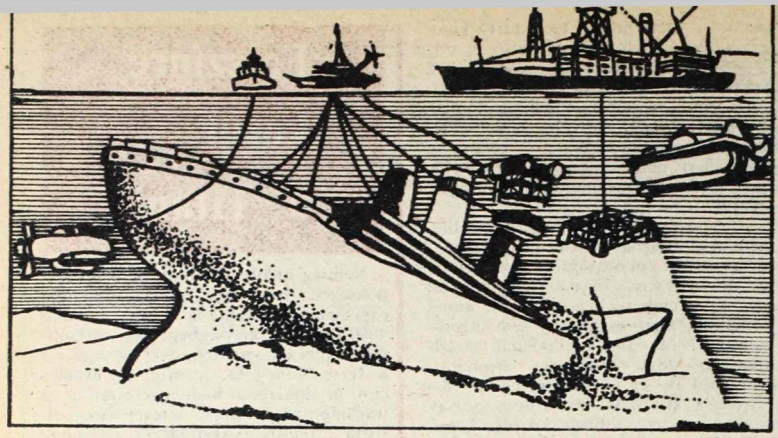

A TITANICOT FELKUTATÓ FLOTILLA

A felszínen: két pilotahajó és egy óceánkutató hajó. A víz alatt: balra kis robot-tengeralattjáró, középen felderítő robotok, jobbra az óceánkutatóhoz kapcsolt világító és filmező berendezések, valamint egy nagyobb tengeralattjáró a 300 méterig terjedő mélységben dolgozó személyzettel.

tanic kiemelésébe, s élvezi a brit haditengerészet és a Lloyd biztosító társaság támogatását. Ez utóbbi óriási összeget veszített az óceánjáró elsüllyedésekor, s most vissza akarná szerezni azt. A másik vállalat, a Texasban — kizárólag e célból — alapított Titanic 1980 Inc. részvénytársaság, saját óceánfeltáró hajóval rendelkezik, a HJW Fay-jel, s erős szakembergárdával, élén dr. William B.F. Ryannal; ugyanakkor támogatásban részesül a New York-i Columbia Egyetem részéről, az bocsátja rendelkezésükre az óceán fenekén folyó kutatásokhoz szükséges felszerelést és műszaki apparátust. Egy másik amerikai társaság, az Expeditions International élvezi a haditengerészet, a washingtoni National Geografic tudományos társaság, a Californiai Egyetem Scripps Institution of Oceanografy nevű intézete, egyes francia tudományos intézetek, valamint a Walt Disney filmgyár támogatását. (A híres filmgyár dokumentumfilmet szeretne készíteni a Titanicról.) Végül Hamburgban egy nyugatnémet társaság eredeti műszaki eljárást és technikát dolgozott ki a roncs felszínre hozatalához, szintén maga kívánná kiemelni a Titanicot, s további célja az, hogy múzeummá alakítsa.

Ha a hajóroncs megtalálása meglehetősen nehéznek bizonyult, felszínre hozatala sem ígérkezik könnyűnek. 256 méter hosszú, 28 méter széles és 45 000 regisztertonnát meghaladó súlyú acélkolosszusról van szó. Ezenkívül e hatalmas fémskatulya tartalmaz még vagy 60 000 tonna üledéket is, ami 73 év alatt rakódott le benne. Nincs a világon olyan daru, amely ilyen súlyt felemelhetne. Vannak viszont érdekes elképzelések a roncs kiemelésére, és mindenik társaság a maga tervezte eljárást tartja a legmegfelelőbbnek. A brit vállalat ki akarja szivattyúzni a vizet a roncsból, s azt reméli, hogy ezáltal feljebb hozhatja, egy olyan mélységbe, ahol búvárokkal kijavíttathatja, vagy legalábbis birtokába juthat a székek tartalmának. A texasiak négy fő alkotó részére kívánják daraboltatni a hajót, s azokat egyenként hoznák a felszínre. A hamburgi társaság nagy műanyagtömlőket helyezne a hajórészekbe, s felfújná azokat, mint az autóbelsőket. A washingtoni társaság egy víznél könnyebb műanyagot — amporát — kíván a roncsba „fröccsenteni", s szintén a felhajtó erőben reménykedik. Jelenleg az ő eljárásuk tűnik a leginkább megvalósíthatónak, már csak azért is, mert felajánlotta hozzá közreműködését az amerikai haditengerészet, amely a továbbiakban elsüllyedt tengeralattjárókat szeretne felszínre hozni hasonló módon, s az sem mellékvetendő szempont, hogy a „műanyagfröccsentés" sokkal olcsóbbnak tűnik a többi elképzelés kivitelezésénél. Azok közül egyeseknek az ára megközelíti a félmilliárd dollárt!

Az előkészületek folyamatban vannak. A hírek szerint a jövő esztendőben már sor is kerül a Titanic kiemelésére. Addig is felmerül a kérdés: mi történik akkor, ha a vetélytársak találkoznak a legendás hajó roncsán. Győz-e a tudomány és a technika ésszerűsége, vagy a kincskeresők agresszivitása kerekedik felül?

GHEORGHE BRĂTESCU

Érröntgen kevesebb festékkel

A számítógépes képfeldolgozás az erek röntgenezésében is új utakat nyitott, általa ugyanis *zavaró háttér nélküli* röntgenkép készíthető. Ezt a célt azáltal érhetik el, hogy a fényképtechnikában régóta ismert *képkivonásos* — szubszstrakciós — eljárást elektronizálják. Ehhez először az erről a lágy szöveteket ki nem mutató *„háttérfelvételt"* készítenek, s azt számítógépben tárolják. Ezután katéteren át *röntgenárnyékot* adó anyagot juttatnak a vizsgált testrész vagy szerv ereibe. Az így végzett röntgenátvilágítás képeiből a számítógép „kivonja" a „háttérfelvételt", s ezáltal jól áttekinthető kontrasztos kép jelenik meg a számítógép képernyőjén.

Londoni orvosok és a Philips cég mérnökei most már tovább fejlesztették ezt az eljárást. A röntgenkészüléket olyan *képerősítő cső*vel szerelték föl, amelynek bemenő ablakát az eddig szokásos üveg helyett *titán*ból készítették. Ezáltal az sokkal vékonyabb — az eddigi 22—25 mm-es helyett 0,5 mm vékonyságú — lehet, tehát a röntgensugárzást sokkal kevésbé nyeli el és szórja szét, s ezért élesebb, kontrasztosabb képet ad.

Az érzékenység ilyetén fokozása révén a vizsgálathoz az eddiginél sokkal *kevesebb kontrasztanyag* kell, illetőleg az árnyékot adó anyag a vizsgálandó területtől sokkal *távolabb*ról vihető be az érrendszerbe. Ha például veseátültetéskor a festéket abba az ütőérbe vezetik be, amelyhez az új vesét hozzákötik, az könnyen megsérülhet. Ellenben ennek az új berendezésnek a birtokában a festéket majd egy távoli *vénába* is bevezethetik, mert az ütőérbe erősen felhígulva érkező festék még mindig elég sűrű ahhoz, hogy az orvosok ebben a berendezésben kellően kontrasztos képhez jussanak. A felfokozott érzékenységű röntgen nemcsak a vizsgálatot, hanem néha a *gyógyító* beavatkozást is segítheti. *(New Scientist)*

Temesvári gyorsmérleg

A Kisenciklopédia 1984/85-ös évadjáról

Élénk, eseményekben gazdag évet zárt a Temesvári Művelődési és Tudományos Egyetem Kisenciklopédia elnevezésű, magyar nyelvű szabadegyeteme. Ötletekben, újdonságokban bővelkedett az a 24 előadás, amelyet számos előadó, temesvári és nemcsak helybeli, tartott a közel kétezer hallgató előtt. Az előadások tematikája igen változatos volt, ha figyelembe vesszük, hogy az előadók között volt orvos, tanár, mérnök, divattervező, zenepedagógus, entomológus, ornitológus, muzeológus, pszichológus, történész és barlangkutató, akik természetesen díjmentesen vállalták a tudománynépszerűsítés nem is könnyű feladatát. Bár a Kisenciklopédia előadássorozata másfél hónapig szünetelt a mostoha, zord időjárás okozta fűtési nehézségek miatt, később behozta a lemaradást, a szokástól eltérően hetente és nem kéthetenként tartotta meg üléseit. A Kisenciklopédiát a kényszerpihenő után új terembe költözött, a Vasile Roaită tér 3. szám alatti Írók Székhelye gyülekezőtermébe, amely kisebb, de meghittebb, mint a Temesvári Sajtóklub. Sok előzetes vita után maradt az előadások számára a szerdai nap, kezdési időpontja pedig továbbra is 17 óra. A rendezvények minőségét, érdekességét nagyban emelte, hogy a rutinnal rendelkező előadók mellett egyre több fiatal, kezdő szakembert hívtak meg, hogy előadóként mutatkozzék be. Emellett jellemző a nyitás a többi kultúrközpontok felé; így a kolozsvári Dávid Gyula, a marosvásárhelyi Dósa Jenő és az aradi dr. Kovách Géza tartott előadást az évad során.

Újdonságként hadd említsem meg az 1984-es évtől bevezetett új tudománynépszerűsítési formát, a Tudományostechnikai Fórumot, a TTF-et, amelyet havonta, a hónap utolsó szerdáján tartottak meg. A hat alkalommal sorra kerülő rendezvényre 410 reáltudományok iránt érdeklődő hallgató volt kíváncsi. Ez volt az a tanfolyam, ahol a temesvári műszaki oktatás felső fokon ötvöződött a játékos, szórakoztató „együttanulással".

A hazai tudományterjesztés immár népszerű kiadványa, a Kilátó, 1984—85-ös évkönyvét — színes, gazdag tartalommal — az év végére ígéri a helyi nyomda.

A népi egyetem fontosságára, munkájának minőségére jellemző, hogy a Temesváron megrendezésre került anyanyelvi tantárgyolimpián négy diák — a szatmári Lepedüs István, a nagybányai Nagy Tünde Ilona, a zilahi Kui Tünde és a nagyváradi Kovács Enikő — kapta meg a Kisenciklopédia különdíját és oklevelét.

Feltétlenül említést érdemel a Kisenciklopédiának a megyeszékhelyen kívüli ismeretterjesztésben vállalt szerepe; Lugoson, Zsombolyán, Végváron, Ótelken, Keresztesen, Igazfalván kívül az előadók és a Kilátó-kötetek eljutottak Sepsiszentgyörgyre, Kézdivásárhelyre, Aradra és Marosvásárhelyre is.

Egyetlen oktatási forma sem létezhet érdeklődő, aktív szerepet vállaló hallgatók nélkül. Az előadások 80 fönyi átlaga mennyiségi és minőségi szintet jelent.

Az előadók mind megérdemelnék, hogy kiemeljük nevüket ebben a beszámolóban, de helyszűke miatt csak köszönetemet tudom tolmácsolni nekik. A legnagyobb elismerés azonban a temesvári Művelődési és Tudományos Egyetem Kisenciklopédia sorozata vezető oktatójának, dr. Matekovits Györgynek jár, aki önzetlen, segítőkész, ügybuzgó és lelkes irányítóként nap mint nap hozzájárul a népi egyetem előadásainak megszervezéséhez, minőségi szintjének emeléséhez.

Érdekességekben, újdonságokban gazdag, sikeres évadot zárt

a temesvári Franyó Zoltán Irodalmi Kör.

Az 1984/85-ös évadban a kör 16 munkaülést tartott, ebből 11 ülésen az irodalmi kör tagjainak prózai és lírai művei kerültek bemutatásra és megvitatásra. Más jellegű üléseken került előtérbe a hagyományápolás: az ünnepi megemlékezések évfordulók, évzárók stb. Ebben az évadban a kör nyitó ülésen, 1984. november 23-án, a marosvásárhelyi pszichológus, Dósa Jeno tartott előadást József Attila lelki alkatának sajátosságairól; április hónap folyamán meghívottunk Éltető József, az Új Élet szerkesztője volt, aki a belgiumi irodalmi életről tartott érdekfeszítő, kerek és a hallgatóság figyelmét lekötő értekezést. (Ittjártának konkrét eredménye is volt, sok temesvári fizetett elő az Új Élet folyóiratra és vált a lap olvasójává.)

Az 1985-ös év legelső ülésén, január 11-én, a kör névadó mesterére, a világhírű műfordítóra, Franyó Zoltánra emlékezett a tagság. (Franyó Zoltán halála óta minden évben megtartottuk ezt a megemlékező előadást, minden évben más-más oldaláról mutatva be sokoldalú egyéniségét.)

1985. április 26-án a Franyó Zoltán Irodalmi Kör tiszteletbeli elnökét, a 92 esztendős Endre Károlyt köszöntöttük költészeti esttel az Írók Temesvári Egyesületének új székházában. Ezeken az üléseken kívül a kör egy ünnepélyes évzárót is tartott, valamint kiszállt Lugosra, az ottani József Attila irodalmi-művelődési kör meghívására. (Részt vettek: Anavi Ádám, Bárányi Ferenc, Boér Jenő, Mandics György, M. Veress Zsuzsanna, Gulyás Ferenc.) A kiszállás célja az volt, hogy az évad során megjelent Lépcsők antológia III. kötetét vigyük el Lugosra, népszerűsítve az ottani olvasók körében.

A kör utolsó előtti ülésén a tagság — az 1980 óta már hagyománnyá vált szokás szerint — titkos szavazással ítélte oda az 1984/85-ös évad Franyó Zoltán irodalmi díját, az év folyamán felolvasott legsikerültebb munkáért. Ebben az évben a díjat a tagság a szavazatok döntő többségével Sándor Istvánnak ítélte oda az egész évad során kifejtett eredményes tevékenységéért a szépirodalom, publicisztika és a kritika területén. A vezetőség a II., úgynevezett kritikai díjat szervezési díjjá alakította át, és a kör titkárának, Boér Jenőnek ítélte oda, szervezői, ügyintézői, valamint a kör érdekében kifejtett publicisztikai tevékenységéért. Ezzel elismerték a Lépcsők III. antológia megjelenése érdekében kifejtett munkáját is. Az Írói Egyesület mindkét díjazottat — az ünnepélyes évzárón — diplomával tüntette ki.

Hasonló eredményes, sikeres évadokat várunk a továbbiakban is a Temesvári Franyó Zoltán Irodalmi Körben!

b.j.

Véletlen tragédiák?

EMBERÉLET — EGY RÓKAPRÉMÉRT

Jó néhány üres sörösüveg sorakozott a széklábak mellett, kifogytunk távollévő — legjobb — barátaink ügyetlenségeinek sorolásából. Értelmiségi, öniróniával megáldott társaság lévén, újabb rund sör mellett sor került saját ostobaságaink színes feltálalására is. (Mintha tárcanovella készülődne itt: alulírott azonban esküszik minden szentre, „vesszek meg", mint mondották régebbi időben, okkal, ha az alábbi történet nem igaz. Szereplői valamennyien személyazonossági igazolvánnyal rendelkeznek.) A szemüveges barátunk tehát szakértelemmel kortyolgatja sörét, s belekezd önostorozó történetei egyikébe:

— Ismeritek, ugye, a munkahelyemet? Három bejárata is van, ezek közül csak az egyiket használjuk rendszeresen. Azt, amelyik a lépcsőházból nyílik. Az épület oldalán van a másik kettő: egyik a félkör alakú lépcsőn közelíthető meg. A mindössze pár lépcsőfok alatt a hosszú évek folyamán korhadó lomb, por, odasodródó papírhulladék halmozódott fel. A lépcső közelében vezet el az a betonjárda, amelyik a harmadik bejárathoz vezet. Ismétlem, mindkettőt ritkán, s kevesen használják. Rövid leszek: senki nem tudja, honnét, de valamelyik nap észrevettük, hogy nagyon kicsi, dühös természetű, korcs szuka költözött be a lépcső alá. Elég volt arrafelé közeledni, már ugatott, vicsorgott. Ügyet sem vetettünk rá. Mindaddig, amíg egy délután valami többletmunkám adódott, be kellett mennem a hivatalba. Kulcsom csak a harmadik ajtóhoz volt. Elhaladtam a bejárathoz vezető lépcső mellett, a kutyára úgyszólván pillantást sem vetettem — egyszerre csak érzem, megharapott az átkozott! Vastag szövetből készült nadrág volt rajtam, fogainak nyoma mégis ott maradt, a bokámon felül. Vér szivárgott a felületes sebből. Akkor néztem meg közelebbről, mi az ördögnek támadt rám a kis vakarcs. Hát, látom, lekölyközött, két-három napos kiskutyák hevertek a szemétbe kotort vackában. A kölykeit védő kutya láttán megenyhül az ember szíve — csakhogy a kutyaharapás meg a veszettség összefüggéseiről is volt már némi fogalmam. A helyzetet nem láttam túlságosan sötétnek, a kutya magatartása tökéletesen logikus volt, nem kellett tartanom tőle, hogy veszettségről van szó. Mert különben, ahogy a székely mondja, a „dühös" kutya vagy farkas, veszélyes! De biztonság okából aznaptól kezdődöleg rendszeresen hoztam neki valami ennivalót, egy törött tányérban vizet készítettem elő. Meg kellett figyelnem a szokát, legalább három hétre ott kellett tartanom a lépcső alatt, hogy meggyőződjem arról: szó sincs veszettségről. Persze, bemehettem volna a fertőzőkórház megfelelő osztályára, néhány védőoltásért, ez lett volna a helyes magatartás — de tudjátok, hogy van ez... Szóval teltek a napok, a kollégáim velem együtt figyelték a kutyát. Ő helyzetének megfelelően viselkedett: csak akkor lett mérges, ha valaki a kölykei felé közeledett. Igenám, de nem mindenki tudott a kalandomról, az épületből további két embert megtámadott a pöttömnyi állat. Őket nem sebesítette meg, csak a nadrágjukat tépte meg kissé. Amikor egyikük elpanaszolta ezt egy ismerősének — aki történetesen kapcsolatban állt a köztisztasági hivatal valakijével, aki kiküldött másvalakiket — a szukát másnap hiába kerestem. Eltűnt. Hirtelen rám tört az aggodalom. Néhány nap hiányzott a kritikus három hétből. Hamarosan megtudtam, ki vitte el. Rohantam, érdeklődtem, kértem, tudakolják meg, hová vitték, mit tettek a kutyával. Késő volt. Megölték, a tetemet már nem tudták előkeríteni. El tudjátok képzelni, mi minden megjárja ilyenkor a képzeletünket? Nem tudjátok. Ezt át kell élni. Józan ésszel persze felmértem, hogy nincs semmi veszély, ostoba véletlen folytán tűnt el a kutya, tudatlan túlbuzgóság miatt, hiszen csak három nap hiányzott, hogy egyértelműen bizonyos lehessek: nem volt veszett a rám támadó állat... Mehettem volna még ekkor is megelőző kezelésre, oltásokra, de hát tudjátok, az sem egészen kockázatmentes, no meg fájdalmas is. Inkább vállaltam a néhány hetes bizonytalanságot, ami persze nem volt valóságos bizonytalanság, csak rossz közérzet, ami néha elfogja az embert. Nohát, ennek már négy hónapja, utánanéztem a szakirodalomban, túl vagyok minden veszélyen.

És miután kiitta maradék sörét, hozzáfűzte:

— Azért amikor látjátok, vicsorgok, morgok, jobb lesz, ha tágultok a közelemből. Néha csakugyan harapós kedvemben találhattok.

Dr. Nagy Andrásnak, a marosvásárhelyi Fertőzőklinika főorvosának íróasztala előtt ülök, megismétlem a történetet — és kérdem, valóban olyan ártatlan, veszélyektől mentes a kutyaharapást emígy „szörmentén" elintézni?

— Szó sincs róla. Ha ezt nem múlt időben mondja, akkor most köteles vagyok felkutatni a történet hőseit, mindazokat, akiket a kutya megharapott, vagy akárcsak a lábikrájukhoz kapott. Kötelező módon megelőző kezelésben kell részesítenünk az ilyen embereket. E tekintetben a törvénykezés nagyon szigorú.

— A fővárosban, Kolozsváron közismert a Pasteur Intézet, ahol az effajta kezelésről gondoskodnak. Itt a Fertőzőklinika hatásköréhez tartozik?

— Mint minden fertőző betegség. A dr. Kerestély János kollégám irányítása alatt álló osztályon eléggé gyakori a megelőző kezelést igénylő beteg. Akik a betegség lappangás utáni fázisában fordulnak orvoshoz — már elveszett emberek. A veszettséget meg lehet előzni, a kifejlődött betegséggel szemben az orvostudomány — noha ma is keresi az új lehetőségeket — úgyszólván tehetetlen.

— Mi a veszettség?

— A központi idegrendszer vírus által előidézett akut betegsége. Terjesztője főként a kutya, továbbá a macska, a róka, a farkas, a vadmacska és a borz — olykor az ezek által megfertőzött háziállatok, a ló, a tehén, a birka. A vírus a veszett állat nyálmirigyéből jut az általa megharapott ember szervezetébe. Ezek olyan tudnivalók, amelyeket a lexikonok megfelelő címszavaiból, népszerű tudományos könyvekből bárki elsajátíthat. A gyakorlat? Több mint harminc éve dolgozom a fertőzőklinikán — alkalmam volt jó néhány utolsó stádiumban lévő, dühöngő beteget látni. Orvostanhallgatóként láttam egy nőbetegünket, hálós ágyban tartottuk, mégis beleharapott három ápolóba. Valamennyiüket védőoltásos kezelésben kellett részesíteni. Azidőben csak Kolozsváron végezték ezt, a Pasteur Intézetben. A veszettséget terjesztheti a veszett ember is.

— Mikor halt meg a vásárhelyi klinikán az utolsó veszettségben megbetegedett páciens?

— 1978-ban. Egy száz lejes rókabőrre ment rá egy fiatalember élete.

P.N. huszonhárom éves esztergályos, Dicsőszentmártonban, munkából hazamenet az udvaron egy szelíd rókát pillantott meg. Annyira szelídet, hogy engedte magát megsimogatni. (A róka a veszettség állapotában nem válik agresszívvé, hanem „megszelídül".) Arra gondolt: kihasználja a véletlen szerencsét, hogy a rókabőr magától besétált az udvarába; kapát fogott, fejbe verte a rókát. Ezután bement a lakásba, zsákot keresett, visszatért vele a róka teteméhez. Csakhogy amit ő tetemnek vélt, még nem volt az. A róka, csakúgy mint a kutya, nagyon szívós állat... Amint a farkánál fogva megemelte, a róka hátrakapott, megharapta a férfi bal kezén a kisujjat. Nem nagyon. Éppen csak hogy felsértette a bőrt. Ügyet sem vetett a csekély sérülésre. Fogta a kapát, most már alaposabban ráütött a rókára, az ki is lehelte a páráját. Megnyúzta, s a bőrét száz lejért eladta.

Amikor az első panaszokkal orvoshoz fordult, nem merte elmondani a rókatörténetet. Félt, hogy vadorzás miatt megbüntetik... Hallgatott tehát, csak a tünetekről számolt be, és így, noha orvosi kezelés alatt állott, a légúti szervek vírusos megbetegedése ellen kezelték. Kórházba utalták. Ekkor már enyhébb furiózus állapot lépett fel nála, időnként hallucinációk, láz. Balszerencséjére a tünetek enyhék voltak, nem jelentkezett a veszettségre oly jellemző víziszony. Kétnapos kórházi megfigyelés nyomán a kezelőorvosok gyanút fogtak: beutalták a marosvásárhelyi fertőző klinikára. P.N. még a saját lábán ment fel a körterembe. Ez délben tizenkét óra körül történt. Este hatkor már felléptek a bénulásos tünetek. Ilyenkor az orvostudomány már tehetetlen. A betegnek csupán egy-két napja van hátra. Így is történt — két napon belül meghalt.

P.N. félelme egyébként — hogy a róka megölésével törvénybe ütközően cselekedett — alaptalan volt. A róka nem védett állat, egyebek között éppen azért megengedett a pusztítása, mert az utóbbi évtizedekben az elszaporodott rókák a veszettség fő hordozói, terjesztői.

— Ön tehát közel negyven éve dolgozik a marosvásárhelyi egészségügy keretében — s munkásságának java részét a fertőző betegségek klinikáján fejtette ki. Ez idő alatt hány veszettségben elhunyt pácienst volt alkalma megfigyelni?

— Összesen négy esetről tudok. Megtörtént. Régen mellett, hogy egy veszett róka több embert is megfertőzött. Közülük hármat sikerült idejében és hatásosan kezelni, de egyikük, mivel nem részesült idejében szakszerű védelemben, meghalt. A legifjabb orvosnemzedék úgyszólván csak könyvekből, leírások alapján ismerheti a veszettséget. Romániában a széleskörűen és jól megszervezett védőintézkedések visszaszorították a veszettséget. 1938-as adatok alapján tudjuk, az országban több — javarészt kóbor — kutya élt, mint ahány sertés. A kóbor kutyák nagy részét a vadásztársaság közreműködésével kiirtották, a meglévő kutyaállományt kötelező módon évenként védőoltásban részesítik. A veszettség terjesztésének fő tényezőjévé ezek után a róka lépett elő. Igen, mert egy időben nagyon elszaporodtak. Az egészségügyi hatóságok, a vadásztársaság közreműködésével, a hetvenes évek végén kitartó rókaellenes hadjáratba kezdtek. Ennek eredményeként látványosan csökkent a fertőzések száma. 1978 óta a megyében nem történt haláleset. Ami nem jelenti azt, hogy most már megszűnt a veszély. A veszettséget megelőző kezelés hatékony, évente több száz ember jelentkezik kezelésre, akiket háziállatok vagy vadállatok megharaptak.

— Ha egy állat, legyen az kutya, ló, macska... megharap egy embert, Önök minden esetben megfigyelik azt az állatot? Nem ölik meg?

— Semmi esetre sem. Amikor megelőző védőoltásra jelentkezik egy páciens, mi azonnal értesítjük a megfelelő hatóságokat, a körzeti állatorvost, a néptanácsot, hogy a szóban forgó állatot helyezzék megfigyelés alá. Már amennyiben nem ismeretlen kóbor állatról van szó. Ha a kritikus három hét alatt az állat nem pusztul el — minden rendben van. Ha igen, akkor az állat agyát fel kell küldeni Bukarestbe, vírustani vizsgálatra.

— A lappangási idő embernél, állatnál egyforma?

— Nem. Éppen ez a megfigyelés értelme. Az állatok esetében általában legfeljebb 21 nap, azaz három hét. Az embereknél általában 90 nap, de jóval hosszabb lappangási időt is megfigyeltek. Sok minden függ attól, hol éri az embert a harapás, milyen távolságban a központi idegrendszertől, az agytól. Az állat harapása nyomán a nyálban lévő vírus bejut az emberi szervezetbe, ott az idegpályákon haladva nyomul fel a központi idegrendszerbe. Agyvelő- és gerincvelő-gyulladást okoz. Amikor ebbe a stádiumba jut az ember — és a betegség tünetei általában csak ilyenkor jelentkeznek —, akkor már nem lehet segíteni rajta.

— Van-e arra lehetőség, hogy a betegséget terjesztő valamennyi állatot elpusztítsák?

— Gyakorlatilag, a tudomány mai állapotában, erre nincs mód. Mégsem lehetséges, hogy kutyát, macskát, farkast, borzot, rókát... mindezeket kiirtsák, mert van közöttük néhány vírussal fertőzött egyed. Ahol a kóbor kutyákat kipusztították, ahol a kutyáknak-macskáknak előírásszerűen beadják a védőoltásokat — ott a veszettség igazán csak ritka, kivételes esetben fordulhat elő. Véletlenszerűen, ha történetesen összeverekednek veszett rókával, farkassal. Ez a helyzet nálunk is, amióta nagymértékben leszorították a gazdátlan kutyák számát. Ahol időközben ismét elszaporodtak, ott az irtásukat a vadásztársaság tagjai végzik. A járványtani megfigyelések arra engednek következtetni, hogy napjainkban a róka a veszettség fő terjesztője. A veszettség észak és kelet irányából terjedt el Európában, nyugati irányban haladt, tapasztalatunk szerint 25—30 kilométeres évi sebességgel. Nyilván, már régen elérte az Atlanti-óceánt.

*

— Ha megharap egy kutya vagy macska, és kezelés végett felkeresem a szakosított klinikai kórházat — ez a kezelés fájdalmas, hosszan tartó?

— Nem túlságosan. Ha ismerik, megfigyelik a támadó állatot, akkor a megelőző kezelés egy hetet vesz igénybe. Naponta egy oltást kap a megharapott ember — ami végeredményben alig jár fájdalommal. Ha időközben kiderülne, hogy az állat veszettségben elpusztult, akkor természetesen a kezelés alaposabb. Ilyenkor azonban az alternatíva: élet vagy halál. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy mindenki, saját jól felfogott érdekében, azonnal jelentkezzék az orvosnál, ha megharapta egy állat. Az utóbbi nyolc évben egy megyényi területen nem volt egyetlen veszettség következtében beállt haláleset sem. Ez pedig a megelőző intézkedéseknek, a jól szervezett hálózatnak, az egészségügyi propaganda hatásának tudható be. Senki se bízza életét a szerencsére, ne spekuláljon a veszettség csekély valószínűségére. A kockázat túlságosan nagy.

ERDÉLYI LAJOS

Színház

A változatosság két arca

Az utóbbi időben kimentek divatból az évad végi összefoglaló cikkek. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt a nyári szünet eseménytelenségét az évadra visszatekintő s a kiemelkedő alakításokat elemző írások ellensúlyozták. Ilyenkor kerültek szóba a színjátszás előadásokon túlmutató kérdései,* műhelygondjai, s a különböző irányzatok, jelenségek általánosabb megméretésére is évadzárás után adódott alkalom. Néha előfordult — nem egy színésztől, rendezőtől hallottam —, hogy az uborkaszezon eszmeeserői érdekesebbek, tartalmasabbak voltak, mint az évad bemutatóiról közölt kritikák.

A divatváltozásnak, az összefoglalók elmaradásának a romániai magyar színházak és tagozatok közül a nagyváradi örülhet a legkevésbé. Jobban mondva: nekik, a Körös-parti színészeknek, rendezőknek, díszlettervezőknek van a legtöbb bánnivalójuk. Közülük is főként a társulatvezetőnek. Mert ők azok, akiknek hosszabb ideje, de legalábbis négy-öt éve igen céltudatosan összeállított, ambiciózus játékrendjük van, s ha nem tévedek, bemutatóik és előadásaik száma is meghaladja a többiekét. Legalábbis az átlagét. Mindez pedig nyilvánvalóan és kétséget kizáróan az összehasonlítások alkalmával derülhetne ki. Az elmúlt évad viszonylatában egyenesen azt lehetne mondani, hogy náluk lehetett felfedezni nemcsak a szórakoztatásra való törekvést, hanem a változatos játékrend kialakításának, egyes sorozatok folytatásának s más hasonló jellegzetességek ápolásának, fejlesztésének igényét is. Nem véletlen, hogy az új évad kezdetén épp ők tudtak Marosvásárhelyen és környékén, valamint több kisebb-nagyobb városban és községben Molière klasszikus vígjátékával, A nők iskolájával, Feydeau Bolha a fülben című bohózatával és Csurka István Eredeti helyszínével valóságos miniévadot rendezni. Olyan sorozatot bemutatni, melyhez hasonlóval nem minden társulat tudna előrukkolni.

De épp a játékrend változatossága késztet, hogy szóvá tegyem játékstílusuknak egy előnytelen vonását is, amellyel nem most találkozom először, s amelyet semmiképpen nem tudok összeegyeztetni az igényesség és a változatosság követelményeivel. A jelenségre egy jellegzetesen „nyári" produkción (vagy a műsorfüzet tájékoztatását figyelembe véve, miszerint a bemutatóra november 10-én, Margittán került sor: egy összel színpadra állított nyári bohóságon) figyeltem fel, Sauvajon-Plati Válás angol módra című vígjátékának előadásán. Kissé eltünődve azonban a dolgon, felidéződtek bennem más alkalmak is, amikor egy-egy pillanatra önkéntelenül felkaptam a fejemet és összeráncoltam a homlokomat. Az tűnt fel ezúttal, hogy a nem túlságosan bonyolult meséjű és a gyanítható vég felé lassan andalgó darabocska könnyen átlátható jeleneteit és helyzeteit a színészek olyan odaadással, akkora erőbevetéssel játsszák, mintha egy bonyolult és rejtélyes színpadi mű előadására vállalkoztak volna. A játékosság és a könnyedség, a szó és a gesztus egymást kiegészítő és felerősítő hatása, a megfelelő részeket kiemelő szerepe, mely a váradiak játékstílusának régebben is meghatározó jegye volt, most mintha a fonákjáról mutatkozott volna, fölösleges magyarázkodássá, zavaros rájátszássá torzult volna. Hogy érzékeltetésként kissé eltúlzott példákat rögtönözzek, az a fajta játékstílus körvonalazódott, amelyben a csodálkozást a színész úgy fejezi ki, hogy nemcsak szóban jelenti be: a haja égnek áll, hanem hüvelyk- és mutatóujja közé csippent egy tincset, s mindjárt a magasba is emeli; ha meg arról mesél, hogy a síkos járdán megcsúszott és elesett, hasra vágja magát a színpadon is; a színésznő, miközben elszakadt ruhája miatt bánkódik, mutatja is a hasadást, hogy a combja kivillanjon. A gyengébbek kedvéért — természetesen, csakhogy akadnak-e épp ennyire gyengék, és hogy állunk akkor a művészi színvonallal? Az effajta mutogatásnak többnyire az a következménye, hogy a figyelem — mint ezen az előadáson is történt — főként a különböző helyzetek, jelenetek, jobb esetben lelkiállapotok megjátszására koncentrálódik, aminek a kárát a jellemek fejlődésvonalának ábrázolása látja.

Nem kell eltúlozni a dolgot — mondhatja valaki —, egy nyári produkcióból nem kell túlságosan messzire menő következtetéseket levonni. Amivel készségesen egyet is értenék, ha — mint mondtam — a jelenséggel most találkoznék először. Csakhogy idei igényes vállalkozásaik egyikének, Zilahy Lajos A szűz és a gödölye című drámája előadásának (a mostanihoz hasonlóan azt is Szombati Gille Ottó rendezte) szintén az volt egyik leginkább kifogásolható vonása, hogy olyasmit is meg akart jeleníteni, illusztratív módon, épp ezért fölöslegesen megmutatni, amit nem kellett volna. Ami úgy lehetett volna illúziót keltő, ha nem tálalják a néző elé. A darab bonyodalma ugyanis — mint az Új Élet idei 6. számában az előadásról, illetve V. Csíky Ibolya alakításáról megjelent cikk is érinti — egy világhírű festmény sorsa köré fonódik, a színdarab címéül szolgáló alkotáshoz fűződnek azok a manipulációk, amelyektől a család feje csodbe jutott üzletének és életének megmentését reméli, s a család más tagjainak (a lánynak és a két fiúnak) meg a körülöttük forgolódó többieknek gondolkodásmódjára, magatartására, jellemére is ezeknek a fejleményeknek a során derül fény. Központi jelentőségű mozzanatról van tehát szó. Nos, a festmény a váradi előadáson szemtől szemben látható mindjárt az első felvonás közepe táján, némi kis csaléteknek szánt, figyelemkeltő rejtelmesség eloszlatása, egy függöny elhúzása után, s amikor a néző a világhíres ritkaságot maga előtt látja, akkor döbben rá, hogy az előadás díszlettervezőjében kell tisztelnie a szeniális festőt, csakis az ő ecsetje alól kerülhetett ki a jámbor birka meg a ferde nyakú szűz. S ezzel oda az illúzió, aminek pedig további két és fél felvonáson át kellett volna az érdeklődést és a feszültséget táplálnia.

Az igazság kedvéért hadd mondjam meg: távolról sem remekművet ért porba sújtó kár, de hogy a rendező önmagát és az előadást fosztotta meg az egyik lehetséges hatásforrástól, az — érzésem szerint — nem lehet vitás.

Hát ezért és ehhez hasonlókért tartom szükségesnek felhívni a figyelmet, hogy a változatos és ambiciózus műsortervekhez jobban átgondolt és gondosabban megrostált művészi eszközöket, elképzeléseket kellene társítani.

T. PÁLL ÁRPÁD

Csíky Ibolya és Varga Vilmos

Csomafáy Ferenc felvétele

Július és augusztus fordulóján, mikor Marosvásárhelyen mindannyiunk esze a vízkeresztelőn meg a cementlapokon jár, a Vízkereszt megcsinálja a telt házakat. Ami szép dolog, de nem csoda. Shakespeare vígjátékai abban különböznek az Ariosto, Machiavelli stb. fémjelezte humanista komédia — *commedia erudita* — termékeitől, hogy intellektuális élvezet helyett érzelmi kielégülést nyújtanak: azt a diadalmas életörömöt visszhangozzák teli torokkal, melynek eláradását késői reneszánsz és induló barokk metszéspontján szokás feltüntetni. „Vízkereszt vagy amit akartok" — címében-velejében hordozza ezt az életérzést, a jellegzetes shakespeare-i *vis comica*-t. Olvasásra — elegyakorlat híján — nem mindig buzog fel; de színpadi kivetítésben szinte önműködően váltja ki az egészséges, lélekerősítő nevetést. Pedig társangi mulatozás meg kicsorduló jókedv pandanjaként a vak is látja itt a sötéten tornyosuló viharfelhőket: a puritán Malvolio, kinek a neve etimologice Rosszindulatút jelent, előrevetíti a 17. század derekának angolországi viszonyait: a képmutató álerkölcs védnökei nemsokára a színházak („buntanyák") bezárását csikarják ki a királyi hatalomtól.

Malvolio és Viola egyaránt (de másmás értelemben) kulcsszerep a különböző regiszterekben játszható vígjátékban: alig palástolt, féktelen hatalom- és becsvágy sarkallja az udvarmestert — titkos szerelem parazsán futkos, cselez, énekel a hajótörés után partra vetett leány. Viola köré diesfényt von a szerző nyilvánvaló rokonszenve. Malvolio prepotens viselkedése viszont? Porére csupaszodik a komorna jóvoltából: miután alaposan megleckéztették, s az úrnőjétől sem kap elégtételt, a csatát vesztett antihős kénytelen beérni azzal, hogy... dühösen dúl-fúl: felháborodása keserű szájízzel tompítja — sőt fenyegetéssel fejeli meg — a hibátlan happy end euforikus hatását.

Némely kommentátor „deviáns" hajlamokkal magyarázza azt, hogy a férfiruhába bújt Violában szolgálatkész fiút kedvel a gazdája — szerelemre termett fiatalembert a grófnő. Nem hiszem, hogy igazuk lenne. Shakespeare fegyvertárában kifejezőeszköz az öltözék, elmés *trouvaille* az álruha: „nincs még egy drámaíró, legyen az francia, angol vagy athéni, aki olyannyira hagyatkoznék a jelmez illúziókeltő hatására, mint az Ahogy tetszik, a Szeget szeggel, a Cymbeline és a Minden jó, ha vége jó költője" (Oscar Wilde). Timon fényűző ruhában lép színpadra — rongyokban int búcsút közönségének. A Hamletben még a Szellem is „átöltözik" két jelenése között. Rosalinda férfiruhában, Célia pásztorlánynak öltözve bolyong az ardennes-i erdőben... A Vízkereszt konfliktusa sok tekintetben függ Viola álruhájától, amely apródkülsőt, biztonságot kölcsönöz neki, s kitünően szolgálja a regényes meseszövést. De már az, hogy Orsino és Olivia felül az átlátszó trükknek, nem deviancia, hanem egyszerű konvenció olyan deszkákon, ahol fiúk s férfiak alakítják a női szerepeket is. Más szóval mind a herceg, mind a grófnő normális, heteroszexuális vonzódású férfi, illetve nő; s mihelyt az apród „Cesario" visszavedlik Violának, Olivia pedig megízleli Sebastian férfiölelését, szertefoszlik az érzéki csalódás, helyrebillen a nemek közti egyensúly... (Vásárhelyen, mindenesetre, Szilágyi Enikő úgy érez, gondolkodik, színlel-ügyeskedik a jól szabott álruhában, hogy Olivia férfinak, Orsino lányos fiúnak vélje; mi azonban — mivel bepillantást nyerünk a látszat mögé — kizárólag a férfiruhája révén félreértést félreértésre halmozó, pikáns helyzetekben helytálló, „kibeszélő" elharapott szavaival végtelenül muris *fiatal nő* játékát élvezzük-csodáljuk szókészségében.)

Olivia, Orsino? Szüzies magányát érzi az egyik, sóhajtozva epekedik a másik...

University Library Cluj

Vízkereszt — fürdőszezonban

állítólag. Igazából a lovagi (Huizinga szavával: stilizált) szerelemnek áldoz Illyria ura, bánatnak-gyásznak semmi jelét nem mutatja a nő (hacsak a szépségét kiemelő, gyorsan fellebbentett fátylat ide nem soroljuk). Shakespeare enyhén gunyoros, bár megbocsátó mosollyal mutatja be előkelő hőseit, eleve időzítve bennük a 180 fokos fordulat lehetőségét. Ibsen és Csehov *után* persze támaskodva fogadjuk Orsino lélektani szaltó mortáléját: sommás előkészítés után ripsz-ropsz felhagy az Olivia iránti lángolással, hogy az őérte rajongó Violának nyújtsa kezét. Nem tiszteletreméltóbb a grófnő szerelme? Orsino közeledését kereken visszautasítja, „Cesario" visszautasítását azonban képtelen elfogadni — *kell* neki a boldogság.

Olivia szerepében Ádám Erzsébet és Kilyén Ilka alakul-alakít Vásárhelyt. Egyazon koncepció keretei-cövekei között játszanak, de míg az első az „apródba" szerelmes grófnő rámenősségét hangsúlyozza, a másikban belülről fűtött, természetes báj a becsesebb érték. Kilyén Ilka hamisítatlan líraisággal, Ádám Erzsébet átgondolt komikummal ragad meg és illeszkedik a színjátékba: érdemes megnézni ezt is, azt is... Szerep- és eszmehű Ferenczy István Orsinója: férfiasságát nem semlegesíti a fellengző sirámok örvénylése, el-elámul apródja lányos mozgásán, külsején, csipetnyi öngúnnyal hitelesíti saját lelkizését, tartást-kifutást előlegezve darab végi önmagának.

Ámde a Vízkereszt savát-borsát inkább kereshetjük a szolgák körében, mint az urakéban. Böffen Tóbiás olthatatlan szomjúsága, tobzódó életkedve, melyben mindenféle mértéktartás dacos tagadása öltött testet (Csorba András, duplában Kárp Györggyel); a bohóc kiábrándultsága, csípős humora, bölcs mondásokkal-énekszámmal bocsánatossá szépített kapzsisága (Lohinszky Loránd érdemes művész); Keszeg András bárgyú donquijotizmusa, jelenésről jelenésre feltöltődő nevetségessége (Tarr László); és a hármójuktól el nem szakadó Komorna, akit sem oliviás tartózkodás, sem violás komplexus nem gátol kedvteléseiben (Mózes Erzsébet)... mindegy, hogy az udvarmestert vagy önmagukat ugratják-e, közös nevezőjük a duhaj élvezethajhászás, örömszürcsölés, az a fajta életigenlés, melynek a puritán erkölcsösség éppúgy esküdt ellensége, mint a hispán inkvizítor — I. Erzsébet (illetve II. Fülöp) idején. Színészi és rendezői figyelmetlenség — inadvertencia — teszi, hogy Malvolión ennek ellenére oly önfeledten kacagunk. Gyarmati István mesterien komédiázik, s a megtréfált majordómusz nevetségességét a karikatúráig menve érzékelteti; Malvolio-képletéből azonban kifelejtődött (-lúgozódott?) a félelmetes akarnok gonoszsága, ezért a Vízkereszt Vásárhelyen egysíkúan derűs, problémamentes vígjáték benyomását kelti: mintha nem is Shakespeare, hanem... Goldoni írta volna.

Ezt a hangsúlyeltolódást s egy-két elnagyolt figurát (Sebastian: Zalányi Gyula, Antonio: Györffy András) leszámítva, Kincses Elemér aprólékos műgonddal és délköröket-korokat átnyaláboló rálátással komponálta meg élvezetes, bonyolultsága ellenére jól tagolt előadását. Miután a vidám kompánia harsány jelenetei körülbelül úgy ellenpontozzák az Orsino—Olivia vonulat „fennköltségét", mint húshagyókeddi dínomdánom a nagyböjti önmegtartóztatást, sok-sok fergeteges vígjátéki mozzanat mellett alig akad egy-két vontatott, fantáziátlan epizód — különösen a játék elején. Egészében kimagasló művészi teljesítmény a fürdőidő ellenére tömegeket vonzó előadás: a legjobb, legszínvonalasabb, amit a magyar tagozattól az Egerek és emberek óta a nagy színpadon láttunk.

Kincses Elemér szereti magvas látvánnyal felsrófolni a drámai költészet hatóerejét: emlékszünk Don Carlosára, friss még a testvértagozaton általa rendezett Intriga şi iubire. Shakespeare-hez most olyan szuggesztív erejű díszletet kért-kapott Kemény Árpádtól, hogy aki egyszer látta, többet el nem felejti; Keszeg András bemutatkozását vagy Malvolio részedését például én ezután már csakis az itteni hordóhoz-szobrokhoz asszociálva tudom elképzelni. Van mit nézni, van min hahotázni, elmélkedni, s közben a zenekedvelő néző is megkapja, ami neki dukál: Fátyol Tibor hangulatkeltő, olykor fülbemászó muzsikával varázsolja még emlékezetesebbé e legújabb Shakespeare-élményünket.

OLAH TIBOR

Tarr László, Bámbó Péter, Lohinszky Loránd, Csorba András

Ferenczy István, Ádám Erzsébet, Szilágyi Enikő

Darabont Lili felvételei

Babeş-Bolyai University Library Cluj

Emberek a kulisszák között

AZ ÜGYELŐ

Ugyanúgy láthatatlan munkása, segítője az előadásnak, mint a rendező, az adminisztráció és a színpadi műszak személyzete, a kellékes, zsinóros, díszletező stb. Az ügyelő összekötő láncszem a rendező, a színészek és az igazgatóság között. A *főügyelő* megszervezi a napi munkát, beosztja a próbarendet, irányítja a műszak színpadi tevékenységét. A rendezővel együttműködve, annak kívánságára, beosztja a próbára kijelölt részeket, kiírja a próbatáblára a napi munkát. Számon tartja a színészek és a színpadi műszak elfoglaltságát, nehogy valamelyiknek egyszerre két helyen akadjon dolga; nyilvántartja a színészek jelenlétét a próbákon, esetleg filmezését, vendégszereplését. Betegség esetén azonnal intézkedik a helyettesítésről, „beugrásról", vagy éppen a műsorváltozásról. Ellenőrzi a próbák pontos kezdését, a rendező kívánsága szerint hívja a színészeket jelenésre, kellékest, műszakit a teendők ellátására, csendet, fegyelmet tart a színpadon. Nyilvántartást vezet minden színész munkájáról, próbáinak, előadásainak számáról, normateljesítéséről, s mindezt havonta jelenti az igazgatóságnak. Egyszóval összefogja, irányítja a mindennapi színházi munkát.

Az *ügyelő* napi tevékenységének legfontosabb része: az előadás. Az előadás előtt egy órával ellenőrzi a színpad beállítását, a műszak munkájának pontosságát, a színészek jelenlétét. Félórával kezdés előtt csenget vagy mikrofonon jelzi: készüljön, öltözzön, maszkírozzon minden szereplő. Ellenőrzi a kellékeket, a színpadon használt tárgyakat, ételeket-italokat. Negyedóra múlva újra felhívja a figyelmet: mindenki álljon készenlétben, nemsokára kezdődik az előadás. Ellenőrzi a színészek maszkját, öltözetét. A harmadik csengetésre hívja a színészeket jelenésre, utasítja a világosítókat a színpadi fények beadására, a közönségnek jelzi: fáradjanak be a terembe és foglalják el helyeiket, a függönyhúzó műszakit a helyére kéri. A bársonyfüggöny titkos nyílásán, a kukucskálólyukon, megszemléli a közönséget, s miután mindent rendben talált, megnyomja az irányítógombot, megszólal a gong, bejönnek a fények, felmegy a függöny.

Másnap jelentést tesz az igazgatónak az előadás menetéről, hangulatáról, erényeiről és hibáiról. Az ügyelő az igazgató „jobb keze és bal szeme", utasításainak végrehajtója, a rend és fegyelem őre.

A rendezők legtöbbször munkatársként maguk mellé veszik az ügyelőt segédrendezőként, világítástervezőként, ami szintén szerepük fontosságát bizonyítja. Nemegyszer tapasztaltam, hogy a jó ügyelő döntően befolyásolja az előadások, a bemutatók sikerét. S mivel az ügyelő ilyen minőségben soha nem lép a közönség elé, hadd villantsam itt fel egy-két kiváló szakember néhány vonását, olyanokét, akikkel az évek folyamán együtt dolgoztam.

Zilahi Albert főügyelő. 1945-ig vidéki színigazgató, kis társulatával a falvakat járta. Attól kezdve nyugdíjba vonulásáig a kolozsvári színház főügyelőjeként működött. Örökébe Moldván István lépett, aki 1948-ban jogi diplomát szerzett, majd 1950-ben a színművészeti főiskolát is elvégezte. A színház munkájába 1947-től kapcsolódott be mint statisztafőnök. 1949-től lett szerződtetett tag mint ügyelő. Később a főügyelői teendőket látta el. 1984-es nyugdíjaztatásáig. Sárközi Júlia 1948-tól mint akadémista a színház szerződtetett tagja volt. 1950-ben piros diplomával végzett. 1966—67-ig sokat foglalkoztatott színésznőként működött. Attól kezdve nyugdíjaztatásáig a színház ügyelője. Ambrus Vilmos 1950-ben végezte a színművészeti főiskolát. Színészként, ügyelőként, világítástervezőként dolgozott nyugdíjaztatásáig. Többször volt külföldi tanulmányúton.

Amíg együtt dolgoztunk, a hivatás, a szakma igaz szeretetéről tettek tanúságot, ezért illő helyen őrzöm meg őket emlékezetemben. Társaim, a többi színháznál működő kollégáim, bizonyára hasonló névsorokkal és jellemzésekkel tudnák kiegészíteni fenti soraimat.

MÁRTON JÁNOS

Így történt

KŐSZEGI MARGIT

Öreg komód, fölötte falióra: finom ceruzarajzok: ükszülők portréja keskeny, ovális rézkeretben (ruszin, sváb, porosz vér keveredett Kőszegi Margitban). Ott ül a nyolcvanhárom éves színésznő ódon karosszékében és emlékezik.

Felelevenedik egy másik, régi színhely: nagy kert, benne tágas kúria Máramarossziget mellett, túl az Izán (ezért Túlavizennek hívják az odavalósiak), három nemzedék él közös fedél alatt; minden emlékeztet egy Csehov-darabra; nagyasszony-nagymama, öreg nagynéni, dada. A négygyermekes törvényszéki bíró apa szigorú ember, a terített asztalnál szól rá legnagyobbik lányára: „Margit, tessék vízért menni a forrásra". Sok a vidéki rokon, vasárnapra bejönnek, ezért segíteni kell a konyhán, az ebédlőben. A mama már hatéves korában zongorázni tanittatja a lányát, mert felfedezi, hogy szép hangja van. A vasárnap délután nagy öröm a gyermekeknek: mindig színházba mennek, mert a szatmári együttes turnézik Máramarosszigeten (kéthetenként egy-egy új bemutató!). A színház egyébként nekik egész hétre való szórakozás: lepedőket, terítőket aggatnak a fákra, színházasdit játszanak, énekelnek, táncolnak. Így telik el a gyermekkor. A családban egyébként mindenki zongorázik, s az apa a tisztviselők kórusában énekel. Aztán az apát áthelyezik Zilahra, Margit a Wesselényi Kollégiumnak lesz szorgalmas diákja, iskolai ünnepélyeken énekel. Orvosnak készül. El is végez egy szemesztert, de az édesanya nem tud választásával megbékélni, s váltig hangoztatja: „még az ükapád is jogász volt". Másodévre már nem az orvosira, hanem a jogra iratkozik. Ekkor Kolozsvárt laknak, egy négyszobás lakásban, a tisztviselőtelepen. 1920-ban meghal a törvényszéki bíró, s komoly anyagi gondok szakadnak a családra. Az édesanya nem mond le tervéről, hogy elsőszülöttjét a város legjobb énektanáránál tanittassa, mert „ebből a lányból nagyszerű énekesnőt fogok csinálni". De Margitnak esze ágában sincs otthagyni az egyetemet.

Aztán egy napon Janovics Jenőnek szüksége volt egy jóhangú lányra, aki beugorhatna a Carmenbe, a cigánylány szerepébe, s mivel Kőszegi Margitot hallotta már énekelni, érte is üzent. Az ő hangját tartotta megfelelőnek. Egy hét alatt meg is tanulta a joghallgatónő a dallamos szerepet, s a neve rákerült a plakátra (amely megviselt állapotban kerül elő a komódból, az áll rajta ceruzával: „első siker — legszebb siker"). 1924-et irtak. Nagyszerű és borzasztó esztendő volt! Ebben az évben meghalt az édesanya is (az előadást meg sem érte!), s a legnagyobb Kőszegi lány ott maradt egyedül a család gondjával.

Janovics szerződést ajánlott fel neki, de ő fogadkozott, hogy nem hagyja ott az egyetemet. Igaz, pénzre szükség lett volna. De azért végez, és Mócsra helyezik. Nem marad ott sokáig, hamarosan mégiscsak elfogadja Janovics Jenő ajánlatát.

Egyik nap — ezt sokszor elmesélte — együtt ült a színházi kispadon, az udvaron, Dajka Margittal és Neményi Lilivel. Szentgyörgyi István a szőlőjébe menet minden reggel benézett, s ott, az udvaron beszélték meg Janovicscsal az aznapi műsort. Egyszer csak Szentgyörgyi István a botjával rámutat a kerek arcú, kicsattanó egészségű lányra, és azt mondja: „Ez lesz Rózsi." Rózsi? — néztek össze ők ott a kispadon, mire az egyik így kiáltott fel: „Te! Tudod, micsoda szerep az? Finum Rózsi a Falu rosszából!" Nagy siker lett belőle, sok előadást megért. Mert vasárnap délutánonként mindig népszínműveket játszottak, a karzat teli hóstátiakkal, már úgy ismerték a piacozó asszonyok, hogy amikor az ifjú primadonna egyszer szorultságában tőlük kért ruhát az egyik fellépéséhez — boldogan teljesítették a kívánságát.

„Ezt a tükröt Oszkártól kaptam..."

Haragos Zoltán felvétele

Óvodás korában (első sor, balról a második)

De kissé előreugrottunk az időben, mert ezt megelőzően az operaénekesnőnek még el kellett sajátítania a színészi mesterséget. „Nem tudtam járni a színpadon, csak kiálltam és énekeltem. Így aztán állandóan foglalkoztattak kis szerepekben, statisztáltam is. Akkor úgy volt — meséli —, hogy az ember fizetett a förendezőnek, s az tanította." Izsó Miklós mellett legtöbbet Janovics Jenőtől és az idős Szentgyörgyi Istvántól tanult. Sokat játszott Szentgyörgyivel (újabb plakát kerül elő a komódból): „Nyolcvanhét évesen még fellépett Pista bácsi, az asztalon táncolt egy népszínműben, amelyet ő rendezett. (A népszínműveket Szentgyörgyi rendezte, a drámákat Janovics.) Nagyon szigorú ember volt Pista bácsi. Ha valami nem tetszett neki, a botját felhajította a színpadra közénk, szerteszét ugrottunk, nehogy eltörje a lábunkat."

Színjátszásunk egyik legnagyobb alakjától sajátította el Kőszegi Margit a népszínmű játékmodorát — élete végéig kedvenc műfajai közé tartozott —, tőle tanulta meg a szép, tiszta, ízes beszédet is.

A komód bal oldalán berámázott fényképek sorakoznak egymás mellett és alatt. Mint a virágszirmok a bibét, úgy veszik körül a lányok anyjukat. A két kisebbik Kőszegi lány, Mária és Dusu, már intézetis korában elhatározta, hogy követi nővérét. Ők is Izsó-tanítványok lettek, később operett- és prózai szerepekben egyaránt felléptek. Mária kitűnően táncolt, nyugdíjazásáig a szatmári színháznak volt a tagja, Dusu a marosvásárhelyi Székely Színházhoz szerződött, és fiatalon halt meg, tragikus körülmények között.

Atellenben, a széles divány fölött, Borovszky Oszkár néhány arcképe díszíti a falat. A kalapos képen még az ifjú, délceg bonviván látható, ilyen volt, amikor Margit megismerte. Amott már középkorú, s egy harmadik kép már közvetlenül a halála előtt készült. Aztán turbánosan: Flambeau Rostand Sasfiók című darabjában. Ez volt a kedvenc szerepe. (Hirtelen felrémlik előttem nevezetes alakítása, az öreg Nagy A tanítónőből, fülembe cseng zengő, mély orgánuma.)

Sok nehéz és felemelő órát élt meg együtt a színészházaspár, kitűnő társai maradtak egymásnak az életben és a színpadon.

A harmincas években vidéki társulatok tagjaiként járták az erdélyi városokat, aztán visszakerültek a kolozsvári Tháliához. Operettekben és népszínművekben arattak nagy sikert.

Közben az élet egyre nehezebb lett. A színház válságba jutott, előfordult, hogy Kőszegi mindössze heti hetven lejt keresett, és még a kosztümöket is magának kellett megcsináltatnia. Ha nem telt újra, teában festette át a régit, s a „privát varrónőnél" rendelt ruhát maga díszítette, gyöngyözte. Nagy, hideg telek jöttek, nem lehetett fát kapni. „Elmentem Kemény Jánoshoz. Jánoska drága, mondtam neki, elfogyott a fánk, és olyan hideg van! Kemény János — micsoda ember volt! — pár nap múlva küldött egy vagon fát. Behordták, Oszkár felvágta! Azokban a nehéz években krumplival ültettük be a kertet a ház körül."

A háború alatt Zilahon húzódtak meg. A nehéz idők alaposan megedzették a szívós, nagy munkabírású Kőszegi Margitot.

Színészi pályájának döntő fordulata: találkozása Tompa Miklóssal. „Kitűnő rendező volt, jaj, kiváló!" — lelkendezik Margit néni a karosszékében. Évekkel ezelőtt Gergely Gézának bővebben is kifejtette: „Egy nap egy harmincéves, új rendező tűnt fel a színházban, Tompa Miklós. Németh László Villámfénynél című darabját vitte színre, rám a jegyzőné szerepét osztotta. Megkezdődtek a próbák, amelyek a régi szokástól eltérően több hónapig tartottak, mert minden mozzanatot nagy műgond-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

dal dolgoztunk ki. Akkor döbbentem rá arra, hogy milyen jelentősége van a színpadon minden gesztusnak, minden egyes elhangzott szónak. A szöveg mögötti értelem kutatása, a tudatos jellemábrázolásra való törekvés, a kor és a környezet hitelessége, ezek mind olyan kérdések voltak, amelyekkel eddig sohasem foglalkoztunk. A felfedezés erejével hatott rám ez a munkamódszer. Sajnos, csak később tehettem magamévá, amikor a Székely Színház tagja lettem."

1946-ban Kemény János és Tompa Miklós meghívására Borovszkyval és Kovács Györggyel együtt átszerződtek az újonnan alakult Székely Színházhoz, Marosvásárhelyre. Híres rendezőkollektíva keze alá került (Tompa, Szabó Ernő, Delly Ferenc, Kovács György), akik tovább formálták, tehetségének új s új oldalait aknázva ki. Így vált az operettprimadonna és a népszínművek énekesnője — drámai színésznővé. „A világirodalom nagy, realista vonulatának hatalmas szerepeit keltette életre a színpadon — írta róla Gergely Géza —, lélektanilag hiteles, sokoldalúan árnyalt ábrázolással: az Éjjeli menedékhely Vaszilisszáját, a Kispolgárok Akulina Ivanovnáját, a Jegor Bulicsov Apátnőjét."

— Nagyon szerettem az orosz klasszikus darabokat — mondja rajongó hangon Margit néni —, Csehovot, Gorkijt, Tolsztojt.

Ha nem mondaná is, kitalálnám, hiszen Vassza Zseleznovaként látható berámázva a kisasztal fölött. No és mint Warrenné, meg a Kegyelmes asszony. Mennyi, mennyi átalakulás!

— És azokat a rendezőket kedveltem, akik hagyták az embert, játsszon úgy, ahogy belülről érzi. Nem kényszerítették rá az elképzelésüket a színészre. Régen azt mondták: Tessék a saját szíve szerint játszani!... Janovics türelmesen várt, amíg előadtam a jelenetet, közben fel s alá sétált. A végén félrehívott, és azt mondta: Margit líam, akarok valamit mondani. Ezt kérlek, így csináld. Ilyen udvariasan beszélt velünk. Haraggal is nagyon szerettem dolgozni. Nagyszerű rendező volt! Ő hagyta az embert dolgozni, s a végén megmondta a véleményét. De voltak kollégák is, akik segítettek. Például Lohinszky. Néha figyelmeztetett: Te Margit, próbáld ezt így. Aztán az uram, jaj, hogy el voltam sokszor keseredve, ebből a figurából semmit sem tudok kihozni, nincs semmi ötletem!? Oszkár elővette a szerepet, s azt mondta: „na anyu, tanuljunk". Átvettük mondatról mondatra. Ez a segítség szárnyakat adott.

— Gondolom, a fordítottja is előfordult, hogy Margit néni segített Borovszkynak.

— Hogyne! Gyakran. Előadás vagy premier után mentünk hazafelé, s az utcán vitatkoztunk. Nézd, Oszkár — mondtam neki —, én nem szeretem, ahogy ezt a jelenetet csinálod. Próbáld meg így... Mindig megfogadta a tanácsomat. A próbán is keresett a tekintetével: ott vagyok? Ha észrevett, megnyugodott. Nagyszerű partner volt. És Kovács Gyuri is — jut eszébe, és egészen felélénkül. — Vele könnyű volt játszani!... Ugyanolyan drukkos volt, mint én. Egyszer ketten játszottunk egy jelenetben, a függönyt kellett fognunk, reszketett a kezemben. Ránézek Gyurira, hát az övében is reszket. — Fölnevet csengő hangon, majd szaporán folytatja: — A tanítónőben az anyja voltam, s a Mélyek a gyökerekben szintén. Nagyon szerettem ezt a szerepet. Gyuri, Bács és Sinka voltak a fiaim. Szegényeknek olyan pofonokat adtam, jaj! Mondta is az egyik: Te, neked olyan erős kezed van! Pedig én próbáltam őket megkímélni, s kértem: hajtsák le a fejüket, s nézzenek félre. Potom, azt rengeteget adtam pályafutásom alatt a színpadon.

— Csak a bemutató előtt drukkolt Margit néni?

— Csak. Hogy fog-e sikerülni. Aztán a taps eldöntötte, hogyan értékelik a munkánkat.

— Volt-e része bukásban?

— Nem voltam benne bukásban. Nem is voltak nagy bukások.

— A vásárhelyi közönség hálás...

— Az. Ritkaság! A kolozsvári már hidegebb. Ott a hóstátiak ünnepelték a színészeket.

— Voltak szerepálmai?

— Akadt szerep, bizony, amit elképzeltem magamnak, hogy milyen jól el tudnám játszani. De hát a rendező másra osztotta. Egyszer, még a harmincas években, bementem Táray igazgatóhoz, mondom neki: Feri drága, én úgy szeretném ezt a szerepet eljátszani... Rám osztotta. De most már két éve nem játszom. Elromlott a szemem. Talán ha látnék, kaptam volna szerepet. De így... Utoljára A borban léptem fel.

Igen, A borban Szunyognét alakította hitelesen, jó ízzel. Az előadás évekig műsoron maradt. Sokat turnéztak is vele. Hogy ez szóba kerül, Köszegi Margit felkiált:

— Hogy szerettem kiszállásokra menni! Nagyon szerettem! A mostaniak meg állandóan húzódoznak tőle.

Azelőtt a Mindent a kertbe című darabban játszott a majdnem nyolcvanesztendős színésznő. De számomra a legkedvesebb A Gammasugarak hatása a százszorszépekre című darabban nyújtott alakítása. Milyen döbbenetesen tudta életre kelteni a süketnéma, mozgásképtelen öregasszonyt!

— Álmodik néha arról, hogy a színpadon van?

— Nem! — hallom szinte tragikus kiáltását. — Ezt kiöltem magamból!

Még sokáig üldögélünk az öreg komód előtt. Köszegi Margit néha fürgén feláll, beletúr valamelyik fiókba, tenyérképet, plakátot, újságcikket szed elő. A Rampát mutatja, egész oldalas emlékanyagot közölt róla a román lap, sok fényképpel. Megmutatja a három nyelven készült, régi anyakönyvi kivonatokat. Majd ismét a családi házra emlékezik. A családból már csak ő él. Teljesen egyedül.

— Mi kell ahhoz, hogy valaki jó színész legyen?

— Színésznek születni kell. Nem lehet azt megtanulni. Mi nem jártunk színiakadémiára. A mi életünk, s a maiaké — ég és föld. Nekem nagyon nehéz életem volt, drágám, nagyon nehéz!

— Margit néni hogyan fogadta a kritikákat?

— Beismertem, hogy igazuk volt. Persze, néha rosszul esett a bírálat. Amikor megjelent a cikk, rögtön megvettük az újságot: — Nem tetszettem neki — mondtuk. Ha meg sem említették a nevem, akkor tudtam, hogy baj van. Megtárgyaltam a rendezővel, s ha indokoltnak tartotta, megpróbáltam javítani.

Köszegi Margit a színház mellett lakik, egyik tömbház első emeletén. Ablakai nem a teátrumra néznek. De ő így is érzi Thália közelségét, s öt az élteti. Minden előadást megnéz, kétszer is. Naponta felkerekedik, délelőtt átmegy a színházba, beül a büfébe, kávét rendel. Tudja, hogy itt találkozhat Tompa Miklóssal, Tamás Ferenccel, hosszan elbeszélgetnek a külön asztalnál. Méltatlankodva emlegeti azokat a nyugdíjas színészeket, akik „a színház felé sem néznek, legfennebb egyszer egy félévben". Utána sétál egyet a főtéren. Mivel nagyon rosszul lát, nem ismeri meg az embereket. Meg kell őt szólítani. Boldog, amikor valaki ráköszön.

SZÉPRÉTI LILLA

Az édesanya, aki énekesnőnek álmodta lányát

A Tatárjárásban húgával és Borovszky Oszkárral játszott együtt

Borovszky Oszkár, megismerkedésük idején

Warrenné

Borovszkyval, hazafelé

Mende Gabyval

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mindennapi otthonunk

A konyha (2.)

Új típusú tömbházainkban a konyha általában úgy van méretezve, hogy a család tagjai ott rendszeresen étkezhessenek is. Mint e sorozatban már szó volt róla, az étkező a nappaliban vagy az előszobában is helyet kaphat, amennyiben ezek méretei és szellőztetési lehetőségei megengedik.

Egyszerűbb megoldás az étkezőkonyha. Gondos elrendezéssel itt a sütés-főzés mellett a család egyidejű étkezésén kívül kisszámú vendéget is ellátnunk. A szerényebb étkezőhely alapterülete legkevesebb négy négyzetméter.

Az étkezőkonyhában jóval egyszerűbb a tálalás, az asztalterítés, nem szennyeződik a nappali vagy előszoba, jobban elszigetelhető az ételszag. Ugyanakkor az étkezőhely teret ad más tevékenységek számára a konyhában. Különösen kis lakásoknál fontos, hogy az étkező a konyhában kapjon helyet.

Sok szempontra kell figyelni az étkezősarok kialakításánál. Helye a család létszámához mérten legyen elég nagy és a konyhai munkafolyamatoktól elkülöníthető. Fontos az is, hogy jó megvilágítást kapjon: a világítótest kerüljön az étkezőasztal középpontja fölé. Tömbházaink konyháiban leggyakoribb lehetőség a munkaasztalokkal szemben levő — a konyha teréből leválasztott éléskamra melletti — hely kihasználása az étkező céljára. Itt ügyes elrendezéssel, esetleg térelválasztó elemek segítségével, egy különálló teret alakíthatunk ki. Az étkezősarok ülőbútorai lehetnek beépítettek vagy mozgathatóak. Célszerű a két megoldás egyeztetése. A rögzített, fal menti ülőhelyekkel társítsunk négyzetes, támla nélküli székeket. Kárpitozásuk legyen a legegyszerűbb: tisztán tartható és tartós a szivacs alátétre kerülő műanyag borítás. Ilyen ülőbútorokból alkalmi fekvőhelyet is kialakíthatunk.

A konyha két alapvető funkcióját, a főzést és az étkezést, hangulatilag is válasszuk el. A kiválasztott fal- és padlóburkolat anyaga, színe és mintája alkalmas erre. A konyha padlója lehet mozaik, kőcserép vagy műanyag (PVC) burkolat. Ez utóbbi a leginkább megfelelő, mivel jól mosható, tisztán tartható, meleg és hangulatos-dekoratív padlófelületet biztosít. Az üzletekben kapható 33x33 centiméteres, vastag PVC-lap két színben alkalmazva szerencsésen hangsúlyozhatja az étkező és a főbb közlekedési vonalak helyét a padlón. A falburkolat legyen mosható csempe a konyha főzésre rendelt részén, fehér, színes vagy mintás kivitelben. Az étkezőhely és az éléskamra oldalán szépen mutat a natúr faburkolat vagy téglaburkolat. A faburkolat színe és anyaga legyen ugyanaz, mint a konyha bútorzatáé. Igaz, hogy a natúr fából készült konyhabútor kényes, de nagyon szép, és kellő gondozással sokáig megóvható. A falfelületek kapjanak két-három szori színtelen lakk réteget. Fontos az is, hogy évente legalább egyszer mossuk le hígított egészségügyi szesz-oldattal, majd puha, száraz ronggyal fényesítsük a konyha lakkozott bútorait. A sötétbarna, mosható csempe jól illik a natúr fabútorokhoz.

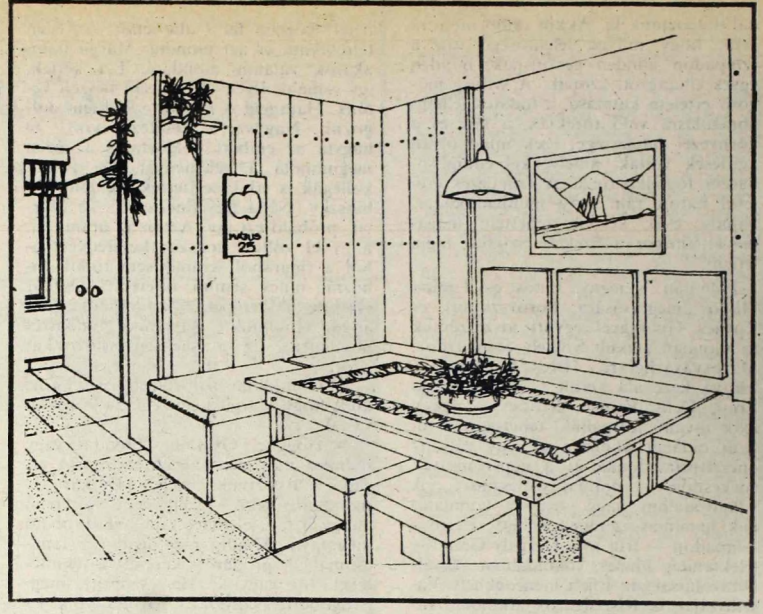

Az étkezőkonyha legyen hangulatos, meleg, meghitt helyiség. Ne féljünk az élénk színek alkalmazásától. A konyha lakójellegét hangsúlyozzuk virágokkal, dísznövényekkel.

Az étkező nélküli konyha esetén törekedjünk a helyiség üzemi-laboratóriumi szerepének hangsúlyozására. Árassza a tisztaság és rend hangulatát; alkalmazzunk itt fehér konyhabútort, fehér csempeburkolatot. A fehér szín túlsúlyát csak a padló és mennyezet élénk színe törje meg. Mivel az ilyen konyhák általában nagyon kis méretűek, a fehér szín hangulatilag növeli a teret.

Összegezve: fontos, hogy a konyha gondozott, tiszta, rendezett legyen. Jól szellőztetett konyhában, szépen megterített asztalhoz jobb étvággyal ülünk le ebédelni.

MURÁDIN KATALIN
műépítész

Hasznos elektronika

Elektronikus homokóra

Hát ez meg mire jó? — teheti fel a kérdést az olvasó, ugyanis a homokórák eléggé megbízhatóak... Egyszerűen arra jó, hogy nem kell figyelni, lecsurgott-e a homok vagy nem, ez az óra zenei hanggal jelzi annak az időnek az eltelтét, amelyre előre beállították. Ezt az órát ugyanis 3 és 15 perc közötti időkre lehet előre beállítani. Ugye, ez is valami...

(E.F.)

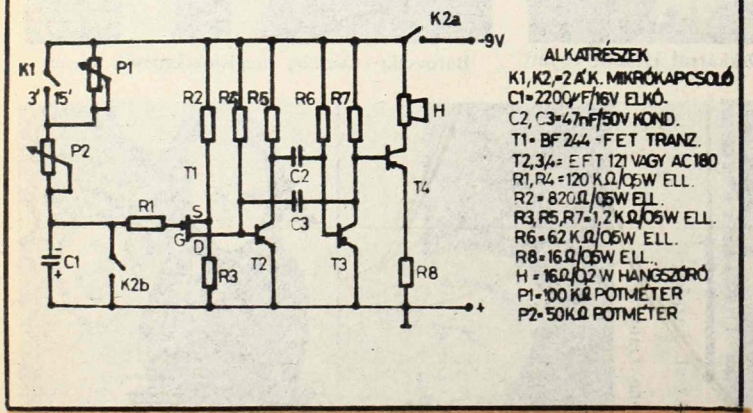

ALKATRÉSZEK
K1,K2=2 Á.K. MIKRÓKAPCSOLÓ
C1=2200μF/16V ELKÓ.
C2, C3=47nF/50V KOND.
T1=BF 244 -FET TRANZ.
T2,3,4=EFT 121 VAGY AC180
R1,R4=120 KΩ/0,5W ELL.
R2=820Ω/0,5W ELL.
R3,R5,R7=1,2 KΩ/0,5W ELL.
R6=6,2 KΩ/0,5W ELL.
R8=16Ω/0,5W ELL.
H=16Ω/0,2W HANGSZÓRÓ
P1=100 KΩ POTMÉTER
P2=50KΩ POTMÉTER

A rajzot műszakilag ellenőrizte: Fülöp Dénes

BCU Cluj / Central University Library Cluj

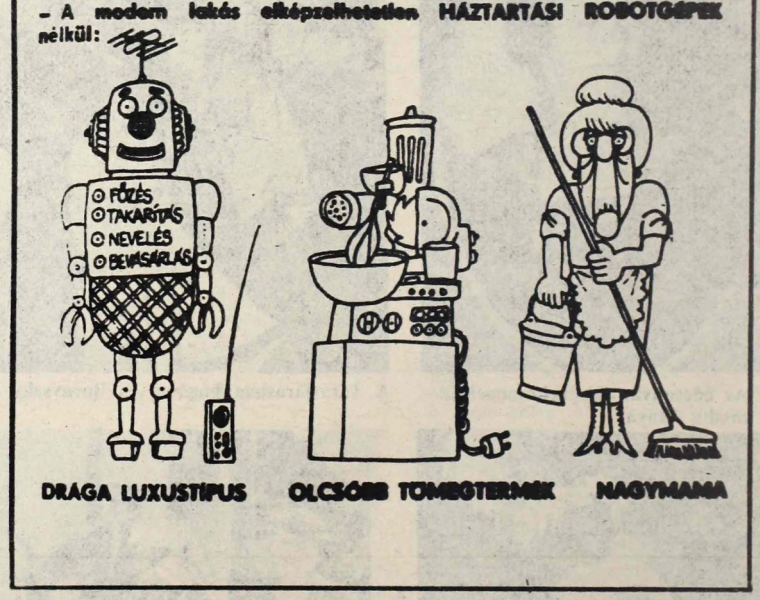

Fizessen elő az ÚJ ÉLET-re!

Az olvasó írja

Tevékeny nyugdíjasok

Városunkban a Nyugdíjasok Önsegélyező Pénztára jelenleg 8 000 tagot számlál. Tagjai 7 pártalapszervezetben és a nőbizottságban tevékenykednek, és szép számmal énekelnek közülük a 117 éves férfikórusban is.

1983-ban megalakult a Nyugdíjasok Tanácsa. A közgyűlés 65 tagú vezetőtanácsot és egy 11 tagú végrehajtó tanácsot választott Finta Béla elnökletével. A tanács irányításával szakkörök, szakcsoportok jöttek létre, élükön az önkéntes vezetőkkel.

Azóta megszerveztük az első Nyugdíjasok Napját, amikor is a nyugdíjasok kétórás, gazdag műsorral szórakoztatták társaikat. Előbb a municípium vezetősége köszöntötte a nagyszülőket, majd a fiak és unokák nyújtották át virágcsokraikat, meleg köszöntő szavak kíséretében.

A művelődési bizottság a Siculus Ifjúsági Ház nagytermében minden hónapban tudományos, orvosi előadásokkal egybekötött műsoros teadélutánokat rendez. Ezeken városunk legjobb kultúrcsoportjai, a népszínház tagjai lépnek fel, és tombolatárgyak kisorsolására is sor kerül.

A Tompa László Irodalmi Kör szintén kéthavonként tartja összejöveteleit, amelyeken nyugdíjasok képzőművészeti alkotásaiból nyitnak meg kiállításokat, hangversenyeket rendeznek, műveikből olvasnak fel, s megemlékeztek pl. Benedek Elek, Babits Mihály, József Attila, Mihai Eminescu életművéről, az évfordulók alkalmából.

Megalakult és rendszeresen szerepel a 36 tagú énekkar, a népi zenekar és vonósnégyes; a színjátszó csoport tagjai évenként 3—4 előadást mutattak be; s szavalóink mindig készen állnak a szereplésre.

A sportbizottság 4 szakosztállyal működik: teke, asztalitenisz, sakk és biliárd. Házi és csapatok közötti versenyeket bonyolítottak le a tavaszi és őszi fordulókon.

A szociális ügyek intézésére a várost átfogó szociális bizottság alakult, orvosok és egészségügyi középkáderek közreműködésével. Feladatuk felkutatni az anyagi nehézségekkel küzdő nyugdíjasokat és segíteni őket: tanulmányozni a lakásviszonyokat. (Eddig 17 lakáscserét oldottak meg a néptanács segítségével.) A székházat önkéntes munkával tartják karban, a 20 tonna felfűrészelt fát pedig a tavaly is, az idén is felhasogatták és elrakták a pincébe.

A város 40 ha földterületet osztott ki egyéni művelésre. Ebből 400 nyugdíjas család it részesült, háztáji zöldségellátásuk biztosítására. A területet közösen szántatják fel, a vetést, ápolást, betakarítást egyénileg végzik el. A tél folyamán növény- és gyümölcstermesztési, szőlőművelési és borászati szaktanfolyamokat tartottak, megrendezték a kisállattenyésztők kiállítását.

Tavaly első alkalommal rendeztük meg a Nyugdíjas Szilvesztert, az idén pedig az első Nyugdíjas Majálist. 18 országjáró kirándulást szerveztünk, melyen 1 200 nyugdíjas vett részt.

Immár hagyományossá vált a Nyugdíjasok Művelődési Napjainak megtartása október 7—14. között. Az idén is megrendezzük, a következő programmal: Első nap: ünnepi köszöntő. Második nap: Fehér Kázmér faragászati kiállításának megnyitása. Harmadik nap: a nyugdíjasok adakozásából létrejött könyvtár ünnepe; író—olvasó találkozó. Negyedik nap: Balogh Ferenc egyetemi tanár, városunk szülötte, 50 éves tevékenységének ünnepi hangversenyét tartja. Ötödik nap: sportvetélkedők. Következő vasárnap a nyugdíjasok színjátszó csoportja bemutatja Bródy Sándor A tanítónő című darabját. (Besegít a helyi népszínház.)

Majális a székház udvarán

Both-Soós István felvételei

Ennyit mogyoróhéjban a székelyudvarhelyi nyugdíjasok életéről. De hogy mennyire tisztelik városunkban a nyugdíjasokat, azt az is igazolja, hogy a „vállalati művelődési napok" alkalmával a gyárak, üzemek dolgozói egy-egy napot a nyugdíjasoknak szánnak: meghívják őket volt munkahelyükre, bemutatják nekik a fejlődést — és a tapasztalatcsere gyümölcsöző.

BÁRÓ HAJNAL
Székelyudvarhely

● Érdeklődéssel olvastam a lap 1985/14. számában Erdélyi Lajos *Hiányzó szolgáltatás* című írásának visszhangját. Az alábbiakban szeretném kiegészíteni a lapban közölt véleményeket, különös tekintettel az öreggondozásra.

Nagy Erzsébet javasolja, hogy a munkára és önálló létre már képtelen, erő és támasz nélkül maradt időskorúak anyagi, egészségügyi és lelki-szellemi ellátására létesítsenek megfelelő öregotthont. Természetesen ameddig a belső és külső körülmények megengedik, lehetőleg a családban maradás a legtanácsosabb. Ma még a legkezdetlegesebb viszonyok között élők közül is akad, aki nem hajlandó lemondani a szabadságáról azért, hogy otthonba vonuljon, másokat viszont a családi környezet elviselhetetlensége is erre késztet.

Megyénkben, közelebbről Csíkszépvíz községben, több évtizedes múltra visszatekintő Öregek otthona, Gyergyószentmiklóson pedig Kórházotthon működik a megyei Munkaügyi és Népjóléti Igazgatóság keretében, mint a társadalmi gondozás intézményei. Sajnos, a legszakszerűbb, legkörültekintőbb ellátás sem pótolhat mindent. Az öregeknek lényegében mindenük megvan, de ez nem feledtetheti, hogy valami hiányzik, valami, amit semmiféle gondoskodás sem helyettesíthet: az egykori család meghitt légköre és hangulata.

Egyes becslések szerint az öregek otthonaira 15—20 évig lesz még szükség. Ezalatt fokozatosan elhalnak a jelenlegi gondozottak túlnyomó részét kitevő, szociális segélyben részesülő vagy alacsony nyugdíjjal rendelkező időskorúak, s az újabb „öreg nemzedék" már kevésbé igényli ezt a gondozásmódot. Akkor tehát még fontosabb lesz a különben már most is sokkal célszerűbb házi gondozás. Ami abban állna, hogy szakképzett gondozónők, a helyi Vöröskereszt-szervezetek, pionírok és önkéntesek segítségével, nyilvántartásba vennék és otthonukban rendszeresen meglátogatnák, ellátnák az erre rászoruló, magányos öregeket. Ilyen házigondozószolgálat már számos európai országban működik.

Csaknem minden nagyobb városban működnek a legkülönbözőbb szolgáltatásokat nyújtó kisipari szövetkezetek. Ezek a csecsemő- és az öreggondozás megszervezésével az egyszerí és megismételhetetlen emberi élet legnehezebb szakaszának megoldhatatlannak látszó problémáját oldanák meg, az emberiesség szellemében.

Ami pedig a Nagy Erzsébet által felvetett javaslatot illeti, hogy egyes helységekben építsenek Nyugdíjasok Házát — a nagyváradi példa mintájára —, véleményem szerint ez csak ott valósítható meg, ahol nagy számú, jó anyagi körülmények között élő nyugdíjas él, mert a Nyugdíjasok Önsegélyező Pénztárának pénzügyi költségvetése nem bírna meg egy nagyobb méretű beruházást. Esetleg talán abban az esetben — ahogy ezt itt, Csíkszeredában megoldották nemrég, az új Székház megvásárlásánál —, ha a tagság közgyűlése megszavazná azt, hogy a Nyugdíjasok Háza építése érdekében önként lemond egyévi (esetleg több évi) befizetett tagsági díjáról.

GYÖRGY LÁSZLÓ
Csíkszereda

Lapunk barátai

Negyvenedik évemet taposom, van három kislányom: Gyöngyvér kilencedikes (tavasszal eljutott a vegytanolimpia országos szakaszára és a maximális 8 pontból 6,57-et ért el, büszke vagyok rá); Judit hatodikos, Laura pedig másfél éves múlt. Az, hogy szeretem őket, banális, enyhe kifejezés.

Munkahelyem a Transilvania filmszínház. Szakképesített mozigépész vagyok, azelőtt voltam (szakképesített) marós, géplakatos, karbantartó lakatos (ugyancsak itt, a vállalaton belül).

1960 óta vagyok olvasója az Új Életnek. Első sorától az utolsóig elolvasom. Szeretem a keresztrejtvényeket (kétszer is nyertem, amikor még rendszeresen beküldtem a megfejtéseket).

Olyan szerencsém van, hogy a munkaidőben is olvashatok. Amíg a vetítőgépek működnek. Legelső könyvemet (Miért kerek az alma?) 7 éves koromban, 1953-ban kaptam. Azóta vásárolom és gyűjtöm a könyveket, most már a kislányaim számára. Leírni is sok volna, hogy még milyen napilapokat, folyóiratokat veszek meg. Nem fizetek elő semmire, mert a postaládánkba úgysem férne bele, de az Új Élettel most, kérésükre, kivételt tettem, sőt másokat is előfizetésre biztattam.

Maradok továbbra is hűséges olvasója és terjesztője az Új Életnek:

TŐKE LÁSZLÓ
Csíkszereda

Jogi posta

Kolozsvár-napocai olvasónk kérdi: odaítélheti-e a bíróság a férj szolgálati lakását az elvált feleségnek, ha az neveli a házasságból származó gyermeket?

A lakás—válás kérdéskörről 1982/22. és 1984/17. számunkban írtunk. Olvasónk most egy sajátos helyzetre vonatkozóan kér felvilágosítást.

Egyes szocialista egységek saját dolgozóik lakásigényének kielégítése végett a rendelkezésükre bocsátott beruházási alapból lakóházakat építhetnek. Más vállalatok ugyancsak saját háztartásukban kezelik az állóalapból rendelkezésükre bocsátott lakásokat, s azokat saját dolgozóiknak adják bérbe. Az ilyen lakások bérlete a dolgozó munkaszerződéséből eredő jogviszony járuléka.

Ha a házassági bontóperben szereplő felek ilyen lakásban laktak, s a gyermek (vagy gyermekek) nevelése és gondozása arra a félre hárul, aki a házat kezelő vállalattal nincs munkaviszonyban, az eljáró bírói szerv a dolgozó feltétel nélküli kilakoltatását rendeli el, a gyermeket gondozó félnek pedig a feltételes kilakoltatását, arra az esetre, ha a kiskorút gondozó volt házastárs más lakáshoz jutna. Csak így állítható helyre ugyanis a munkáltatónak az a jogos igénye, hogy a rendelkezésére álló lakást a továbbiak rendjén ugyancsak valamelyik dolgozójának juttathassa. A pernyertes fél ugyanis, ha a lakást kezelő egységgel nincs munkaviszonyban, az illető lakás bérletére sem szerezhet jogot. Ilyen értelemben határozott a Legf. Tszék polg. tanácsa az 1984. évi 1280. sz. döntvényében.

Egyes vállalatok vagy intézmények kezelésében lehetnek olyan szolgálati lakások, amelyeknek az a különleges rendeltetésük, hogy a dolgozó bármikor, akár a szolgálati idő letelte után is, könnyen elérhető legyen. Gondoljunk a vasúti pályaőrre, állomásfőnökre, gátőrre, erdészre, egyes karhatalmi közegekre, akiknek a szolgálata nem korlátozható a munkaidő tartamára.

Ha volt házastársak ilyen lakásban laktak, az eljáró bírói szerv még akkor sem rendelheti el a pervesztes fél (a férj) kilakoltatását, ha a volt feleségnek ítéli oda a kiskorút, mivel a bíróság hatásköre nem terjed ki a munkáltató vállalat vagy intézmény tevékenységének szabályozására. Márpedig egy kilakoltatást elrendelő intézkedés a munkáltatót megillető jogkört illetéktelenül korlátozná (Legf. Tszék polg. tan. 1982. évi 1215. sz. döntvénye).

IMRÉH ERNŐ

Örömmámor — kölcsönruhában

Számomra rejtély, hogy ki miért nézi a tévé sportközvetítéseit. Mert hogy jómagam megnézem a labdarúgó-mérkőzéseket, mondjuk érthető: valamikor a kolozsvári vasutasok tartalék csapatában kergettem a labdát. De a szomszédék hetvenéves Juci nénije? Vitaképes szurkolóvá fejlődött a hintaszékben: az előnyszabályt jobban ismeri, mint a megyei bajnokságban fütyörésző játékvezetők. Juci néni a korszerű vizuális kultúra egyik csodája. Életében nem lépte át egy sportstadion kapuját.

Az igazsághoz tartozik, hogy ugyanilyen joggal bárki megkérdezhetne engem is: miért nézem feszült figyelemmel a cselgáncsbajnokság közvetítését? Holott analfabéta vagyok e sportágban. Mégis az utolsó pillanatig figyelem, pontosabban éppen az utolsó pillanatokat követem feszült figyelemmel. Az örömkitörések ezernyi egyéni megnyilvánulását lesem. A világbajnokságok emléke nem úgy él bennem, hogy hány centiméternyi magasba emelték a lécet, és ki ugrotta azt át, hanem: hogyan lejtett ezek után örömtáncot a győztes. A felfokozott érzelmek robbanása az, amiért végignézem a közvetítést. Kevésbé változatos a vesztes fél arcán tükröződő élmény. Lehetséges, hogy a családás kifejezésére szükösebbek az eszközeink? Tapasztalatom szerint az elhárított veszély- vagy gólhelyzet fölötti öröm is jóval csendesebb, szemérmesebb: a kapusnak megveregetik a vállát; a gólvonalról mentő hátvéd még ennyiben sem részesül. Ha sportkrónikás lennék, már rég szövetkeztem volna egy beleavaló pszichológussal, megvizsgálni a sportöröm megnyilvánulásait.

Tulajdonképpen örömmámor-típusokról kellene szólanom. A londoni labdarúgó-világbajnokság után jött divatba ama győzelmi ugrabugra, amikor is a gólfovo csatár hatalmas ugrások közepette öklözi a levegőt. Eusebio örvendezett így a sikereinek — és hamarosan a marosludasi labdakergetők is. Majd következett a „német módi": az aranylábú játékos megiramodik, minél messzebb a társaitól, minél közelebb a közönséghez, ott hull térdre, az ezerszemű Cézár előtt, s csúszik a fűben még egy-két méternyit, magasba löki a karját — így várja be az őt üldöző, majd ölelő társakat. Százméteres futóversenyt honosított meg az olasz csillag. Az őt követők legjobbjainak adatik meg, hogy nyakába csimpaszkodjanak, földre rántsák. Akik lassabban érnek oda, azok már csak a füves talajon vonagló társaságot nézhetik. Sorolhatnám az örömmámor archetípusait, el amaz angol mesterjátékosig, aki minden esetben nemes egyszerűséggel a földre veti magát, s így várja be örjöngő csapattársait.

Aki történetesen a tévéadásokból nem ismeri az örömkitörések eme módjait, sétáljon ki bármely községi sportpályára, ott is tanulmányozhatja őket — némi késéssel. Olyan ez is, mint a párizsi divat.

Ami, ha jól megfontoljuk, némi töprengésre ad okot. Mert más a divat, és más az önfeledt örömmámor pillanata. Hát már e ritka alkalmakkor sem vagyunk képesek szabadulni a nagy előképektől? Ennyire mélyrehatóan irányítja a divat mozgásunkat és szavainkat? Örvendezni is csak mások, labdarúgócsillagok (esetleg: popsztárok, filmszínészek) módjára tudunk? Ilyen nagy a mass-media hatása?

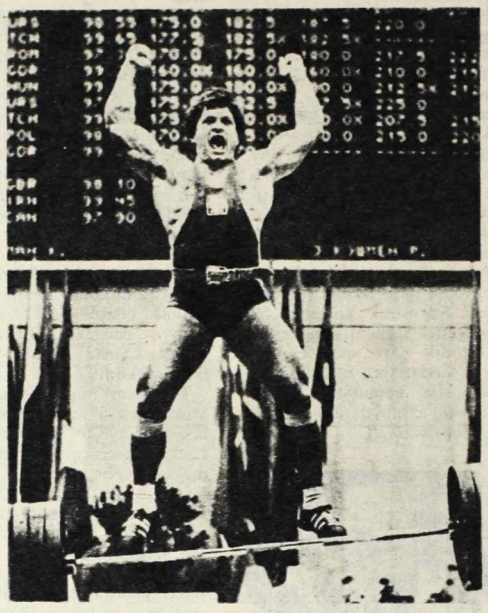

Tudják, mikor és miért lettem a népszerű Bölöni László híve? Egyik tévén közvetített mérkőzésen (már nem emlékszem, hazai bajnokság, avagy nemzetközi találkozó volt), Bölöni — néhány sikertelen próbálkozás után — berúgta számtalan góljainak egyikét. Úgy, ahogyan tőle azt a közönség elvárta: harmincméternyi távolságból. Bölöni nem vetette magát a földre, nem rohant a nézőközönség közelébe. Nem, egyszerűen és elégedetten pattintott egyet az ujjával. Mint az asztalosmester, aki csak az ötödik kísérlet után tudja helyére passzítani a finoman gyalult karfát. Vagy — Bölöniról lévén szó — mint a fogorvos, aki ugyancsak többszöri próbálkozás után emeli ki a makacsul ellenálló gyökeret. Azt akarom ezzel mondani: a teljesítmény értékével egyenlő a fölötte érzett öröm. S ezt a legtisztább emberi érzésünket nem kellene alárendelni a divatnak, a sablonnak. Legalább e ritka pillanatokban őrizzük meg érintetlenül egyéniségünket!

ERDÉLYI LAJOS

Hatós

Egy hang

Jó ideje kezdődött, pontosabban hét esztendeje, amióta új telefonszámom van. Egy reggel megcsörrent a készülék, jelentkeztem. — Anyám? ... — kérdezte egy tétova hang. (Idős nő lehet a mama, következtettem én is, mint Sherlock Holmes, ha a hangunk már hasonlít.) Mondtam, hogy valószínűleg rosszul tárcsázott, hívja újra a számot. Az ismeretlen nő megköszönte szépen, bocsánatot kért — és két pillanat múlva ismét felcsöngetett. Most azt tanácsoltam, hogy várjon két-három percig, érintkezés lehet valahol, de majd csak helyére billen az a fránya relé vagy micsoda. — Várok, várok... — sóhajtozott a hang —, csak éppen két napja nem tudtam beszélni anyámmal, úgy el voltam foglalva... Hátha beteg szegény... — Nem kell mindjárt rosszra gondolni — vigasztaltam —, tessék csak újra próbálni... — Köszönöm szépen... — Valahogy így kezdődött, de folytatódott is nemsokára, talán két-három héttel később, amikor ismét azt kellett hallanom a telefonból — most is reggel nyolc óra volt —, hogy: — Anyám?... — Ó — mondtam —, megint hibás a vonal... Jól van a kedves édesanyja?... — Jól, elég jól, a hetvennyolc évével... Vettem neki egy kis édességet... — Örvendeni fog az ajándéknak... Tessék csak hívni. — Aztán eltelt néhány hónap: a mama jól van, nagyon élvezi a filmsorozatot a tévében ... Ismét két-három hónap múlva: a mama paradicsomot főzött be, hiába mondtam ... Később a feleségem is kezdett részt venni a párbeszédben: kiderült, hogy a fiatalasszonynak két gyereke van, egy fia és egy lánya. Egyszer kamillateát tanácsolt a mamának... Máskor azt tárgyalták, hogy szép őszibarackot lehet kapni a nagypiacon... Arról, hogy a mama hetvenkilenc éves lett, én értesültem, s persze elújságoltam a feleségemnek... A nyolcvan és a nyolcvanegy valahogy kimaradt: mi voltunk elutazva? Jól működött a vonal? ... De eljött a nyolcvankettő: a mama bizony betegeskedett, de most már jól van... A nyolcvanhárom: a fiú már egyetemre jár, a mama kötött neki egy pulóvert... Később mi kétszer is hosszabb időre elutaztunk — közben semmi hír —, de aztán hazajöttünk, s megint teltek-teltek a hónapok: az a bizonyos érintkezés nem következett be. Időnként belekérdeztük a levegőbe: vajon mi lehet a mamával?...

... De a tegnapelőtt reggel, igen, pontosan nyolc órakor ismét meghallottam a hangot: — Anyám?... — Jól van a kedves mamája? — kérdeztem gyorsan. — Igen, betöltötte a nyolcvanötöt... Még vörösbort is ivott a születésnapján... Olyan boldog vagyok! ... — Én is — feleltem, s nem hazudtam.

Lőrinczi László

Matematika

Amióta öreg Nagyanyót eltemettük, hétéves unokámat az élet rendje egyre behatóbban foglalkoztatja. Amíg Nanóka élt, hol hízelgett neki — s tésztát kért cserébe —, hol meg civódott vele. Most, hogy már nincs jelen, tudomásul vette a halálát. És kész!

Ülünk ketten a szobában. Én papírjaimban merültem el, ő a láncait rendezgeti csendben. Egyiket maga fűzte gemkapcsokból, a másikat szemenként csalogatta ki tőlem a fűzőgépből, s ráadásul még saját kezűleg hajlítgattam fűzérré. Ilyen a nő, csak úgy gyül kezén a csecsebecse.

— Nagyapám, te hány éves vagy? — sündörög a kezem ügyébe, hogy meg ne próbáljak mással foglalkozni.

— Hatvanhárom.

— És akkor Nagymami hatvanegy? — folytatja a faggatást.

— Annyi. Jól számoltál...

— Mert Nagymami, ugye, két évvel kisebb nálad. Igaz?

— Igaz.

— És amikor te voltál hatvanegy, akkor ő hatvan volt? — vallat tovább.

— Hogy lett volna hatvan? — térítem észhez. — Levegél el kettőt a hatvanegyből.

Eltátja a száját. Csend. Látom, fejben számol. — Őt venkilenc? — kérdi enyhe bizonytalansággal. S hogy szemrehányás ne érje, ha vétett, bogjas fejét hamar az orrom alá nyomja.

— Annyi.

— És akkor, ugye, te halsz meg előbb, és csak utánad Nagymami?

Nincs idő a habozásra. Ragaszkodjam az igazhoz inkább, mint az igazsághoz? — Előre soha nem lehet tudni, kicsi bogaram, hogy kicsodát ki követ a halálban — magyarázom. — Sok mindenen múlik.

— De ha te vagy az öregebb, neked kell hamarabb meghalni — bólogat határozottan.

Mentegetőzzem? Magyarázkodjam? Elszégyellem magam. Hát meglephet az, ha unokám a természet rendjét számokban fejezi ki, és el is fogadja? Csonkolt gyomorral, lép nélkül, rossz érrendszerrel álljak eléje matematikát cáfolni?

— A természet rendje az, kicsi bogaram, hogy az egész családból én halják meg legelőbb. Mert most már én vagyok a legöregebb. És az lenne a legborzasztóbb, ha nem így történne, de... nekem egyelőre még egyáltalán nem sietős — teszem hozzá egy mély lélegzettel.

— Igazán? — kérdi mosolyogva. — Akkor jó — nyugszik meg, s már indul is, hogy láncait tovább rendezgesse.

KIS IMRE

Sorok a nyelvről

Nem tagadom: az aforizmák közül azokat kedvelem leginkább, amelyek a nyelvről szólnak.

S kezdem is a példálózást mindjárt egy idézettel. A román költészet halhatatlan klasszikusa, Mihai Eminescu, azt mondta egyszer: „Minden nyelv önálló világ." Ezt egészítette ki később Kosztolányi Dezső: „Minden nyelv a természet, az emberi lélek csodálatos műve. Valamennyit egyformán becsüljük. A tudományos felfogás szerint nincs semmi rangkülönbség a nyelvek között."

Ludwig Feuerbach pedig más oldalról közelíti meg a kérdést: „A szó szabaddá teszi az embert. Aki nem tudja kifejezni magát, az rabszolga. A beszéd a szabadság aktusa, a szó maga a szabadság."

Ezt a gondolatot fejezi ki még tömörebben Lenin: „Semmiféle kiváltság egyetlen nemzetnek, egyetlen nyelvnek sem."

S nem árt felidézni, amit a jó öreg Cicero még évezredekkel ezelőtt mondott: „Bármit szólunk vagy beszélünk, aszerint ítélnek rólunk."

TÜREI FERENC

CSIPKÓKA

Szolgálatos nagyapó

SÜTŐ ANDRÁS

Tapsifülesből Tapsifületlen

Tapsifülesék a csenevész erdőben élték, és fogyatkoztak minden téli vasárnapon, amikor a vadászok kivonultak nyulat, rókát, farkast, fácánt lőni. Tavasszal még heten voltak: öt gyermek és a szülepár, de hogy beköszöntött a havas december, és erdőn, mezőn elkezdődött a nyúlhajtás, a nyuszigyermekek közül hárman elestek a fronton.

Maradtak négyen tehát. A két öreg és kicsi Tapsifüles a nénjével. Egymást szeretve és tanítgatva próbálták túlélni a **mordályos, hejehujás téli vadászatokat.** Nyúlapa így szólt a gyerekeihez:

Távoztassátok el magatokból a szunnyatagságot és a hiszékenységet. Helyzetünk ugyanis a következő:

Szegény tapsifüles!
Ember, farkas, hiúz, kutya,
Róka, görény, menyét, macska,
Bagoly, holló, sas és kánya,
Minden ölyv, amely meglátja,
Szarka is a részét kéri,
Mind-mind meg akarja enni.

Kicsi Tapsifüles az apjának nem mert visszafeleselni, de nénje előtt így berzenkedett:

— A szünetlen félelemben mind reszketősökké leszünk, és akkor semmit sem ér az életünk. Igaz ugyan, hogy köröttünk sok az agyaras és karmos veszedelem, de megfigyelhetted, néném, hogy egyebet is nyújt ám nekünk ez az erdő.

És elsorolta kicsi Tapsifüles, hogy mi mindenben telik örömé, ha réparágcsálás után az erdő sarkában elvackol és belehallgatózik a világba. A vadeseresznyefán kék galambok turbékolnak, a tágyalbokorban, akár egy cigányprímás, dalt cifráz a rigó, és távolabb, a lucernásban, mintha ezüst sípocskát fújna, anyja után sírdogál az özgida. Szállására megtérve kicsi réztányérjait veregeti össze bátran a fácánkakas, s éberen csettintget a szarka, jelezvén, hogy a közelben semmi veszedelem. No és a szellő! Távoli csellengéseiből megérkezve, akár egy láthatatlan tündér, lábujjhegyen surran végig az erdőn, vagy fölszáll a lombok közé egy kis babrajátékra.

— Miért sajnáltassam tehát folyton magam? — mondta kicsi Tapsifüles. — Értünk is van itt valami, nem csupán ellenünk!

Nénje így oktatta:

— Jaj, öcsém! Nem is vagy te nyúlnak való, ha azt gondolod, hogy a galambok neked turbékolnak! Megjárod egyszer! Kivált, hogy a vadászok előtt is folyton szamárkodol, ugrabugrálsz, és bosszantod az öreg puskást, aki nem tudja a nyulat futtában lőni.

— Hiszen a nyúltársaimért teszem! — mondta kicsi Tapsifüles. — Az öreg vadász csak az álló nyulat, a gyalogos fácánt szokta eltalálni, én pedig villámsebesen nyargalok előtte, a töltényeit kilövi, s míg újra tölt, a fülesek közül számosan megmenekülnek.

Kezdődött aztán szikrázó téli fehérségben egy újabb vadászat. A zsivajgó hajtók fel sem sorakoztak még az erdőszélen, s a két öreg nyúl máris elnyargalt, futásra biztatván a gyerekeket is.

— Te jer csak velem — mondta kicsi Tapsifüles a nénjének. — Az öreg vadászt csupán kegyelemből a legjobb váltóssvényünkre szokták állítani, ott majd megtréfáljuk.

Fától fáig lopakodtak, míg észre nem vették a puskás embert, aki háromlábú széken üldögélve figyelt s hajlongott jobbra és balra. Sötéten mozgó alakja a nagy fehérségben kész figyelmeztetés volt minden nyúl számára: másfelé szaladjatok, mert lám, itt vagyok a sörétes fegyverrel.

Akadt mégis boldogtalan nyúl kettő is, amelyik — hátában a hajtók szörnyűséges kiabálásával — épp elébe penderült. Puff! Puff!

— Látod-e? — mondta kicsi Tapsifüles. — Az egyiknek elébe lőtt, a másiknak mögéje suppintott. Nem kell ettől félni.

Azzal nekiszaladt, és mire az öreg mamlasz újra töltött volna, már messze járt mögötte, az erdő másik felében.

— Ó, hogy ütne meg téged a méregtől a guta! — makogta vissza boldogan.

— Akkor egy vadásszal kevesebb lenne.

Kerek hét múltán kicsi Tapsifülesnek már a nénje mondta, hogy a legbiztosabb menekülés, ha egyenest az öreg vadásznak tartanak a váltóösvényen. Mert tőle jobbra s balra bizony sorra lőtték karikára a szegény nyúltársakat.

— Futás! — mondta kicsi Tapsifüles a bokorból kiugorva.

Repült valósággal a fényes puskacső felé, amelyben meghúzódott a nyúlhalál. Kis időre nagy csend támadt az erdőben. Nem ropogtak a fegyverek, és nem kiabáltak a hajtók. Mintha nagy hirtelenséggel elmúlt volna a tél, és visszatért volna a nyár a kék galambokkal s a lábujjhegyen surranó meleg szellővel. És akkor szelíd emberi hangot hallott, amely azt mondta párosan:

— Hep! Hep!

Kicsi Tapsifüles egy pillanatra megtorpant. Füleit hegyezve belebámult egyenest a háromlábú széken ülő vadász szemébe. Akkor megszólalt a puska, kiköpte csövén a sörétrajt, amely elsüvöltött a feje fölött, de elvitte bizony a két fülét is, hogy alig a csonkja maradt meg.

Az öreg kocavadász túljárt a nyúl eszén. A hangjával megállította.

Még jó, hogy ennyivel megúszta. Így lett Tapsifülesből Tapsifületlen. Hallani azért minden elkövetkező vadásznapon meghallhatta az öreg nyúlszülők figyelmeztetését:

— Tanuld meg végre, hogy ami neked szól, az ellened is szólhat, mert minden és mindenki a bőrödre vágyik.

Talán megtanulta.

Mert azóta is él és ijedezik

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FÜLÖKE ÉS CSEREPES

A hajótöröttek III.

9. Mivel a hajóépítők lelkesedése és buzgalma nem ismert határt, sikerült a szükséges kellékeket mindössze hét nap alatt beszerezni. Igaz, itt-ott némi engedményeket kellett tenni az anyagok minőségét illetően. Árbocnak megtette az a jókora szőlőkaró, amelyet Csereppes keritett, vitorlavászon dolgában azonban kénytelenek voltak beérni azzal a foltozott pokróccal, melyet Szaladár csempészett ki, nagy nehézségek árán, a házból. Egy régi bádogkanna, valamint számos konzerves doboz szolgáltatta a foltozáshoz szükséges fémlemezt. Horgonylánc is került Cserepesék csűrjéből, de már a horgony rengeteg fejtörést okozott. Az építők végül is arra a megállapodásra jutottak, hogy Fülökéék nagyanyjának régi, szenes vasalója éppen megfelel erre a célra.

10. A hajó tehát épült. Egyre büszkébben járták körül mesterei. És persze mind több gondot okozott álcázása és megőrzése. Főképpen éjszaka. A berekben készítettek számára ágkalyibát, s csak annyi ideig hagyták ott is magára, amennyi teljességgel elkerülhetetlen volt. Kezdetben ugyan arról volt szó, hogy éjszakánként felváltva őrséget állnak a hajó mellett a berekben, erről azonban közmegegyezéssel lemondtak, mert semmiképpen sem lehetett eldönteni, hogy ki legyen az első.

11. Általában rengeteg vitával, mondhatni már-már verekedéssé fajuló veszekedéssel járt a hajóépítés. Ott volt például a büszke vízi jármű nevének kérdése. A nevet, ugyebár, gyönyörű piros betűkkel rá kell festeni a hajóra. Márpedig mindenki más nevet szánt a hajónak. Végül is az Ordibálint álláspontja győzedelmeskedett, és a hajót a nemzetközileg megbecsült Huckleberry Finn nevére keresztelték.

Más vitás kérdés volt, hogy kell-e a hajóra tetemes ivóvízkészlet, vagy beérhetik csupán élelmiszer-tartalékokkal, tekintve hogy a folyó nagy mennyiségben tartalmazott édesvizet. Végül is elvetették Szaladár álláspontját, mely szerint hajó édesvízkészlet nélkül el nem indulhat, s úgy döntöttek, hogy nem terhelik fölöslegesen a Huckleberry Finnt. Csupán a nélkülözhetetlen kétszersültkészletet viszik magukkal. Ez minden hajóskönyvben egyaránt olvasható: a rettenthetetlen tengeri medvék kétszersülttel táplálkoznak.

Csakhogy a boltban kétszersült nem kapható, és a Huckleberry Finn legénységének egyetlen tagja sem értett e nevezetes hajóseledel készítéséhez. Ennek következtében úgy döntöttek, hogy egyelőre megteszi némi kenyér és sajt, meg bizonyos mennyiségű kásás vackor. A legközelebbi kikötővárosban majd beszerzik a nélkülözhetetlen kétszersültet is.

12. A kapitányválasztás kérdése volt a legkényesebb, úgyhogy ez az úti készülődések legvégére maradt. És majdnem verekedés lett belőle. Végül megegyezés született: a kapitányság sorra jár majd. Mindenki egy napig lesz kapitány. A sorrendet sorshúzás dönti el. A Huckleberry Finn első kapitánya Ordibálint lett.

És ezzel el is érkezett a nagy pillanat. A hajót vízre bocsátották. A legénység berakodott és beszállt. Aztán, azzal a vaslapáttal, mely egyszerre volt evező is, kormány is, eltaszították a parttól.

— Teljes gőzzel előre! — ordította Ordibálint kapitány.

És a Huckleberry Finn ünnepélyesen kisiklott a folyó közepére.

Írta: **ELTETŐ JÓZSEF**
Rajzolta: **HALLER JÓZSEF**

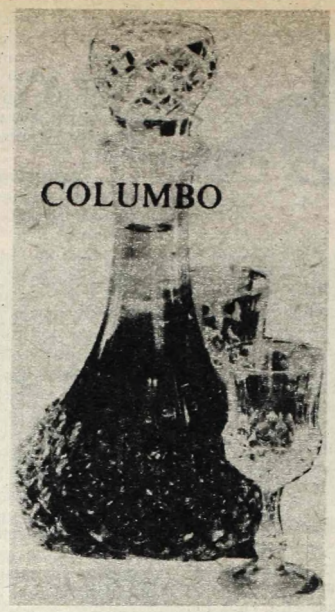

HENRY CLEMENTS

BORBAN AZ IGAZSÁG

Hatodik fejezet

Mindnyájan korán érkeztek ki a repülőtérre: elsőnek Karen Fielding, aztán Adrian Carsini, s nemsokára rá Lewis, Falcon és Stein. Máris látszott, hogy pompás kis kirándulás lesz. Semmilyen késést nem jeleztek. Minden úgy ment, mint a karikacsapás. Gyorsan bonyolódott le a beszállás.

Amikor az óriás gép már a hegyek fölött szállt, Adrian az első osztályú szalon bárpultja mellett állt Karennel. Szemügyre vette az utasteret. A helyiségen egyáltalán nem látszott, hogy repülőgépen vannak. Bort kortyolgattak — a kellemes, könnyű fajtából —, a Carsini Borászati Üzemek egyik termékét. Adrian jóleső érzéssel fedezte fel, hogy a légitársaság az ő márkáját szolgálja föl.

A közelükben Lewis, Falcon és Stein a csinos zongoristanő köré gyűlt, aki a pianínó mellől villogtatta rájuk gyönyörű fogsorát és villantotta feléjük nemkülönben gyönyörű keblét, beszélgetésük alátéteséül egy bájos Cole Porter-melódiát csalva elő ujjaival a billentyűkből. Adrian ismét titkárnőjére fordította figyelmét. Repülőgépen voltak, a nő kezéből mégsem hiányzott a zöld fedelű gyorsírófüzetke.

— Karen, drágám — mondta Adrian minden szót megfontolva —, amint megérkezünk, küldjön egy levelet az én kedves öcsémnek az acapulcói Casa Rojába.

Karen bólintott, és jegyezni kezdte főnöke szavait.

— Írja meg neki — folytatta Adrian —, hogy elnyertük az Év Embere címet, és hogy látni szeretném, mihelyt hazatért. Körülbelül egy hét múlva.

— Ne küldjek inkább táviratot?

— Ne — mondta Adrian némi habozás után. — Megteszi a levél is. Nem szívesen küldök táviratokat, és kapni sem szeretek. Egy táviratról mindjárt az jut eszembe, hogy valami tragédia történt.

A titkárnő megértően vette tudomásul a megjegyzést, noha már ezerszer hallotta.

— A csekkfüzetemet elhozta?

— Igen, Mr. Carsini — hangzott a magától értetődő válasz. — Nálam van.

— Állítson ki egy csekket ötezer dollárról, az öcsém nevére. Most nosül, jól jön neki kezdetnek.

— Ön igazán nagylelkű.

A férfi nyájas mosollyal jutalmazta az elismerő szavakat.

— Ugyan mi másra való a pénz? — Aztán könnyed kézmozdulattal a többiek felé mutatott. — Ne csatlakozzunk barátainkhoz a pianínónál?

Hetedik fejezet

Columbo, a Los Angeles-i rendőrség hadnagya, rágyújtott elmaradhatatlan szivarjára.

A láng fölött a vele szemben ülő csinos fiatal nőre lesett. Nem illett a környezetbe, ebbe a patkányfyukszerű irodába, ahol alig volt más, mint néhány összekaristolt szék, egy reménytelenül rendetlen íróasztal, tele papírokkal, no meg egy csupasz szögön lógó, rikító színekben nyomott, ugyancsak csupasz hölgyekkel illusztrált naptár, az egyik helybeli sörfőzde ajándéka. A nő magas volt, karcsú, szőke és napbarnított, egyszóval tökéletes, mint rendszerint minden, ami kaliforniai. Most azonban igen földúlt lelkiállapotban markolászta drága, nyilván kézzel varrott retikülljének a fogóját.

Columbo füstfelhőt fújt ki, és a használt gyufaszálat a papírkosárba hajította, a háta mögé.

— Azt hiszem, hölgyem — mondta, jól megfontolva a szavait —, hogy nem jó helyen jár. Az eltűnt személyeket nem itt kell bejelenteni. Ez a gyilkossági csoport.

— Tudom, hadnagy úr.

Zaklatottsága nem akadályozta meg abban, hogy női szemmel alaposan föl ne mérje Columbót. Nem sokat nézett ki belőle, és már azon kezdett tűnődni, hogyan is érhette el a hadnagyi rangot ez a minden jel szerint rendetlen és tehetetlen kis fickó. Columbo ugyanis alacsony volt, jellegtelen és jelentéktelen külsejű. Mintha zsinórban több éjszaka is ruhástul aludt volna, s ráadásul a ruhája eleve is ócska volt. Nyilván összeköttetései vannak, gondolta a nő, igen, politikai összeköttetései. Ezek az olaszok mind összetartanak. Mégis egyedül csak ő segíthet rajta, neki legalábbis azt mondták.

— Tudom, hogy a hadnagy úr a gyilkossági csoportban dolgozik — jelentette ki újra, aztán makacsul folytatta. — Ric viszont egész egyszerűen nem az a fajta ember, aki csak úgy eltűnik.

Columbo szívott egyet a szivarján.

— Ezt mondták annak idején Crater bíróról is. És tudja, mi történt vele?

Várta, hogy a nő reagáljon, de az csak értetlenül bámult rá. Megvonta a vállát.

— No persze, maga túl fiatal, nem emlékezhetik rá. Crater bíró egy szép napon kisétált a házából, és többé senki sem látta.

A lány tovább markolászta ideges ujjaival a retikülje fogóját.

A hadnagy a csikozott borítók hátára pillantott, ahová a látogatója nevét firkantotta, amikor a nőt bevezették az irodájába.

— Miss Stacey, ugye?

— Igen, Joan Stacey.

— Továbbra is az a véleményem, hogy az eltűnt személyekkel foglalkozó csoportot kellene fölkeresnie. Marvin Krosinsky századost keresse. Remek ember. Kicsit nagyothall a jobb fülére — tette hozzá szánakozó félmosollyal —, ne felejtse hát el, hogy a bal oldalára kell kerülnie.

Joan Stacey azonban csak nem állt fel, hogy elmenjen.

— Biztos vagyok benne, valami történt Rickel — állította makacsul.

— Igen — bólintott szórakozottan a hadnagy —, csakhogy nem tehetünk semmit, amíg... — Kissé reszelős hangja érthetetlen dünnyögésbe fúlt.

A mondatot a lány fejezte be.

— Amíg meg nem találják a hullát, ugye?

Columbo feszélyezetten a cipőjét kezdte nézegetni, amelyre nagyon ráfért volna már a tisztítás.

— Nem egészen így akartam mondani, hölgyem, de hát...

— Értem. — Éles volt a nő hangja.

Columbo szamárfüles noteszt szedett elő gyűrött kabátja zsebéből.

— Nézze — mondta —, ha már itt van, tulajdonképpen föl is jegyezhetek néhány dolgot. Oké? — Vállat vont. — Sose lehet tudni.

— Köszönöm, hadnagy úr.

Finoman, alig észlelhető módon megváltozott a hadnagy tónusa. Fürkésző tekintetét egy pillanatra se véve le a nőről tette fel a kérdéseket.

— Először is, mikor tűnt el Ric?

— Négy napja — jött a gyors válasz. — Acapulcóban akartunk összeházasodni. Tegnap estig ott vártam, de mivel nem adott életjelt magáról, visszajöttem Los Angelesbe.

Columbo a homlokát ráncolva írkált valamit.

— Mondja, nem vesztek össze valamin?

— Nem, ámbár...

— Arra gondolok — folytatta dünnyögve Columbo —, hogy esetleg az inába szállt a bátorsága. Megesik az ilyesmi. Ez lett volna az első házassága?

— Nem egészen — Joan Stacey nagy lélegzetet vett. — A harmadik.

Columbo hadnagy felhúzta a szemöldökét.

— Ó! Hát akkor, azt hiszem, harmadszorra már volt benne gyakorlata. Rokonai vannak?

— Egy féltestvére — mondta a nő. — Nyilván úgy tudta, hogy Ric Acapulcóban van, mert ezt küldte neki.

Benyúlt a retiküljébe, és előhúzott egy géppel címzett levelet. Átnyújtotta Columbónak. Az rögtön látta, hogy a borítékot már felbontották. Gyorsan átolvasta a levelet, aztán megkérdezte:

— Megtarthatnám?

— Természetesen.

A hadnagy fölállt. Most már felállt a nő is. Legalább fél fejjel magasabb volt a hadnagynál.

— Nézze, hölgyem — igyekezett megnyugtatni a nőt —, én ennek azonnal nekilátok. Tudnillik — folytatta, és elvigyorodott — ő is olasz, és nekünk, olaszoknak össze kell tartanunk.

— Még egyszer köszönöm, hadnagy úr.

Matatott a retiküljében, és elővett egy névjegyet. Írt valamit a hátára.

— Hátha szüksége lesz rám. Valamelyik számon biztosan megtalál.

— Rendben.

A nő kifelé indult az irodából.

— Izé... — motyogta Columbo.

A nő megállt, és visszafordult.

— Nem volna véletlenül egy fényképe Ricről, Miss... — a névjegyre pislantott. — Miss Stacey, ugye? — Egy kis grimasszal kért elnézést. — Nehéz egy eltűnt személyt megtalálni, ha nem tudjuk, hogy néz ki.

— Hát persze. Bocsánat. — A nő harmadszor is a retiküljébe nyúlt, és egy színes pillanatfelvételt adott át. — Tessék, rajta vagyunk mind a ketten. Alig három hete készült.

Columbo a maga sajátos, fürkésző tekintetével vette szemügyre a képet. — Azannya — mondta végül, érezhető meglepetéssel. — Ez aztán jóképű fickó! Nem csodálom, hogy aggódik érte.

Újra a fényképre nézett, mintha ellenőrizni akarna valamit.

— Biztos benne, hogy olasz?

— A család Milánóból származik.

— Aha — bólintott Columbo. — Szóval Észak-Olaszországból. Igen, odafönt szokék is akadnak.

— A teljes neve Enrico Giuseppe Carsini.

Columbo megcsóválta a fejét.

— Mi tagadás, akkor olaszabb már nem is lehetne — ismerte el vidáman.

Az ajtóhoz kísérte a nőt, és kinyitotta előtte.

— Fölhívom, ha megtudok valamit — ígérte.

A nő szabványmosollyal búcsúzott a hadnagytól, és elment.

Columbo visszasétált irtózatosan rendetlen íróasztalához, s közben a fényképet tanulmányozta. Már majdnem letette, de aztán újra a szeméhez emelte, és ismét megnézte. Aztán fogta magát, és egy oldalajtón átment a szomszéd szobába.

Ez, ha lehet, még kopárabb és barátságtalanabb volt, mint Columbóé. Marvin Krosinsky százados civilben, koszos puhakalappal a fején, lábát az íróasztalra téve ült a szobában. Napnál világosabb volt, hogy el van foglalva, mivel a lóversenyprogram feküdt előtte kiterítve. Annyira elmerült benne, hogy fel se nézett, amikor Columbo megjelent az ajtóban.

— Marvin!

Semmi válasz.

Columbo sietség nélkül átsétált Krosinsky százados bal oldalára. Lehajolt, és jó hangosan beleszólt a bal fülébe:

— Marvin!

Krosinsky mosolyogva ütötte föl a fejét.

— Mi van?

— Beszélni szeretnék veled. Mi más lenne?

(Folytatjuk)

KESZTHELYI TIBOR *fordítása*

Valerie Harp és Peter Falk a Columbo Londonban című filmben

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Humor

Párbeszéd férj és feleség között:

— Csak azt szeretném tudni, Péter, miért beszélsz mindig álmodban?

— Mert nappal nem hagysz szóhoz jutni, Ágnes!

*

— Egy kúra Herkulesfürdőn húsz évvel meg fogja önt fiatalítani! — mondja az orvos a páciensének.

— Az istenért, akkor elveszítem a nyugdíjamat!

— Megmondtam, szívem: csak ha esik az eső!

— Minek nekünk lexikon? A feleségem anélkül is tud mindent!

— Miért nem jött le tegnap este a presszóba, szomszéd?

— A feleségem úgy döntött, hogy nem akarok lemenni.

*

— Ki kell kapcsolódnia — javasolja az orvos a vállalati igazgatónak. — Évek óta nem ment szabadságra.

— Nem lehet!

— Feltétlenül szükség van rá! — mondja az orvos energikusan. — Végül is ön nélkül is működhet a vállalat!

— Persze, de a vállalatnak ezt nem szabad észrevennie.

*

— Már alig várom, hogy este legyen! — súgja oda az esküvői szertartás után a fiatal feleség a férjének.

— Téged is annyira szorít a cipő? — súgja vissza a férj.

*

Két barátnő beszélget:

— Drágám, ugye, nem nézek ki negyvennek?

— Ugyan, szívem! Már régóta nem..

— Nem értem, mi bajod a főztömmel!

MOSOLYGÓ THÁLIA

Finnyás járás

A Noszty fiú esete Tóth Marival című Mikszáth-dramatizálást játszotta a kolozsvári társulat nem sokkal a háború után, s mivel több volt a szerep, mint ahány pár csizmát az akkori, ínséges időkben a raktárból elő tudtak kaparni, a rendező úgy intézkedett, hogy amint a fiatal színészek, segédszínészek egyik csoportja levonul a színről, vesse le a csizmát, helyezze az öltözőben a fal mellé, hogy a következő csoport idejében felhúzhassa. Hogy a nagy cserebereben, kavarodásban ki tett jó két maroknyi homokot az egyik pár csizmába — soha nem derült ki. Tény, hogy a második felvonás közepén Sebesi Péter szitkozódva, átkozódva sántikált be az öltözőbe, gyors oldalpillantásokkal méregette a társaságot, találgatta, ki követhette el ezt a csúfságot, ki kacag pofátlanságán? „Állatok vagytok, hülye állatok!" — fakadt ki tehetetlen dühében, amikor senkit nem tudott rajtakapni. Csak akkor vigasztalódott meg, amikor három nap múlva azt olvasta az újságban, hogy a tömegszereplők népes gárdájából az ő alakítása volt a legjobb, legemlékezetesebb. „Kényeskedő, finnyás járásával is érzékeltette — írta a színikritikus — az effajta uracsok beképzeltségét, nagyképű affektálását."

Milyen ház van?

Nádai István figyelte a kukucskálólyuknál a teremben gyülekező diáksereget a szatmári együttes egyik bánsági kiszállása alkalmával. „Táblás ház van?" — kérdezte egyik kolléga a színpadra felhallatszó élénk morajra célozva. „Igen — felelte Nádai —, palatáblás ház."

Gyere, komám, fizetek!

— Jancsikám — kérlelte Jancsó Miklós Pásztor Jánost kevéssel azután, hogy a kolozsvári társulathoz szerződött —, adj át nekem egy-két kisebb szerepet... Tudod, a norma, miegymás, nekem is meg kell élnem!

Pásztort, az aranyszívű kollégát, nem sokat kellett győzködni, együtt mentek a rendezőhöz, igazgatóhoz, s elintézték, hogy Jancsó is szerephez juthasson.

— No, Jancsi: mit fizetsz, hogy eljátszottam helyetted ezeket a semmi kis szerepeket? — kérdezte Jancsó a leközelebbi banketten.

Pásztor egy pillanatig döbbenten nézett rá, de észrevette a szemében bujkáló huncut fényt, és jókedvűen csapott a vállára: „Gyere, komám — mondta —, persze hogy fizetek."

M. J. — P. A.

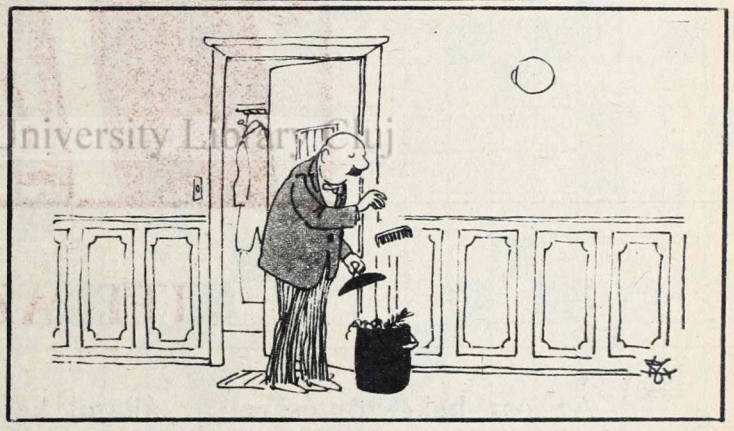

Búcsú a fegyverektől

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ZÁGONI ATTILA

Víkend

Milyen az ember? Szereti a víkendet, a víg keddet, leginkább pedig a szombattól szombatig tartó hétvégét. Főként akkor, ha a természet lágy ölén töltheti el. Ott, ahol igazi barikák bégetnek a gyomirtóval parfümözött füvön, olyan báránykák, melyeknek gyapján ez áll: „Juhotex-göndörex, egyedi darab". Ott szereti az ember, ahol a szerecsen tehén — póriasan: a bivaly — olyan vastag tejet ád, hogy a tejszínben megáll a leveseskanál, sőt ha lisztet kavarnak hozzá, a vakolókanál is.

Szóval a városi kitör a betonrengetegből, és betör a csalánokkal, labodákkal ékesített gyomrengetegbe. S attól függően, hogy pénztárcája pocakos-e vagy fogyókúrázó, vásárol, bérel egy bungalót, bungalovacskát, ahol — legalábbis az elején — idegennek, balgának, szamárkándinak érzi magát. Igen, mert a kulipintyót, a vályogintyót be is kell ám rendezni, lakhatóvá kell tenni.

Aki okos, persze fittyet hány az esztétikumra, inkább a „plusztétikumot" keresi. Más szóval: megnézi, hogy városi lakásában mi a fölösleges. Hátizsákba gyömöszöli a molyette szúettét, csomagtartóba dobja a szúette molyettét. Kiviszi a bungalóba a fütykőst, a butykost, a harisnyát (a motykost), jó lesz az kertészkedni...

Kiszállítja a deszkaheverőt — szükség esetén asztalként is használható — s kicipeli az asztalt, hiszen ha szorul a kapca, két ember is elalhat rajta. Elviszi otthonról az ötkarú csillárt, amelynek két karját már szállítás közben amputálták, és a meglevő három foglalat egyikébe be lehet csavarni a körtét. Kiviszi a kakukkos órát, hadd legyen a madár természetes környezetében, különben is előnyös, hogy nem kell gombelemet cserélni benne. Felcsomagolja a kazettás magnót, amin elszakadt a szalag, és a rádiót, amely hónapok óta elem után epekedik.

Ha eléggé gondos az ember, termoszát klórozott csapvízzel tölti meg, esetleg szódavízzel patronálja magát, mert sejti, hogy falumúzeumba költözött a gémeskút, és ott is csak akkor bólogat, ha az idegenvezető hajdani érdemeit méltatja.

Szóval nem szőrén ülik meg a bungalót. Kell oda nyereg, nyereségrészesedés, esetleg családi veszekedés. Perpatvar forrása lehet a borospince is, ahol nem forr ugyan semmi, de kérdéses, hogy eláll-e benne a zacskós tej.

Fő azonban, hogy áll a ház, és — jóllehet töprengve — ül a család. Gondolkodik, milyen ételt vihetne ki, amely a nagy melegben, a kánikulában is állja a sarat. Hoppá! Viszünk ki paszulyt. Tört paszulyt, szemes paszulyt, karós paszulyt, gyalogpaszulyt — persze autóval. Hogyha beáztatjuk, hamar megfő a rezsón, ha viszont áramszünet van, ott a bográcsban, alatta forgács, azt be sem kell áztatni, mert Medárd óta veri az eső. S miért ne vinnök ki az ereklyének számító kávéskotyogót, amikor falun annyi a bab?

Inni-, ennivaló akad tehát, csak sütne az áldott nap, hogy ne kelljen esernyő alatt gyomlálni. Mert szép a kert, gyönyörű, olyan, mint a dzsungel könyve bővített és dúsított kiadásban; elragadók a műtrágyázott, nyakigláb burjánok, csupán a zöldséget kellene kihuzigálni a közről, hogy szakszerűen fejlődjék a gaz.

A paradicsomot, a népi hit szerint, fel kellene karózni, de minek? Most vegyem a fejszét, és vágjak ki egy fél erdőt három tó fonnyadt palántáért, amelyből kettőre rátették már kezüket (vagy inkább tojásukat) a kolorádóbogarak? Dehogy, inkább ritkítom a murokágyás sorait, akkor legalább biztos lehetek abban, hogy mindenik vadon élő tapsifüles hálásan gondol rám.

Este a jól végzett gyomlálás, kapálás, mászkálás, kaparászás, fanyesés és koránkelés érzésével hajtom nyugovóra fejem. No nem a megunt, városi, rokokó ágyban, hanem a szabadban, egy paszulykaróktól ropogó ágy(ás)ban. Fejem fölött huszonöt wattos szentjánosbogarak röpködnek, a fűben tücskök ciripelnek, és hallom, hogy a közeli patakban nosztalgiahullám csap át a békaként tátogó bakancsok, gumicsizmák fölött.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ITT AZ ŐSZ!

Az ősz beköszöntésével az állami kereskedelem üzletei és szakosított részlegei készleteiben megjelentek az **új készruha** és **kötöttáru modellek, szoknyák, kosztümkabátok, nadrágok, köpenyek, viharkabátok, mellények, kezeslábasok,** mindegyik az őszi természet gazdag színárnyalatában készült, modern vonalú, új divatcikk.

Figyelemre méltó a modellek új, a jelenlegi divat tendenciájával lépést tartó vonala.

Ne késlekedjen!

Az ősz az elegancia és a színek évszaka!

Válassza ki már most az őszi szezon újdonságait!

ANYANYELVÜNK SZELLEMÉBEN

Biztosan nem tőlem fogja megtudni, aki rendszeresen olvassa lapjaink színházi beszámolóit, esetleg alkalma van színészkörökben forgókkal is beszélgetni, hogy a mi színházi nyelvünkben a *játszik* igét múlt időben általában helytelenül ragozzák. (Tisztelet a kivételnek!) Gyermekkori élményeiről beszélve ugyan a színész is így mondja: „*Játszottunk* reggeltől estig", de mihelyt a színpadi szereplés kerül szóba, rögtön elfelejti a helyes ragozást: „Ezt a darabot két éve *játszuk* utoljára." Vagyis nem *játszottuk*, hanem *játszuk*.

Nyelvészeti szempontból ez a *játszuk* (társaival együtt: *játsztam, játsztál, játsztad, játszta* stb.) olyan érdekes, hogy szinte sajnálom is kárhoztatni. Mégsem tehetek egyebet, mert akárhogy nézem is, helytelen. Hiszen az ugyancsak *-tsz*-re végződő tövű *látszik, tetszik, hallatszik* igéket sem ragozhatjuk így: *látszták, tetszték, hallatszták*, hanem csak így: *látszottak, tetszettek, hallatszottak*.

No de áruljam már el, mitől olyan érdekesek számomra mégis a *játszták*-féle alakok. Általánosan ismert dolog, hogy a nyelvnek különféle változatai vannak. A területi változatokat nyelvjárásoknak vagy tájszólásoknak, az egyes szakmák, mesterségek, foglalkozások vagy másfajta csoportosulások sajátos nyelvét pedig csoportnyelveknek hívják a szakirodalomban. A csoportnyelvekről azt írják a nyelvtankönyvek, hogy ezek nem nyelvtani rendszerükben, hanem inkább csak szókincsükben térnek el egymástól és a köznyelvtől. A kovácsok például számos olyan szót használnának (szerszámok, anyagok, munkafolyamatok megnevezésére), amelyeket mi, közönséges halandók meg sem értünk. Az is gyakori, hogy egyes köznyelvi szavaknak a csoportnyelvekben más értelmük van. Az igeragozás azonban egyforma, akár kovács, akár orvos vagy jogász az, aki beszél. A *játszták*-féle igealakokat pedig éppen azért tartom olyan érdekeseknek, mert több példát nem is tudnék rá mondani, hogy a csoportnyelvben egy igének sajátos, a köznyelvitől eltérő ragozása is legyen. Itt ugyanis éppen ezzel állunk szemben: színházi szakkifejezésként másképp ragozzák a *játszik* igét, mint egyébként. (A példa azonban mintha ragadós volna, ugyanis újabban már a sportnyelvben is találkoztam vele.)

Lehet, hogy a színészek úgy vélekednek: ha azt mondom, hogy *szépen játszottak*, valaki még azt hiheti, hogy a művészek nem vették komolyan a dolgot, csak úgy eljátszadoztak ott a színpadon, ezért jobb így: *játszták*, mert ebből baj nem lehet. Igen ám, de jelen időben a színész is *játszik* (illetve: *játszom, játszol, játszunk, játszotok, játszanak*), mégsem érti ezt félre senki. Nyugodtan mondhatjuk tehát múlt időben is helyesen: ő *játszotta* a főszerepet. Úgyis a teljesítmény a fontos. Mert előadás után hiábavaló volna minden *játszta* meg *játszták*, ha azt kellene elébe tenni, hogy *pocsékul*.

SZILÁGYI N. SÁNDOR

Képes kérdező

1. **Hol áll ez az épület?**
a) Sepsiszentgyörgyön
b) Székelyudvarhelyt
c) Csíkszeredában

2. **Mi működik benne?**
a) líceum
b) törvényszék
c) múzeum

A válaszok beküldhetők a keresztrejtvény-megfejtéssel együtt, vagy külön, egymagukban, tetszés szerint. A helyesen válaszolók között *egy* jutalomkönyvet sorsolunk ki.

Keresztrejtvény

A tudásról I.

Ukrán költő, filozófus (függ. 31.) aforizmáját idézzük a vízszintes 1. és függőleges 48. számú sorban.

VÍZSZINTES: **1. Az aforizma első része (zárt betűk: T, N, U).** 16. Hamis működelő. 17. A jelzett személy közeléből. 18. Stroncium vegyjele. 19. A szóban forgó alatt levő helyről. 20. Biológiai műszó. 21. ...kolosszus: nagyon erős férfi. 22. A kukorica tudományos neve (Mays). 23. Vegyes dal! 24. Hazai folyó. 25. Hangtalan lant! 26. Utolsó posta. 28. Borít. 29. Szintén ne. 30. Képességvizsga. 33. ... arany, Ady-kötet. 35. Ünnepélyes fogadalmad. 37. Sport. 40. Német névmás. 41. Szigetek (röv.). 42. Nehéz fegyver (katonai). 43. ...Moines: USA-város. 45. Állóvíz. 46. Görög bölcselő, a legnagyobb elmék egyike (384—322, i.e.). 48. Ragaszkodó személyei. 50. Acélszürke, kemény, rideg fém. 51. A veszettség latin neve. 52. Hízó lakja. 54. ...Ovaneszjan: orosz atléta. 56. Ez a lap vendéglői olvasmány. 57. Csak, németül. 59. Bátor ember. 61. Fakultás. 63. Amerikai filmgyár (betűjel). 64. Kisbolygó, Witt fedezte fel. 66. Ruhát tisztít. 67. Brassói írónő (Bella). 69. Vidéki bácsi. 70. USA-elnök (James, 1751—1836). 72. A kormány tagja.

FÜGGŐLEGES: 1. Fiatal házaspár lehet. 2. Előidézi, hogy széthasadjon. 3. E napon. 4. Mutató névmás. 5. Szalag közepe! 6. Korallzátony. 7. Szín. 8. Időegység. 9. Csendes este! 10. Török férfinév. 11. A szobába lép. 12. Nem fo. 13. Arab név. 14. Járműforgalom. 15. Női név rövid alakja. 20. Nagyobb vállalatnál, intézménynél van. 24. Nemesítési céllal párosít. 27. A távolit. 28. Létrehozás. 29. Kétes! **31. A szerző neve (Grigorij, 1722—1794).** 32. Marosvásárhelyi színész. 33. Látogatás. 34. Mi fehérlik ott a..., távolban? 35. Nem azzal. 36. Sivárságban. 38. Részben állír! 39. Éppen ellenkezőleg! 44. Egyik megyénkből való. 47. ...Taylor. **48. Az aforizma befejező része (zárt betűk: A, A, M).** 49. Tova. 53. Férfinév. 55. Trópusi emlős állat. 58. Úrnak szólít. 60. Japán folyó. 61. Ázsiai szocialista ország. 62. Szilárdító növényi sejt. 65. Lapályos. 67. Azonos az előbbivel. 68. Hazánk keleti szomszédja. 71. Sporteszköz. 72. Lásd a **3.** sort. 73. Néma étud!

Készítette: **RÁMAY TIBOR**

Hosszú és rövid magánhangzók között nem mindig teszünk különbséget. A megfejtéseket a **marosvásárhelyi** szerkesztőség címére kérjük, lehetőleg levelezőlapon. Beküldési határidő: november 5.

1985/15. számunk keresztrejtvényének megfejtése: Euterpé, Melpomené, Thaleia, Erató, Polühümnia, Kalliopé, Kleió, Urania, Terpszikhoré. — Könyvet nyert: Fazakas Edit — Ürmös (Brassó megye); Páll Ildikó — Marosvásárhely.

Képes kérdező (1985/15. sz.): 1. b., 2. c., 3. c. — Könyvet nyert: Dézsi Attila — Szatmárudvari.

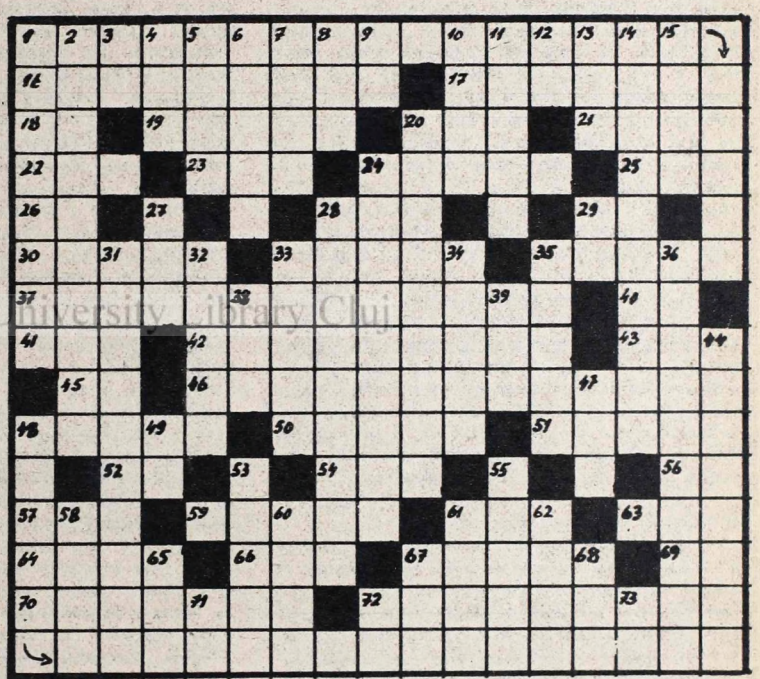

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

- **Dévai jelentés**
- **Az elektroncsőtől a chip-csodáig**
- **Riport az Enescu Fesztiválról**
- **Látogatóban Fellininél**
- **Borban az igazság**

ÚJ ÉLET. 1985. október XXVIII. évf. 19./645. sz.

Kéthetenként megjelenő társadalmi-kulturális képeslap. Szerkesztőség: 4300 Tîrgu Mureş — Marosvásárhely, Str. Primăriei 1., telefon 14509. Bukaresti fiókszerkesztőség: 71341 Piaţa Scînteii 1., Of. Poştal 33. Telefon 17 60 10 és 17 60 20, 1738-as mellék. Előfizetési díj három hónapra 30 lej, fél évre 60 lej, egy évre 120 lej.

Külföldi olvasóink a ROMPRESFILATELIA vállalat sajtóexport-import osztályán fizethetnek elő. Címe: Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66. P.O.B. 12—201. Telex: 10 376

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Készült a Scînteia Háza Nyomdaipari Kombinátban — Bukarest

Főszerkesztő
SÜTŐ ANDRÁS

Főszerkesztő-helyettes
TÖRÖK LÁSZLÓ

Felelős titkár
ÉLTETŐ JÓZSEF

A címlapon:

A deszkarakás művészete

Haragos Zoltán felvétele

(Riportunk a 4. oldalon)

A hátlapon:

Sport

A TOVÁBBLÉPÉS LEHETŐSÉGEI

Hosszasan cseng a telefon. Női hang válaszol: Sőtér-Balázs Jolán.

— Hanzi nincs itthon, Japánban van egy atlétacsoporttal.

Később megismétlem a hívást: Sőtér János akkor éppen Lengyelországban tartózkodott a román atlétikai válogatott egyik edzőjeként. Érdemeinek megfelelően tölti be ezt a tisztséget. Gazdag versenyzői tapasztalatokkal a háta mögött (1947—1957 között a román atlétika egyik kiemelkedő egyénisége volt, ez idő alatt tizennégyszer javította meg a hazai magasugró csúcsot) immár jó negyed százada atlétikánk vezető edzői közé tartozik. Utolsó rekordját (2,05 m) tanítványának, Cornel Porumbnak sikerült túlszárnyalnia (2,06 m).

Végre itt ülünk egymás mellett Sőtér János barátságos bukaresti lakásában. A jeles edző minden szavát alaposan megfontolva válaszol kérdéseimre.

— Egyesek szerint 1984 a román atlétika legeredményesebb éve volt. Érvényes ez a megállapítás?

— Határozottan. És amikor ezt mondom, nemcsak arra gondolok, hogy atlétáink tíz éremmel, közöttük három arannyal (Doina Melinte, Maricica Puică és Anișoara Stanciu-Cușmir) tértek haza a Los Angeles-i Nyári Olimpiai Játékokról, hanem tekintetbe veszem, hogy tizenhat helyezést értek el ott. Nem véletlen tehát, hogy csapatunk az első tíz között szerepel a világranglistán. Tovább: az East-Rutherfordban lezajlott mezei futó világbajnokságon Maricica Puică az első helyen végzett! És milyen rangos mezőnyben! A felnőtt- és ifjúsági atlétikai Balkán-bajnokságon versenyzőink méhszorgalommal gyűjtötték az érmeket. A legjelentősebb eredménynek mégis azt tartom, hogy atlétáink végre szembekerültek sok jeles külföldi versenyzővel, szétnéztek a világban, felmérhették hogyan készülnek, dolgoznak a klasszis versenyzők. Tanultak, tapasztalatokat szereztek. És ami nagyon fontos: megnövekedett önbizalommal jöttek haza a különböző rendezvényekről, mert látták, hogy a nagynevű riválisok is legyőzhetők. Persze, csak akkor, ha megfelelő felkészülés után veszik fel a versenyt velük szemben.

— Ezek szerint további nemzetközi sikerekkel növelhetik atlétikánk hírnevét?

— Feltétlenül! Egyébként már az idei eredmények számbavétele is bizonyítja, hogy sikerül, remélem tartósan, folytonosságot teremtenünk a jó szereplésben. A Franciaországban lebonyolított fedettpályás Világjátékokon atlétáink egy-egy arany-, ezüst- és bronzérmet szereztek. Két aranyérem, három második hely az Amerikai Egyesült Államok fedettpályás atlétikai bajnokságán — ez olyan sikert jelent, amellyel leányaink jogosan büszkélkedhetnek. Az athéni fedettpályás Európa-bajnokságról öt éremmel, közöttük két arannyal tértek haza. Hazánk nemzetközi bajnokságán Sorin Matei 2,35, Niculina Vasile pedig 1,98 méterrel országos csúcsot állított fel a férfi, illetve a női magasugrásban; Kovács Ella 1:55,68 eredménnyel az idény világelsője 800 méteren; és említésre méltó női diszkoszvető-hármasunk arany-, ezüst- és bronzérmet jelentő legjobb teljesítménye, sorrendben: Florența Crăciunescu 67,34 m (aki egyébként augusztus elején elért 69,50 méteres hajításával a világranglista ötödik helyére került), Simona Andruşcă 67,14 m, Daniela Costian 65,98 m.

— Önnel együtt büszkék vagyunk atlétáink eredményeire. De ne haragudjék, ha megkérdem: nem vagyunk kissé elbizakodottak, nem áll fenn az önelégültség veszélye? Lányaink például esélyesként indultak a budapesti Európa-Kupa B döntőjében, de meglepetésre a franciák egy ponttal megelőzték őket.

— Szerintem nem szabad dramatizálni a történteket. Ismeretes, hogy a 100 m-es gátfutásban Mihaela Pogăceanu bukott a gáton és sérülten folytatta a versenyt. A 10 000 méteres síkfutásban Doina Pop sérülten indult (az edzőknek erről nem volt tudomásuk), és már két kör után messze elmaradt a többi versenyzőtől. Mondhatnám, hogy 9 000 métert szinte gyalogolva tett meg, így aztán egyéni csúcsához viszonyítva 10 perccel gyengébb eredményt ért el. Ez tizenöt pont veszteséget jelentett a csapat számára, s így előztek meg bennünket a francia lányok egy ponttal az összetett versenyben. De Budapesten is bebizonyosodott, hogy nem állunk rosszul, a továbblépés lehetőségei megvannak. Érveimet pontokba szeretném foglalni: 1. A fiatalok korábban beértek, mint nagymenő elődeik. Például Doina Melinte 26 éves korában szerzett Európa-bajnoki címet 800 méteres síkfutásban — ezzel szemben Kovács Ella 20 évesen érte el ezt a sikert; a 16 éves Alina Astafei 1,89 méternél tart magasugrásban, Joli 25 éves volt, amikor elérte ezt az eredményt; a 19 éves középtávfutó Gombóc Miklós 800 m-en az első hat között van az ifjúsági világranglistán; Cleopatra Pălăcian utcahosszal nyerte a középtávfutó számokat a legutóbbi felnőtt Barátság versenyen, pedig még csak 17 éves; a 16 éves Olimpia Consteanța egy nemzetközi versenyen 6,37 méterrel kisifjúsági csúcsot állított fel távolugrásban, Anișoara Stanciu-Cușmir ebben az életkorban még nem ugrott 6 métert; Carmen Sîrbu 18 évesen 6,78 méteres ugrásával megdöntötte Anișoara 6,53 m-es nagyifjúsági korban elért eredményét. 2. A hazai atlétika világsikerei sok fiatalt vonzottak a sportág felé. Ilie Năstase idejében a gyermekek nagy része teniszezni akart. Persze, a fiúk példaképe Balaci, Bölöni meg Hagi, de a lányok Puică és Melinte nyomdokaiba szeretnének lépni. Tény, hogy népesebb lett az atletizálók tábora. Ebben jelentős szerepet töltenek be a Daciada keretében rendezett versenyek, amelyek nagy tömeget mozgatnak meg, lehetőséget nyújtanak a selejtezésre. Egyébként Maricica Puică is Daciada versenyen tűnt fel. 3. Összehasonlíthatatlanul több az atlétikai központunk, mint korábban. Régebben Bukarest, Kolozsvár, Temesvár, Arad, Brassó és szórványosan Nagyvárad „szállította" az atlétákat. Az utóbbi években látványosan felzárkózott Craiova, Konstanca, Iași, Déva, Bacău, Beszterce, Cîmpulung Muscel, Resica, Marosvásárhely, Suceava. 4. Lényegesen több edzővel rendelkezünk, mint néhány évvel ezelőtt. Szakmai képzettségük — a vidékiekre is gondolok! — sokkal színvonalasabb, mint a korábbi gárdáé. Az atlétaedző legtöbb esetben testnevelő tanár is, főiskolát végzett, és ilyenformán gazdag elméleti ismereteket szerzett, amelyeket már az iskolai oktatás során gyakorlatba ültethet.

— Az edző-testnevelő tanárok fenntartják kapcsolatukat az iskolákkal?

— Figyelmet érdemlő kérdés, hiszen az iskolák „szállítják" a jövendőbeli teljesítménysportolókat, az atlétákat is. Véleményem szerint: az edzőnek nem szabadna elszakadnia a gyökértől, az iskolától, hiszen csak így biztosíthatja a munkájához szükséges „nyersanyagot". A hivatali kapcsolat fontos, de én sokkal lényegesebbnek tartom a baráti kötelékek fenntartását. Klub, edző és iskolai testnevelő tanár *közös* érdeke, hogy eredményt tudjon felmutatni, de ezt csak szoros együttműködéssel, a kapcsolat állandó fenntartásával lehet elérni. Az edző gyakorlati tapasztalatának és a testnevelő tanár elméleti ismereteinek ötvöződéséből alakulhat ki az a mérce, amely valóban felmérheti a gyermek tehetségét, szellemi-erkölcsi-fizikai adottságait, perspektíváit. Edzőnek és testnevelő tanárnak együttesen kell biztosítania sportolóink fejlődését. Kiváló „nyersanyag" áll rendelkezésünkre: egészséges, optimista, a mozgást kedvelő ifjak tízezrei. A szervezeti és anyagi feltételek is kedvezőek. Persze, még akad javítani való ezen a téren. Így például vidéken újabb atlétikai klubokat kellene alakítani a sportegyesületek keretében. A létesített szakosztályok több figyelmet, támogatást érdemelnének. Az ifjak feltűnnek, de aztán eltűnnek, mert hiányos az a szervezeti keret, ahol kifejlődhetne tehetségük. Nagy eredmények eléréséhez legalább 7—8 évi kitartó munkára van szükség. A gyakorlat bebizonyította: az atléta 27—28 éves korában érhet el maximális teljesítményt. A mai „nagymenők", Doina Melinte, Maricica Puică, Fița Lovin, Florența Crăciunescu, Mihaela Loghin és mások 22—23 évesen kezdtek fejlődni, és a 30-hoz közel vagy azon túl törtek be a nemzetközi élvonalba.

— Mi a magyarázata annak, hogy atlétanőink sokkal jobb nemzetközi eredményeket értek el, mint a férfiak? Emlékeztetem arra, hogy ön is női nevekkel példázta atlétikánk fejlődését.

— A kérdés ilyenszerű felvetése mesterkélt. A férfi atlétika rengeteget fejlődött 1945 óta hazánkban. Hol álltunk mi akkor a külföldi eredményektől? Hozzám közelálló példát mondok. A magasugrók külföldön már 1891-ben túlszárnyalták az 1,90 méterre tett lécet, a román csúcs viszont még 1945-ben is csak 1,86 méter volt. Én döntöttem meg 1,87-es eredménnyel. Még egy példa: az ír-országi O'Carlagan 1876-ban 15,68 méteres eredménnyel világcsúcsot állított fel hármasugrásban. Tudja, mennyi volt a román csúcs 1945-ben? 14,34 méter! Fantasztikus lemaradást örököltünk kivétel nélkül minden számban. Persze, a világszinthez viszonyítva nem vagyunk a csúcson, de ne feledjük el: fél évszázados lemaradást kellett behoznunk.

— Ezalatt a nők sem tétlenkedtek.

— A női mezőny szinte egyszerre rajtolt az egész világon. Egyébként sincs akkora múltja, mint a férfi atlétikának. A női atléták olimpián először 1928-ban, Amszterdamban jelentkeztek. Leányaink a sportág egyes számaiban aránylag gyorsan a nemzetközi élvonalba kerültek. 1949 fontos dátum a sportág hazai történetében: a temesvári Edith Treybal nem hivatalos világcsúcsot állított fel az egymérföldes távon. A távot azóta nemcsak hogy elismerik, de ma talán az egyik legnépszerűbb szám a női síkfutásban. 1977-ben Natalia Andrei-Betini szintén nem hivatalos világcsúcsot ért el 5 000 méteren. Mit akarok ezzel jelezni? Azt, hogy a román női atlétika úttörő szerepet töltött be a sportág nemzetközi történetében. Doina Melintének és társainak nem kell lemaradást behozniuk, mint a férfiaknak, nekik lépést kell tartaniuk a nemzetközi mezőnnyel! És lépést is tartanak, mert ambiciósak, fegyelmezettek, szorgalmasak, kitartóak.

Persze, sok még a tennivaló, hogy atlétikánk elérje azt a szintet, amelyet jogosan elvárunk tőle. Az előrehaladás ezen a téren sem lehet zökkenőmentes, de fejlődését semmi sem gátolhatja meg.

— Köszönöm a beszélgetést.

SZEKERES LAJOS

ÚJ ÉLET
44 600
ÁRA 5 LEJ